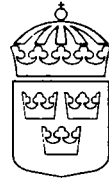


Socialförsäkringsutskottets betänkande 1989/90:SfU16 Flyktingpolitiken



1989/90
SFU16

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelse 1989/90:68 om invandrar- och flyktingpolitiken jämte motioner med inriktning främst på flyktingsituationen i världen, det internationella flyktingpolitiska arbetet och Sveriges roll i detta samt den svenska utlänningslagstiftningen med undantag för vissa frågor om tvångsmedel.

Skrivelsen

Genom regeringens skrivelse 1989/90:68 om invandrar- och flyktingpolitiken bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad statsrådet Maj-Lis Löw anför om invandrar- och flyktingpolitiken.

Motionerna

Motioner väckta med anledning av skrivelsen

1989/90:Sf35 av Maria Leissner m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om redovisningen av undantagen från inskränkningarna med anledning av tillämpningen av 3 kap. 4 § andra stycket i utlänningslagen.

1989/90:Sf36 av Berit Löfstedt m.fl. (s) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om asylrätt för krigsvägrare.

1989/90:Sf37 av Ragnhild Pohanka och Eva Goës (båda mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den i FN bör verka för en översyn av Genèvekonventionen och tilläggsprotokollet av år 1967 i enlighet med vad i motionen angivits,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om s.k. uppskjuten invandrarprövning och tvåårsregeln,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av förslag till lagändring så att den viseringspraxis, som SIVs styrelse beslutade 1987, upphävs,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående Sveriges agerande i Europarådet och FN i flyktingfrågor.

1989/90:Sf38 av Kerstin Ekman (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige skall söka medlemskap i IOM.

1989/90:Sf39 av Rune Backlund m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillsättandet av en kommission för att utforma den framtida flykting- och invandrarpolitiken.

Yrkande 2 i motion 1989/90:Sf35 behandlas i utskottets betänkande 1989/90:SfU19, yrkande 1 i motion 1989/90:Sf36 behandlas i utskottets betänkande 1989/90:SfU17 och yrkande 5 i motion 1989/90:Sf37 behandlas i utskottets betänkande 1989/90:SfU25.

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1989/90

1989/90:Sf505 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om visum för gästforskare och gäststudenter.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:Ub803.

1989/90:Sf602 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvisning av utländska medborgare som gjort sig skyldiga till brott.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:Ju802.

1989/90:Sf605 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om åtgärder mot dokumentlösheten i enlighet med vad i motionen anförts,

3. att riksdagen hos regeringen begär att i Nordiska rådet tas initiativ till en harmoniserad flyktinglagstiftning,

4. att riksdagen hos regeringen begär att den initierar en alleuropeisk konferens i flyktingfrågor i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:Sf606 av Daniel Tarschys m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar avskaffa den s.k. tvåårsregeln för utvisning av misshandlade invandrarkvinnor.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So212.

1989/90:Sf607 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av tvåårsregeln vid invandrarprövning.

1989/90:Sf608 av Birgit Henriksson (m) vari yrkas att riksdagen ger regeringen i uppdrag att verka för att stöd skall ges till de av svenska företag anställda Hongkong-kineserna i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:Sf610 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ny europeisk flyktingpolitik,

3. att riksdagen beslutar om sådan ändring av utlänningslagen att människor som kan åberopa flyktingliknande skäl inte kan avvisas om inte "synnerliga skäl" föreligger,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande visumkrav för asylsökande,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om offentligt biträde till asylsökande i enlighet med vad i motionen anförts,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om advokatjour,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ansvaret för utredningarna bör flyttas från polisen till invandrarverket,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om systemet med att flygbolag och rederier fått ansvar för att kontrollera resedokumentet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjlighet att stämpla uppehållstillstånd i resedokumentet,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av förtroendeläkarinstitutet,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheter att lämna landet under värdiga former,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppföljning av avvisade flyktingar,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige skall söka medlemskap i Intergovernmental Organization for Migration (IOM),

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående bättre utredningar av barnens situation i asylärenden.

1989/90:Sf612 av Sten Andersson i Malmö (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om straff för att försvåra eller omöjliggöra utvisning.

1989/90:Sf614 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagändring så att utländska medborgare som gifter sig med svenska medborgare eller med personer som har rätt att vistas i landet får permanent uppehållstillstånd vid äktenskapets ingående.

1989/90:Sf615 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att dokumentlösheten i sig ej skall minska den asylsökandes möjligheter att få asyl,

3. att riksdagen beslutar att civilpersoner skall vara de som den asylsökande möts av vid gränsen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den asylsökande inför den första utredningen bör få tillgång till tolk och offentligt biträde,

5. att riksdagen beslutar att ett jourssystem för jurister upprättas,

6. att riksdagen beslutar att tolksystemet ses över och kompletteras,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en närstående och/eller frivillig representant bör erbjudas närvara och att bandupptagning bör ske vid alla asylutredningar,

8. att riksdagen beslutar att rättshjälpsnämnderna har beslutanderätten i rättshjälpsfrågor,

9. att riksdagen beslutar att ingen anteckning om osäker identitet skall göras i resedokumentet,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att inga utvisningar bör ske, innan beslut vunnit laga kraft,

11. att riksdagen beslutar att verkställighet inhiberas vid överklagande av beslut,

12. att riksdagen beslutar upphäva beslutet av den 14 december 1989 om ändrade asylregler,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att särskild hänsyn bör tas till barnens behov av asyl,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att barn skall förhöras av därtill utbildad personal.

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vid beslut om asyl bör i tveksamma fall, speciellt då det gäller barn, hellre frias än fällas,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ett antal asylnämnder inrättas vid de stora flyktingslussarna i Sverige,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att "sexualpolitiska" flyktingar från sådana länder där de hotas av dödsstraff eller kriminaliseras beviljas asyl i Sverige.

1989/90:Sf617 av Erkki Tammenoksa (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om insatser inom invandrapolitiken.

1989/90:Sf618 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för flyktingpolitiken,

3. att riksdagen hos regeringen begär initiativ för att åstadkomma ett samordnat europeiskt ansvarstagande för flyktingproblemet i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen beslutar att avskaffa bestämmelsen i 3 kap. 4 § andra stycket 2 utlänningslagen om särskilda skäl att inte bevilja asyl och att bestämmelsen i 3 kap. 4 § andra stycket 1 om synnerliga skäl skall gälla även för den som omfattas av 3 kap. 1 § 2 och 3,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att regeringsbeslutet den 14 december 1989 att bevilja asyl endast till asylsökande som uppfyller kraven enligt FNs flyktingkonvention och till dem som i övrigt har särskilt starka skyddsbehov omedelbart bör återtas,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om retroaktiviteten i regeringsbeslutet den 14 december 1989 om inskränkningar i asylrätten,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av en advokatjour,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av beslutsmotiveringar i asylärenden,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beviljande av besöksviseringar.

1989/90:Sf624 av Inger Schörling och Ragnhild Pohanka (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om organisation av flyktinguppföljning.

1989/90:Sf626 av Hans Göran Franck m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att en omprövning snarast sker av regeringens beslut den 14 december 1989,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att UNHCRs rekommendationer beträffande dokumentlöshet i sin helhet skall vara vägledande för tillämpningen av utlänningslagen samt att UNHCR får förstärkta resurser till sin verksamhet i enlighet med vad som i motionen anförts,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att åtgärder bör vidtas för att rättshjälpsjour för asylsökande snarast inrättas genom överenskommelse mellan SIV och Sveriges Advokatsamfund i enlighet med vad som i motionen anförts,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att förslag till frivilligt återvändarprogram för flyktingar snarast föreläggs riksdagen i enlighet med vad som i motionen anförts,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att överklagningsmöjligheterna i utlänningsärenden utreds i enlighet med vad som i motionen anförts,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en allsidigt sammansatt kommitté snarast bör tillsättas för att göra en översyn av flykting- och invandrapolitiken i enlighet med vad som i motionen anförts.

1989/90:Sf627 av Maria Leissner och Barbro Westerholm (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om asyl för homosexuella flyktingar.

1989/90:Sf628 av Eva Goës m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om besked om permanent uppehållstillstånd,

3. att riksdagen hos regeringen begär att den omedelbart upphäver tillämpningen av undantagsklausulen och retroaktiviteten av densamma.

1989/90:Sf635 av Erling Bager (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om asylrätt för krigsvägrare.

1989/90:Sf638 av Pär Granstedt och Rune Backlund (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige bör ansöka om medlemskap i IOM.

1989/90:Sf641 av Krister Skånberg och Ragnhild Pohanka (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om asylrätten,

2. att riksdagen, vid avslag på punkt 1, beslutar ersätta uttrycket särskilda skäl med synnerliga skäl i 3 kap. 4 § 2 utlänningslagen.

1989/90:Sf643 av Åsa Domeij m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att alla visumtvång till Sverige avskaffas,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i utlänningslagen så att rätten att uppehålla sig i Sverige som turist utökas till sex månader.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:U547.

1989/90:Sf645 av Kent Lundgren och Anita Stenberg (mp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av utlänningslagen i enlighet med motionen vad gäller utländska medborgares rätt att få stanna i Sverige.

Utskottsutfrågning

Utskottet har den 20 mars 1990 hållit en offentlig utfrågning om invandrar- och flyktingpolitiken. Vad som förekommit vid utfrågningen framgår av bilaga till betänkandet.

Utskottet

Inledning

Regeringen redovisar i sin skrivelse den svenska invandrar-, invandrings- och flyktingpolitiken, invandringen till Sverige av utlänningar med viss tonvikt på flyktingar och asylsökande samt det kommunala flyktingmottagandet. Redovisningen avser i huvudsak budgetåret 1988/89 samt i vissa avseenden andra halvåret av år 1989. Vidare beskrivs migrations- och flyktingsituationen i världen samt det internationella migrations- och flyktingpolitiska arbetet och Sveriges roll i detta.

I regeringens skrivelse görs skillnad mellan flyktingpolitik, invandringspolitik och invandrapolitik.

Huvudelementen i den svenska *flyktingpolitiken* utgörs av

- internationellt agerande för att bidra till att internationella konflikter motverkas eller löses och för att upprätthålla respekten för mänskliga rättigheter,
- ekonomiskt stöd till organisationer som bedriver flyktingarbete utanför Sverige,
- internationellt samarbete för en solidarisk ansvarsfördelning och för ett stärkande av flyktingars rättsliga skydd,
- överföring till Sverige av särskilt utsatta personer som behöver en säker fristad undan förföljelse,
- mottagande av flyktingar i Sverige enligt en asyllagstiftning som i vissa avseenden ger med flyktingar jämförbara grupper ett starkare skydd än vad 1951 års flyktingkonvention stadgar,
- ett av staten finansierat kommunalt mottagande för flyktingar m.fl., vilket syftar till att främja deras möjligheter att finna sig till rätta i det svenska samhället,
- olika särskilda insatser, bl.a. opinionsbildande verksamhet, för att förbättra flyktingars och jämförbara gruppers situation och möjligheter till integration i Sverige,
- stöd till flyktingar som frivilligt vill lämna Sverige för att bosätta sig i hemlandet eller annat land.

Med *invandringspolitik* avses enligt skrivelsen de principer och bestämmelser som reglerar vilka utlänningar som skall få tillstånd att bosätta sig i Sverige.

Invandrapolitiken omfattar sådana åtgärder som samhället vidtar för att underlätta invandrades, inklusive flyktingars, introduktion och integrering i det svenska samhället.

Den svenska invandringen är sedan år 1967 reglerad för utomnordiska medborgare. De nuvarande riktlinjerna för invandrings- och flyktingpolitiken lades fast av riksdagen år 1979 (prop. 1978/79:100, bil. 15, AU 22, rskr. 230) och konfirmerades vid 1983/84 års riksmöte (prop. 1983/84:144, SfU 30, rskr. 410). Invandringen har under de

senaste åren huvudsakligen varit en flyktinginvandring. Upphålls- och arbetstillstånd av rena arbetsmarknadsskäl beviljas i princip bara om arbetskraftsbehovet inte kan tillgodoses inom Sverige.

Målen för invandrapolitiken antogs av riksdagen år 1975 och sammanfattas i begreppen jämlikhet, valfrihet och samverkan. År 1986 fastslogs att dessa övergripande mål alljämt skall gälla (prop. 1985/86:98, SfU 20, rskr. 301). Målen syftar till lika rättigheter och möjligheter för invandrare i förhållande till den övriga befolkningen. De skall också leda till respekt för den enskildes identitet och integritet, möjligheter att utveckla det egna kulturarvet inom ramen för de grundläggande normer som i Sverige gäller för mänsklig samlevnad samt ömsesidig tolerans, solidaritet och gemenskap mellan människor av olika ursprung.

År 1987 inleddes ett översynsarbete av invandrar- och flyktingpolitiken med primärt syfte att radikalt förkorta handläggningstiderna i utlänningsärenden. Detta arbete har lett till en ny utlänningslag, nya rutiner för handläggningen av asylärenden, en ny organisation av statens invandrarverk och en ny ordning för bistånd åt asylsökande under väntetiden. Genom den nya utlänningslagen (prop. 1988/89:86, SfU19 och SfU22, rskr. 325), som gäller fr.o.m. den 1 juli 1989, har främst införts vissa ändrade handläggningsregler för asylärenden. Vissa bestämmelser om tvångsmedel mot utlännning — kroppsvisitation och förvar — vilar dock under minst ett år.

Nu gällande system för mottagande av asylsökande och flyktingar i Sverige, som i sina huvuddrag gäller sedan den 1 januari 1985 (prop. 1983/84:124, SfU 27, rskr. 295), innebär bl.a. att statens invandrarverk har ansvaret för överföring och mottagande av flyktingar i Sverige och har i uppdrag att träffa överenskommelser med kommuner om mottagande av asylsökande och flyktingar mot statlig ersättning. Regeringen har nyligen lagt fram förslag till samordnat flyktingmottagande och nytt system för ersättning till kommunerna för flyktingmottagandet (prop. 1989/90:105, SfU21) och om reformerad svenskundervisning för vuxna invandrare (prop. 1989/90:102, UbU27). Förslagen är delar av ett samlat reformprogram med syfte att underlätta för främst flyktingar att så snart som möjligt få en fast förankring i svenskt arbets- och samhällsliv och därmed minska deras beroende av samhällets stöd. I programmet ingår även målinriktad prioritering inom arbetsmarknadsverket av tidiga insatser till förmån för flyktingar och andra invandrare (se 1989/90:AU11). Regeringen har vidare lagt fram förslag till åtgärder mot etnisk diskriminering m.m. (prop. 1989/90:86, SfU18).

Inom regeringskansliet förbereds för närvarande en översyn av den nuvarande flykting- och invandrapolitiken. En arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet har utformat en *idéskiss till en sammanhållen flykting- och immigrationspolitik*. I idéskissen betonas särskilt sambandet mellan bistånds-, flykting- och utrikespolitik samt behovet av en helhetssyn och att frågorna ses i ett längre perspektiv. I skissen anges att en mer solidarisk flykting- och invandringspolitik bör innehålla följande.

- Flykting-, migrations-, bistånds- och utrikespolitiken måste integreras bättre. Rätt till asyl, mottagande av flyktingar, stöd till kampen för mänskliga rättigheter, stöd till flyktingmottagande länder eller regioner är olika delar av integrerade reaktioner på ett bakomliggande problem.
- Insatser för att öka valfriheten bör ingå. Därmed förebyggs på sikt massmigrationsrörelser och skapas hållbara levnadsmöjligheter i hemländerna/regionerna.
- De ekonomiska resurserna för flyktingmottagande bör omfördelas till förmån för insatser i fattigare länder och till insatser för återvandring.
- Inom ramen för utvecklingsbiståndet bör man verka för ett närmande mellan utvecklings- och flyktingbistånd, med hänsyn tagen till migrationsperspektivet och fortsatt stöd till en bärkraftig social och ekonomisk utveckling och för ökad demokrati, bättre miljö och för fredsbefrämjande insatser.
- En tydligare politik för återvandring som en del av en integrerad flyktingpolitik måste utarbetas — både avseende återvandring och reintegration av stora flyktinggrupper i tredje världen och för mindre grupper och individer från den industrialiserade världen. I det sammanhanget måste UNHCRs mandat med avseende på återvandrande klargöras, likaså bör UNHCRs och IOMs resp. roller och samarbete bli föremål för diskussioner. Man bör internationellt verka för en solidarisk ansvarsfördelning och stärka flyktingarnas rättsliga och fysiska skydds- och säkerhetssituation inkl. behovet av en samordnad och vidgad definition av vilka som får stanna utan att definieras som flyktingar.
- Man bör internationellt verka för att stärka enskilda länders och organisationers arbete med flyktingfrågor och därvid verka för integrerade lösningar baserade på en analys av helheter och undvika kortsiktiga dellösningar.
- Man bör arbeta för en bättre samordnad nordisk och europeisk flyktingpolitik. Denna bör bl.a. på ett rimligt sätt fördela ansvaret mellan länderna och ge dem som får stanna ett anständigt mottagande. Den skall också innehålla kraftigt ökat utrymme att ta emot, genom kvoter, flyktingar och andra personer som är i behov av fristad.
- Man bör arbeta för att det internationella samfundet förstärker sina insatser för s.k. internflyktingar.

Avsikten är att idéskissen tillsammans med reaktioner och synpunkter på skissen skall utgöra underlag för en mera fullständig utredning. En sådan beräknas bli tillsatt före sommaren. I utredningen avses ingå representanter för bl.a. Svenska kommunförbundet och frivilligorganisationer. Målsättningen är att utredningen skall vara klar till årsskiftet.

Utskottet har nyligen i skilda betänkanden behandlat olika frågor inom invandrar- och flyktingpolitiken. I SfU17 behandlas främst statens invandrarverk och dess organisation. Det kommunala flyktingmottagandet och ersättningen till kommunerna behandlas i SfU21. I SfU18 behandlas åtgärder mot etnisk diskriminering. Frågor om för-

läggningsverksamheten tas upp i utskottets betänkande SfU25. I detta betänkande, SfU16, behandlas företrädesvis flyktingsituationen i världen samt det internationella flyktingpolitiska arbetet och Sveriges roll i detta. Frågor som har avseende på den nya utlänningslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1989, behandlas också i detta betänkande. Samtidigt behandlar utskottet i SfU19 de förslag till ny lagstiftning om vissa tvångsåtgärder i utlänningsärenden — kroppsvisitation och förvar — som vilar jämlikt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen sedan föregående års riksmöte. Utskottet har vidare den 20 mars 1990 hållit en offentlig utfrågning om invandrar- och flyktingpolitiken.

Utskottet behandlar i detta sammanhang tre motioner om mer övergripande frågor inom invandrar- och flyktingpolitiken.

I motion Sf39 anför Rune Backlund m.fl. att samhällets organisation för att ta emot, utreda och slussa ut flyktingar i samhället under det senaste årtiondet ständigt varit dimensionerat för ett antal asylsökande som underskattats. Detta har skapat många problem inom flyktingpolitiken med bl.a. långa väntetider i asylärenden och långa vistelsetider på förläggningarna. Kostnaderna för flyktingmottagandet har också ökat brant. Det har enligt motionärerna under det gångna året blivit allt tydligare att kommunerna och staten har haft olika ambitionsnivåer för hur många flyktingar vårt land kan ta emot. Motionärerna anser att den obalans som uppstått mellan statens mottagning av asylsökande och kommunernas förmåga och vilja att slussa ut flyktingar i samhället är oroande, och de begär att en kommission tillsätts för att mera långsiktigt utforma den framtida flykting- och invandrapolitiken. I kommissionen bör enligt motionärerna såväl rikspolitiska som kommunpolitiska intressen vara representerade.

Hans Göran Franck m.fl. begär i motion Sf626 yrkande 9 att en allsidigt sammansatt kommitté snarast tillsätts för att göra en översyn av flykting- och invandrapolitiken. I motionen nämns särskilt behovet av en utvärdering av invandrapolitiken, invandrarverkets roll som beslutsfattare i asylärenden och program för återvändare. Motionärerna begär vidare i yrkande 6 att ett förslag till frivilligt återvändarprogram för flyktingar snarast föreläggs riksdagen.

Slutligen begär Erkki Tammenoksa i motion Sf617 ett tillkännagivande om behovet av insatser inom invandrapolitiken. Särskilt nämns i motionen behovet av arbetsmarknadsåtgärder i stället för utgivande av socialbidrag och förbättrad information till invandrare om svensk arbetsmarknad samt behovet av en kvot för utomnordisk arbetskraftsinvandring och av en höjd flyktingkvot.

Som ovan angivits skall den redovisade idéskissen leda till en grundlig utredning syftande till en sammanhållen och långsiktig flykting- och invandrapolitik. Denna utredning kommer enligt vad som nu kan bedömas att omfatta frågan om vilka personer som skall tas emot i Sverige och i vilken omfattning detta kan ske, ävensom återvandrfrågor. Utskottet anser därför att det inte finns någon anledning till tillkännagivanden i frågan. Vad gäller det i motion Sf617 påtalade behovet av arbetsmarknadsåtgärder vill utskottet hänvisa till det på-

gående reformarbetet som syftar till att underlätta för främst flyktingar att komma ut på arbetsmarknaden och minska deras beroende av samhällets stöd. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna Sf39, Sf617 och Sf626 yrkandena 6 och 9 inte är påkallad.

Flyktingsituationen i världen

I skrivelsen redovisas att det under åttiotalet har skett en betydande ökning av migrationen i världen, från syd till nord. Denna rörelse kommer med all sannolikhet att fortsätta. En betydande del av migrationen är av flyktingkaraktär men en stor del är snarare ekonomiskt och/eller humanitärt betingad. Till ökningen bidrar det faktum att avstånden i världen minskar i takt med att den internationella kommunikationen ökar. En ytterligare bidragande orsak är de många naturkatastrofer som inträffar, framför allt i den tredje världens fattiga länder. Den snabba takten i demokratiseringsutvecklingen i Östeuropa har också lett till relativt sett stora befolkningsrörelser.

I skrivelsen anges att den överväldigande majoriteten av världens flyktingar kommer från och finns i de fattiga länderna i tredje världen. Även om beräkningarna av antalet flyktingar i världen varierar dels på grund av osäkerhet i fråga om befolkningsstatistik, folkräkning, mottagarländernas statistik m.m., dels på vilket flyktingbegrepp som används, är en vedertagen uppskattning av nuläget att det totala antalet flyktingar är 15 miljoner.

Som flykting anses enligt 1951 års FN-konvention om flyktingar med tilläggsprotokoll år 1967 den som hyser välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller på grund av sin religiösa eller politiska uppfattning och som därför har flytt från sitt hemland eller är förhindrad att återvända dit. Konventionen avsåg från början endast dem som blivit flyktingar på grund av händelser som inträffat före år 1951 antingen "i Europa" eller "i Europa eller annorstädes", och de fördragslutande staterna kunde välja ettdera av dessa alternativ. Genom tilläggsprotokollet upphävdes den tidsmässiga och geografiska begränsningen, men stater som anslutit sig till konventionen med geografisk begränsning till Europa kunde vidhålla den. För närvarande är det endast fyra stater som har kvar den nämnda begränsningen till Europa.

Den s.k. OAU-konventionen eller afrikanska flyktingkonventionen har ett vidare flyktingbegrepp. Som flykting räknas även den som tvingats lämna sitt hemland på grund av yttre aggression, ockupation, utländskt inflytande i landet eller på grund av händelse som allvarligt stört den allmänna ordningen i hela landet eller i en del därav.

Vidare förekommer i ett stort antal länder interna flyktingar, s.k. displaced persons, vilka inte korsat någon nationsgräns och som inte kommer med i officiell statistik. Antalet interna flyktingar i världen uppskattas till nära 15 miljoner människor.

Den största enskilda flyktinggruppen i världen är fortfarande de mer än 5 miljoner afghanska flyktingarna, varav ca 3 miljoner finns i

Pakistan och drygt 2 miljoner tagits emot i Iran. Återvandringen har varit mycket begränsad. Stora flyktingproblem finns också i Sydostasien, där ca 160 000 flyktingar från Vietnam, Laos och Kambodja finns i läger i olika länder under UNHCRs mandat. Vid en internationell konferens i juni 1989 har antagits ett särskilt handlingsprogram för Indokinaflyktingarna. I gränsområdet mellan Kambodja och Thailand finns dessutom mer än 300 000 kambodjanska flyktingar, som inte är under UNHCRs mandat. En stor flyktinggrupp är vidare tamilerna, och en ny grupp är de kineser som antingen lyckats fly landet efter massakern i Peking eller som redan befann sig utanför Kina och inte vågar återvända.

Det äldsta fortfarande olösta och aktiva flyktingproblemet i världen är det palestinska. Palestinierna utgör den största enskilda flyktinggruppen i Mellersta Östern med mer än 2 miljoner människor registrerade som hjälpbehövande flyktingar hos UNWRA. Det totala antalet palestinska flyktingar är dock ännu större. Sönderfallet av den libanesiska staten har även medfört att många människor flytt landet.

Strömmen av flyktingar från Iran har minskat något. I gengäld har situationen i Irak lett till en ökning av antalet flyktingar av kurdiskt ursprung. Det finns ett stort antal irakiska kurdiska flyktingar i Iran, och i Turkiet finns ca 30 000 irakiska kurder fördelade på tre olika läger.

Antalet flyktingar i Afrika uppskattas till omkring 5 miljoner. Till detta kommer ca 5 miljoner angoleser och moçambikier, som är flyktingar i sina egna länder. De största enskilda flyktinggrupperna finns fortfarande i Etiopien, Sudan och Somalia. Ett nytt problem är uppkomsten av flyktingar från Mauretanien resp. Senegal till följd av konflikter inom och mellan dessa länder.

Situationen i Sydamerika är enligt skrivelsen fortsatt övervägande positiv, medan situationen i Colombia är stadigt sämre. Den stora koncentrationen av flyktingar finns fortfarande i Centralamerika. Av totalt mer än 2 miljoner flyktingar och hemlösa i olika länder i Centralamerika betraktas bortemot 500 000 som flyktingar i formell bemärkelse. En centralamerikansk konferens anordnades i maj 1989 av UNHCR i samarbete med de centralamerikanska regeringarna. Konferensen antog ett aktionsprogram innehållande en mängd olika projekt riktade till flyktingar och återvandrare.

Under år 1986 uppskattades antalet asylsökande i Europa till ca 204 000, under år 1987 till ca 188 000 och under år 1988 till ca 237 000. För år 1989 räknar man med den förmodligen högsta siffran sedan andra världskriget. En stor andel asylsökande har fortsättningsvis anlänt utan dokument eller med falska sådana. Det anses också allmänt bland de europeiska staterna att en stor del av de asylsökande saknar flyktingskäl och ofta inte är i egentligt behov av skydd. Detta har medfört att i genomsnitt mindre än 20 % av de asylsökande i Europa fått uppehållstillstånd, medan motsvarande siffra i Sverige varit 80 %.

Av de asylsökande i Europa år 1988 (totalt 237 000 personer) anlände 103 076 till Förbundsrepubliken Tyskland — nära en dubbelring jämfört med året innan, 34 363 till Frankrike, 7 486 till Nederländerna, 15 790 till Österrike, 16 726 till Schweiz och ca 4 800 till Belgien. Under året blev också Ungern ett stort mottagarland av flyktingar, framför allt från Rumänien. Över 20 000 personer togs emot. Vad gäller de nordiska länderna har under år 1988 ca 19 600 sökt asyl i Sverige, 4 668 i Danmark — jämfört med 2 100 året innan — och (budgetåret 1988/89) 4 502 i Norge, vilket är en halvering jämfört med föregående budgetår. Endast ett fåtal personer sökte asyl i Finland.

Under våren och sommaren 1989 kunde en markant uppgång av antalet asylsökande från Östeuropa konstateras, och den fortsatta utvecklingen där kommer att ha ett mycket stort inflytande på utvecklingen av situationen avseende asylsökande och flyktingar i Europa.

Det internationella flyktingarbetet och Sveriges roll

I skrivelsen framhålls att regeringens grundläggande inställning är att flyktingfrågorna endast kan lösas genom ett aktivt internationellt samarbete. Bevakningen av den internationella utvecklingen på området har därför varit intensiv, och Sverige har både politiskt och genom biståndsinsatser kunnat reagera på nya och/eller förvärrade flyktingsituationer. Det totala svenska biståndet riktat till flyktingar och katastrofer som skapar flyktingliknande situationer har ökat. Under år 1989 var Sveriges samlade bidrag till flyktingar och hemlösa världen över (utanför Sverige) över 1 miljard kronor. Härav utgjorde bidraget till UNHCR 120 milj. kr. och bidraget till UNWRA 100 milj. kr.

På det internationella planet har Sverige fortsatt att spela en aktiv roll inom de främst berörda organen, särskilt UNHCR. Försöken att utveckla ett konstruktivt samarbete kring bl.a. behandlingen av asylsökande och mottagandet av flyktingar med ett antal andra industrialiserade länder har fortsatt och utvecklats i positiv riktning. Grunden för Sveriges agerande är en strävan att fortsätta en generös och solidarisk flyktingpolitik. Våra reella möjligheter att påverka andra länder i en sådan riktning har dock visat sig begränsade.

Inom Europarådet bedrivs ett omfattande arbete som tar sikte på dels att säkerställa och stärka skyddet för flyktingar, dels samverka kring integrationsaspekter på invandringen till och inom Europa. Invandrings- och flyktingpolitiska aspekter har under år 1989 även varit aktuella i de samtal som förts mellan EG och EFTA. I skrivelsen anges att regeringen lägger stor vikt vid det arbete som görs inom ramen för konsultationer mellan ett antal västeuropeiska länder, Australien, Canada och UNHCR. Initiativet till detta forum togs av Sverige i nära samarbete med UNHCR i slutet av år 1985.

Det nordiska samarbetet i flyktingfrågor förekommer på skilda nivåer och i flera olika samarbetsorgan. På regeringsnivå bedrivs arbetet företrädesvis i den på svenskt initiativ bildade nordiska samrådsgruppen för flyktingfrågor.

Av de internationella frivilliga organisationer som mottar svenskt stöd kan framför allt nämnas Internationella rödakorskommittén (ICRC), Kyrkornas världsråd (WCC) och World University Service (WUS).

Frågor kring flyktingmottagandet i Europa tas upp i fyra motioner.

I motion Sf605 anför Carl Bildt m.fl. att flyktingfrågorna är ett internationellt problem. I Västeuropa saknas emellertid en gemensam syn på flyktingpolitiken. Regler och bedömningsgrunder skiljer sig från land till land. Motionärerna anser att i vart fall de nordiska länderna bör harmonisera flyktinglagstiftningen och begär att Sverige tar initiativ till detta i Nordiska rådet (yrkande 3). En harmoniserad flyktingpolitik bör dock eftersträvas även med andra länder. Detta är särskilt viktigt med tanke på det integrationsarbete som pågår inom EG. Motionärerna begär därför även att Sverige initierar en alleuropeisk konferens i syfte att harmonisera flyktinglagstiftningen i Europas samtliga stater (yrkande 4).

I motion Sf610 av Bengt Westerberg m.fl. påpekas att regeringarna i Europa vidtar åtgärder för att begränsa asylinvandringen till sitt land. En åtstramning i ett land ökar trycket av asylsökande på grannlandet, som i sin tur genast inför liknande åtgärder. Ett gemensamt europeiskt ansvarstagande skulle i stället underlätta för varje land att föra en generös flyktingpolitik i vetskap om att detta ansvar delas mellan länderna i Västeuropa. Sverige måste därför utnyttja internationella fora för att påverka övriga västeuropeiska stater att åter föra en mer generös asyl- och flyktingpolitik, som står i bättre överensstämmelse med Genèvekonventionens intentioner. Motionärerna begär i yrkande 1 ett tillkännagivande om vad sålunda anförts.

Vidare begär Lars Werner m.fl. i motion Sf618 yrkande 3 ett tillkännagivande om att Sverige omgående måste ta initiativ dels på statsministernivå, dels inom FN för att påverka de övriga europeiska länderna att inta en humanare och generösare hållning gentemot flyktingarna. I annat fall måste Sverige föra en mer restriktiv flyktingpolitik.

Slutligen anser Ragnhild Pohanka och Eva Goës i motion Sf37 att Sverige mycket aktivt bör arbeta i Europarådet och FN för flyktingars rätt, och de begär ett tillkännagivande härom (yrkande 4). Vidare framhåller motionärerna att många flyktingar, t.ex. interna flyktingar, inte omfattas av FNs flyktingkonvention. Motionärerna begär därför (yrkande 1) ett tillkännagivande om att regeringen i FN bör verka för en översyn av Genèvekonventionen och tilläggsprotokollet av år 1967 för att få en bättre anpassning till förhållandena i världen under 1990-talet.

Av skrivelsen framgår att regeringen lägger stor vikt vid det internationella samarbetet i flyktingfrågor och även aktivt driver dessa frågor. Utskottet konstaterar att regeringen tidigare tagit initiativ till ett intensifierat samarbete såväl mellan de europeiska länderna som mellan de nordiska länderna. Särskilt kan nämnas konsultationerna mellan UNHCR och flertalet västeuropeiska länder, Canada och Australien liksom den nordiska samrådsgruppen på regeringsnivå för flyktingfrå-

gor. Regeringen har i dessa fora även drivit frågan om en helhetssyn på flykting- och migrationspolitiken i enlighet med de synpunkter som ligger till grund för den inledningsvis redovisade idéskissen. Utskottet utgår från att regeringen även fortsättningsvis kommer att spela en aktiv roll på det internationella och nordiska planet. Någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna Sf605 yrkandena 3 och 4, Sf610 yrkande 1, Sf618 yrkande 3 och Sf37 yrkandena 1 och 4 är därför inte erforderlig.

Intergovernmental Organization for Migration, IOM (f.d. ICM), är den främsta internationella mellanstatliga organisationen för transport av flyktingar och migranter. Under senare år har IOM också utvecklat en rad program för återvandring av flyktingar och asylsökande. Organisationen bildades år 1951, och Sverige var medlem fram till år 1962. Sedan år 1980 innehar Sverige observatörsstatus. Beträffande Sveriges engagemang i IOM har i skrivelsen framhållits att Sverige anlitar IOM som transportorganisation för hitresande kvotflyktingar och deras anhöriga samt för återvandrande flyktingar. Sverige har även i viss mån bidragit till IOMs återvandringsprogram och seminarieverksamhet.

I tre motioner begärs tillkännagivanden om att Sverige skall söka medlemskap i IOM. Det gäller motionerna Sf610 av Bengt Westerberg m.fl. (yrkande 15), Sf38 av Kerstin Ekman och Sf638 av Pär Granstedt och Rune Backlund.

Enligt vad utskottet erfarit är ett svenskt återinträde i IOM för närvarande inte aktuellt. Utskottet anser att det ankommer på regeringen att avgöra om ett medlemskap åter skall aktualiseras, och utskottet avstyrker bifall till motionerna Sf610 yrkande 15, Sf38 och Sf638.

Invandringen till Sverige

Den svenska invandringen är, som tidigare framgått, reglerad utom för medborgare i de nordiska länderna som har fri rörlighet och etableringsrätt. Invandringen till Sverige har de senaste åren huvudsakligen varit en flyktinginvandring. Den nordiska invandringen ökade emellertid kraftigt år 1989 och utgjorde ca 32 % av den totala invandringen, att jämföras med ca 25,5 % år 1988. Under år 1989 har preliminärt 58 800 utländska medborgare invandrat till Sverige. Invandringsöver-skottet var ca 45 700 personer.

De huvudsakliga utomnordiska invandringskategorierna är flyktingar och personer som får bosätta sig i Sverige av flyktingliknande eller humanitära skäl samt anhöriga till här bosatta personer (anknytningar).

Uppehålls- och arbetstillstånd av rena arbetsmarknadsskäl beviljas i princip bara om arbetskraftsbehovet inte kan tillgodoses inom Sverige. Budgetåret 1988/89 gavs 225 sådana tillstånd.

Den övriga invandringen består huvudsakligen av personer som tidigare varit bosatta här eller som har svenskt påbrå.

Av skrivelsen framgår att den utomnordiska invandringen till Sverige budgetåret 1988/89 uppgick till nära 40 000 personer. Av dessa fick

41,7 % uppehållstillstånd av anknytnings-skäl, 0,6 % av arbetsmarknadsskäl och 2,2 % som adoptivbarn. Återstoden fick uppehållstillstånd av asylskäl eller humanitära skäl (40,6 %) eller enligt en tillfälligt ändrad asylpraxis för barnfamiljer (14,9 %).

Enligt skrivelsen reste 19 050 personer inkl. barn in i Sverige under budgetåret 1988/89 och ansökte om asyl. Det största antalet, ca 4 000, kom från Iran. Andra stora grupper kom från Chile, Irak, Etiopien och Jugoslavien. Även statslösa och personer med okänt medborgarskap (oftast palestinier och andra personer från Libanon) utgjorde en stor grupp.

Under budgetåret 1988/89 beviljades 22 100 personer uppehållstillstånd som flyktingar eller därmed jämställda. Av dessa var ca 5 840 iranier, 4 640 chilensare, 1 970 statslösa eller med okänt medborgarskap, 1 430 etiopier, 1 380 irakier och 1 000 libaneser.

Inom ramen för den s.k. flyktingkvoten överfördes 1 482 personer till Sverige under budgetåret 1988/89. De största grupperna kom från ursprungsländerna Iran (641), Vietnam (237), El Salvador (210), Irak (187), Chile (95) och Colombia (72).

Viseringsregler

Enligt 1 kap. 3 § utlänningslagen (1989:529), UtIL, skall en utlänning som reser in i eller vistas i Sverige ha visering, om inte utlänningen har uppehållstillstånd eller är nordisk medborgare. Visering ger rätt att vistas i landet under en viss kortare tid, i regel högst tre månader (2 kap. 1 § UtIL). Regeringen har i utlänningsförordningen (1989:547), UtIF, föreskrivit att medborgare i vissa uppräknade stater samt vissa andra personer är undantagna från kravet på visum (2 kap. 1 § UtIF).

Visering kan ges såväl för rena turistbesök som för besök hos släktingar eller för arbete. För att visering skall medges krävs i praxis att utlänningen kan försörja sig här och att han inte kan antas komma att begå brott eller bryta mot utlänningslagens bestämmelser. Visering medges inte om utlänningen kan antas ha för avsikt att bosätta sig här utan att ha fått uppehållstillstånd.

De allmänna bestämmelserna om visumkrav tas upp i motion Sf643 av Åsa Domeij m.fl. Motionärerna anför att ett pass bör räcka som inresehandling och att visumbestämmelserna bör avskaffas. Det skulle göra det lättare för människor att resa till Sverige men även kunna få andra länder att avskaffa visumtvånget för svenskar. Motionärerna föreslår vidare att turister skall kunna stanna i Sverige upp till sex månader. De begär i yrkandena 1 och 2 att det anförda ges regeringen till känna.

Utskottet konstaterar att det utan viseringskrav skulle vara förenat med stora svårigheter att reglera invandringen och kan därför inte tillstyrka ett avskaffande av visumkravet. Någon förlängning av den tid en turist har rätt att vistas i landet utan uppehållstillstånd bör enligt utskottets mening för närvarande inte göras, och utskottet avstyrker bifall till motion Sf643 yrkandena 1 och 2.

Bengt Westerberg m.fl. tar i motion Sf610 yrkande 4 upp *viseringsvångets betydelse för möjligheten att söka asyl*. Motionärerna framhåller att det enligt Genèvekonventionen och svensk lag är omöjligt att kalla sig flykting i sitt hemland. Den som inte har lämnat sitt hemland har därför inga lagliga möjligheter att beviljas politisk asyl i Sverige. Endast om det rör sig om överföringar av flyktingar inom ramen för den s.k. flyktingkvoten kan invandrarverket bevilja asyl åt en person som inte befinner sig i Sverige. Den som ansöker om visum för att resa till Sverige kommer att få avslag på visumansökan om det anses troligt att vederbörande har för avsikt att begära politisk asyl här. Enligt motionärerna får visumkrav inte användas i syfte att hindra asylsökande att komma in i landet, och de begär att riksdagen ger regeringen till känna vad sålunda anförts.

Utskottet behandlade i sitt betänkande 1988/89:SfU19 (s. 14 ff.) frågan om viseringstvångets betydelse för möjligheten att söka asyl i Sverige. Utskottet erinrade till en början om att varje stat själv reglerar tillträdet till sitt territorium. I Genèvekonventionen anges vilka rättigheter och förmåner en konventionsstat är skyldig att tillförsäkra flyktingar som vistas inom dess område, bl.a. får en flykting inte avvisas eller utvisas till gränsen mot ett område där han riskerar politisk förföljelse. Däremot innebär inte konventionen någon förpliktelse att hjälpa flyktingar att komma till ett land där flyktingen kan få asyl. Några sådana skyldigheter finns inte heller i någon av UNHCRs rekommendationer.

Socialförsäkringsutskottet redovisade vidare vad konstitutionsutskottet (KU 1985/86:25) anförut angående frågan huruvida ett avtal hade träffats mellan Sverige och Tyska demokratiska republiken (DDR) som hindrade flyktingar från att komma till Sverige. Konstitutionsutskottet konstaterade att DDR genom att numera beakta om den som önskar transitera genom DDR till Sverige har svenskt inresevisum när så erfordras anslutit sig till internationell praxis. Enligt konstitutionsutskottet skulle det kunna hävdas att den gängse inställningen i asylfrågor hade rubbats, men endast under förutsättning att Sverige vore första asylland för dem som kom. Så var emellertid inte fallet beträffande majoriteten av dem. Det var enligt konstitutionsutskottets mening i och för sig beklagligt att i någon mån personer för vilka Sverige kan vara att anse som första asylland nu fick söka sig andra vägar hit. Genom den generösa svenska flyktingpolitiken, inom ramen för FNs flyktingkommissaries arbete och på annat sätt, förelåg alltså utomordentliga möjligheter för dem som bäst behövde en tillflykt i Sverige att få detta. Granskningen föranledde inte något ytterligare uttalande från konstitutionsutskottets sida.

Socialförsäkringsutskottet redovisade också vissa uppgifter om det införda viseringstvånget för chilensare och den betydelse detta hade för möjligheterna för dem att ansöka om asyl. Enligt utskottets uppfattning måste till en början viseringskravet bedömas mot bakgrunden av att ett mycket stort antal asylsökande från Chile kommit till Sverige. Av dessa hade många sökt sig hit av ekonomiska skäl. Enligt vad utskottet inhämtat fick den som behöver fly från Chile i första hand

via någon medborgarrättsorganisation genom ambassadens förmedling hjälp med att komma till Sverige inom ramen för flyktingkvoten. Utskottet avstyrkte bifall till föreliggande motioner.

Utskottet vill framhålla att den som kommer till Sverige och ansöker om asyl inte behöver ha visum. Den som måste lämna sitt land och resa till Sverige kan däremot i praktiken bli tvungen att försöka skaffa ett visum. Utskottet vidhåller emellertid att ett generellt viseringskrav är nödvändigt för att invandringen i övrigt skall kunna regleras. Enligt utskottets mening har den som bäst behöver en tillflykt i Sverige stora möjligheter att få detta. I likhet med vad konstitutionsutskottet konstaterade under 1985/86 års riksmöte och mot bakgrund av de uppgifter om chilensare som redovisades i 1988/89:SfU19 kan detta ske t.ex. inom ramen för FNs flyktingkommissaries arbete. Enligt utskottet kan de svenska visumreglerna mot denna bakgrund inte anses utgöra ett hinder för flyktingar att ansöka om asyl i Sverige.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Sf610 yrkande 4.

I skrivelsen redovisas att *invandrarverkets styrelse i november 1987 beslutat om nya riktlinjer för viseringspraxis* i fråga om iranska medborgare. Bakgrunden till beslutet om nya riktlinjer var en konstaterad "avhoppsfrekvens" på mellan 20 och 25 % av beviljade viseringar. Denna praxis ligger fast och har tillämpats under 1988 och 1989, vilket lett till att avhoppsfrekvensen för iranska medborgare har minskat. Innebörden är i princip att sökanden själv får göra troligt att syftet med resan till Sverige är ett besök och inget annat. De nya riktlinjerna för besöksvisering tillämpas för närvarande också för medborgare i Libanon, Turkiet, Pakistan, Bangladesh och Syrien. I särskilt ömmande fall tillämpas dock en mer liberal praxis. Regelmässigt beviljas t.ex. visering för att närvara vid en nära anhörigs begravning eller för att besöka en nära anhörig som är svårt sjuk.

I motion Sf618 av Lars Werner m.fl. begär motionärerna i yrkande 10 ett tillkännagivande om att de riktlinjer om besöksvisering som angavs i proposition 1983/84:144 fortfarande skall gälla. Motionärerna anser att medborgare från de aktuella länderna diskrimineras genom nuvarande praxis och att tillämpningen kan leda till mycket svåra familjetragedier. Även motion Sf37 av Ragnhild Pohanka och Eva Goës tar upp invandrarverkets viseringspraxis, och motionärerna begär i yrkande 3 ett tillkännagivande om att invandrarverket bör återgå till sin tidigare generösare praxis i dessa fall.

Invandrarverkets praxis i viseringsärenden berördes i proposition 1983/84:144 om invandrings- och flyktingpolitiken. Föredragande statsrådet konstaterade där att verkets praxis under senare år och i förhållande till medborgare i vissa stater hade blivit mer restriktiv än vad som kunde anses önskvärt. I propositionen uttalades att en förändring mot en generösare viseringspraxis måste ske utan dröjsmål, framför allt i fråga om släktbesök. Sverige hade, inte minst som undertecknare av Helsingforsavtalet men också i övrigt, ett ansvar för att den förda invandringspolitiken inte ledde till splittring av familjer, genom att

anhöriga förlorade varje möjlighet att träffas. I särskild grad gällde detta i sådana fall där den härvarande inte kunde återvända till hemlandet. Det var enligt statsrådets mening inte lämpligt att för alla situationer använda samma bedömningsgrund. I de fall då det t.ex. var fråga om mycket nära anhöriga och omständigheterna framstod som särskilt ömmande borde visering ges. I mindre behjärtansvärda fall kunde det däremot finnas anledning att följa principen att visering skall beviljas om det inte framstår som sannolikt att avsikten med besöket är en annan än den uppgivna. Någon anledning att mer konkret lägga fast regler i detta hänseende förelåg inte enligt statsrådet. I stället borde invandrarverkets styrelse leda utvecklingen av verkets viseringspolitik. Utgångspunkten borde därvid vara de synpunkter på en generös viseringspraxis som getts uttryck i propositionen.

Utskottet instämde i sitt betänkande SfU 1983/84:30 i den i propositionen gjorda bedömningen och ville för sin del framhålla den utomordentliga betydelse det har för invandrarna i vårt land att kunna ta emot släktingar och anhöriga på besök. Att så kan ske var enligt utskottet viktigt inte minst mot bakgrunden av att möjligheterna till bosättning hos anhöriga i Sverige trots allt är begränsade för vad som enligt vår kulturuppfattning uppfattas som mer avlägsna släktingar.

Under 1987/88 års riksmöte behandlade utskottet (se SfU 1987/88:27) en motion med begäran om ett tillkännagivande om att visumbestämmelser inte bör användas på ett sätt som hindrar utländska medborgare från att träffa i Sverige bosatta släktingar. Utskottet hänvisade därvid till vad som anförts i proposition 1983/84:144 om invandrings- och flyktingpolitiken och uttalade att de av riksdagen år 1984 antagna principerna för besöksvisering alljämt borde äga giltighet, även om detta innebar att släktbesök kunde komma att förhindras genom kravet på visum. Den behandlade motionen borde därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Konstitutionsutskottet har vid sin granskning under innevarande riksmöte av regeringens handläggning av utlänningsärenden tagit upp vissa frågor rörande invandrarverkets viseringspraxis (1989/90:KU30). Konstitutionsutskottet har därvid angivit att riksdagens justitieombudsman i beslut den 15 november 1988 ansett att invandrarverkets styrelsebeslut i november 1987 om viseringspraxis för iranier i och för sig syntes stå i mindre god överensstämmelse med de av riksdagen godkända riktlinjerna som drogs upp i proposition 1983/84:144. Eftersom det enligt JO framgått att beslutet var förankrat hos regeringen ansåg han sig inte kunna göra något uttalande i frågan. Konstitutionsutskottet har vidare angivit att statsrådet Maj-Lis Lööv vid utfrågning inför konstitutionsutskottet anfört att hon inte anser att invandrarverkets viseringspraxis står i strid med Helsingforsavtalet. Konstitutionsutskottet har slutligen dels angivit att regeringen i skrivelser 1987/88:157, 1988/89:82 och 1989/90:68 har redovisat aktuell viseringspraxis för riksdagen, dels redovisat socialförsäkringsutskottets behandling av frågan i SfU 1987/88:27. — Granskningen har inte föranlett något uttalande från konstitutionsutskottets sida.

I en promemoria upprättad den 15 november 1989 vid invandrarverkets tillståndsbyrå 4 redovisas bl.a. följande om visumansökningar för iranska medborgare.

Före år 1985 beviljades i princip föräldrar visum om det inte i det enskilda fallet framstod som påtagligt att avsikten med besöket var en annan än den uppgivna. Beträffande syskon tillämpades en tumregel som innebar att ett syskon skulle ha varit bosatt här i cirka tre år innan visering beviljades. Undantag gjordes i ömmande fall. I slutet av år 1985 konstaterades att drygt 20 % av samtliga som beviljades visering valde att stanna i Sverige, och drygt 1 000 vuxna personer beräknades "hoppa av" under år 1985. Styrelsen beslöt därför att införa "karenstider" för såväl föräldrar som syskon. Detta innebar att vuxna barn, som skulle ta emot föräldrar på besök, i princip skulle ha haft uppehållstillstånd i två år. För syskonbesök krävdes fem år. Undantag skulle göras i ömmande fall. 1987 beräknades avhoppsfrekvensen uppgå till 22 % av beviljade viseringar eller ca 800 vuxna personer. Antalet ansökningar för 1987 uppskattades till ca 12 000 med 30 % positiva beslut. Systemet med karenstider hade lett till att allt fler personer som uppfyllde tidskraven automatiskt fick visering. Endast om några särskilda omständigheter framkommit avslogs ansökan. Detta innebar att iranska medborgare i många fall lättare kunde få visering än andra nationaliteter i motsvarande situation. Verkets styrelse beslöt då att karenstiderna skulle slopas och att i stället sökanden själv måste göra troligt att syftet med resan till Sverige var besök och inget annat.

I promemorian anges vidare att eftersom den sökande i praktiken många gånger har svårt att göra troligt att det endast är fråga om besök tillämpas vissa tumregler. Normalt gäller en mer generös praxis för föräldrabesök än för syskonbesök. Föräldrarnas ålder har också betydelse. Den humanitära aspekten i ärendet avgör. Ju längre tid som förflutit sedan nära anhöriga träffats, desto starkare skäl för att bevilja visering. I de situationer då sökanden inte kan göra troligt att avsikten med viseringsansökan endast är besök, beviljas ändå visering för föräldrar efter närmare tre år och för syskon efter ungefär fem år. Framkommer däremot omständigheter som pekar på att avhopp kommer att ske, beviljas inte visering även om tre resp. fem år förflutit. I speciellt ömmande situationer beviljas alltid visering, t.ex. vid en nära anhörigs sjukdom.

I promemorian redovisas statistik över visumansökningar från iranska medborgare under perioden januari—september 1989. Under perioden gjordes 10 626 ansökningar. Av dessa beviljades 2 303 viseringar, dvs. 22 %. Av de under första halvåret 1989 beviljade viseringarna, 1 437 stycken, hade (per den 11 november 1989) 268 personer "hoppat av" eller drygt 18 % av dem som fått visum.

Utskottet vidhåller att tillämpningen av viseringsbestämmelserna, framför allt i fråga om släktbesök, bör vara generös och att de riktlinjer som fastställdes av riksdagen år 1984 fortfarande skall gälla. Av den närmare redovisningen av invandrarverkets praxis beträffande iranska medborgare framgår att det endast under de första åren efter

det att en person fått uppehållstillstånd i Sverige ställs särskilt hårda krav för att visum skall beviljas för de anhöriga. Utskottet konstaterar emellertid att visum i regel beviljas för såväl föräldrar som syskon när tre resp. fem år gått. I speciellt ömmande situationer beviljas dessutom alltid visering. Med hänsyn till att så många "avhopp" tidigare skett och med beaktande av att fortfarande 22 % av visumansökningarna beviljas (av vilka sedermera 18 % "hoppar av"), tycks invandrarverket ändå ha tillämpat bestämmelserna så generöst som omständigheterna medgivit. Utskottet utgår från att invandrarverket noga följer utvecklingen och ändrar sin praxis i mer generös riktning så snart detta blir möjligt.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna Sf618 yrkande 10 och Sf37 yrkande 3.

Upphållstillstånd och arbetstillstånd

En utlänning får i huvudsak inte uppehålla sig i Sverige under längre tid än tre månader utan att ha uppehållstillstånd. Bestämmelser om uppehållstillstånd finns i 2 kap. UtL. Upphållstillstånd skall i vissa fall ges till en utlänning enligt bestämmelserna om asyl. Vidare får uppehållstillstånd ges om utlänningen har särskild anknytning till Sverige eller om utlänningen av humanitära skäl bör få bosätta sig här. Slutligen får tillstånd beviljas den som fått arbetstillstånd eller på annat sätt har sin försörjning ordnad. Regeringen får föreskriva att uppehållstillstånd kan ges även i andra fall.

Upphålls- och arbetstillstånd skall som huvudregel ha erhållits före inresan i Sverige (2 kap. 5 § UtL). Den som söker uppehållstillstånd vid eller efter ankomsten eller som är här när ansökan prövas får normalt avslag. Vissa grupper är emellertid undantagna från förbudet att resa in i Sverige för bosättning utan att först ha beviljats uppehållstillstånd. Det är till en början utlänningar som har rätt till asyl. Vidare är det utlänningar som skall förena sig med en nära familjemedlem som är stadigvarande bosatt i Sverige om de tidigare har sammanlevt med varandra utom riket. Slutligen kan undantag göras för det fall utlänningen av något annat särskilt skäl bör tillåtas att uppehålla sig i Sverige medan hans eller hennes ansökan om uppehållstillstånd prövas.

Beträffande uppehållstillstånd för make/maka eller samboende gäller enligt praxis en ordning med *s.k. uppskjuten invandring* om äktenskapet eller samboendet har uppkommit i anslutning till eller snarast efter inresan. Denna ordning innebär att utlänningen vanligen beviljas uppehållstillstånd för sex månader i taget fyra gånger innan han eller hon får permanent uppehållstillstånd.

Frågan om uppskjuten invandring tas upp i ett flertal motioner. I motion Sf606 begär Daniel Tarschys m.fl. att riksdagen beslutar att den *s.k. tvåårsregeln* skall avskaffas. Regeln bidrar nämligen till att misshandlade och förnedrade invandrarkvinnor utvisas till en utsiktslös framtid i hemlandet. Olof Johansson m.fl. anför i motion Sf607 att den *s.k. tvåårsregeln* medför att många invandrarkvinnor av

rädsla för att bli utvisade stannar kvar i förnedrande äktenskap. Motionärerna anser därför att en översyn bör göras av denna regel, och de begär ett tillkännagivande härom. I motion Sf614 framhåller Lars Werner m.fl. att det inte finns belägg för att tvåårsregeln är berättigad. Tvärtom ger bestämmelsen männen en möjlighet att skaffa sig utländska kvinnor med "prövorätt". Regeringen bör lägga fram förslag om att den utländske medborgaren bör få permanent uppehållstillstånd vid äktenskapets ingående. I motion Sf37 yrkande 2 begär Ragnhild Pohanka och Eva Goës ett tillkännagivande om att permanent uppehållstillstånd bör ges efter ett år om inga allvarliga skäl talar emot det. Regler bör även skapas så att en man inte kan upprepade gånger ta in kvinnor till Sverige och utsätta dem för misshandel och övergrepp. Slutligen begär Kent Lundgren och Anita Stenberg i motion Sf645 förslag till ändring av bestämmelserna så att, om äktenskapet eller samboförhållandet upplöses inom två år på den andres begäran, den utländska parten får stanna i Sverige i vissa situationer, t.ex. om det finns barn i familjen eller om kvinnan utsatts för misshandel.

I proposition 1983/84:144 om invandrings- och flyktingpolitiken framhölls beträffande dessa fall att, när ett äktenskap eller ett samboende bröts före tvåårsperiodens utgång, samtliga omständigheter i det enskilda fallet borde beaktas vid prövningen av om utlänningen skulle få stanna. Som exempel på sådana omständigheter angavs att det fanns barn i förhållandet eller att utlänningen hade blivit misshandlad eller annars illa behandlad i äktenskapet eller samboendet, riskerade att bli socialt utstött vid återkomsten till hemlandet eller hade hunnit bli väl etablerad i arbetslivet. Vidare framhölls angelägenheten av att undvika beslut som framstod som stötande för rättskänslan. Utskottet anförde i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1983/84:30 att det var nödvändigt att vara speciellt varsam vid handläggningen av dessa ärenden. Utskottet ansåg att de överväganden som gjorts i propositionen i denna fråga var tillfredsställande.

Vid behandlingen av frågan under 1985/86 års riksmöte erinrade utskottet i betänkandet SfU 1985/86:21 om att invandrarverket, i de ärenden där ömmande omständigheter fördes fram, tog största möjliga hänsyn till dessa vid prövningen av frågan om fortsatt tillstånd trots att förbindelsen brutits före tvåårsperiodens utgång.

I utskottets betänkande 1988/89:SfU19 noterade utskottet därutöver att regeringen, i de fall ett förhållande brutits på grund av misshandel eller andra allvarliga trakasserier innan tvåårsgränsen uppnåtts, tar mycket stor hänsyn till det och tillåter utlänningen att stanna trots att anknytningen upphört. Utskottet erinrade samtidigt om att flyktingkvinnors asylärenden prövas enligt vanliga regler för sådana ärenden och att någon tvåårsregel inte finns i dessa. Utskottet avstyrkte bifall till föreliggande motioner.

Utskottet vidhåller att det tills vidare är nödvändigt att, när uppehållstillstånd söks på grund av en nyligen etablerad anknytning till en person bosatt i Sverige, frågan om permanent uppehållstillstånd avgörs först vid en senare tidpunkt. Som framhölls i proposition 1983/84:144

skulle det, utan en sådan möjlighet att pröva om det förhållande som åberopas som stöd för ansökningsen är seriöst, bli nödvändigt att inta en synnerligen restriktiv hållning till invandring på denna grund, särskilt som stora svårigheter föreligger att redan före inresan göra en tillfredsställande utredning rörande allvaret i parternas förhållande. Från den utgångspunkten var ordningen till förmån även för sökandena. Utskottet har emellertid förståelse för att reglerna kan upplevas negativt. När ett äktenskap eller samboende bryts före tvåårsperiodens utgång, beaktas dock samtliga omständigheter i det enskilda fallet, och utskottet konstaterar att därvid tas största möjliga hänsyn till ömmande omständigheter. Särskilt tas mycket stor hänsyn till om ett förhållande brutits på grund av misshandel eller andra allvarliga trakasserier.

Utskottet är mot denna bakgrund inte berett förorda någon ändring av reglerna och avstyrker därför bifall till motionerna Sf37 yrkande 2, Sf606, Sf607, Sf614 och Sf645.

Utskottet behandlar här även motion Sf505 yrkande 1 av Bengt Westerberg m.fl. Motionärerna anför att *gäststuderande, gästforskare och gästprofessorer* behöver visum när de tas emot vid våra universitet och högskolor, och visum beslutas av invandrarverket efter initiativ av Svenska institutet i Stockholm. På grund av hög arbetsbelastning vid invandrarverket tar dock visumärendena ibland så lång tid att besöket måste ställas in eftersom sökanden har andra engagemang i sitt hemland. Ärendena är helt okomplicerade, och motionärerna föreslår att Svenska institutet får besluta om visum i dessa fall. Motionärerna begär att det anförda ges regeringen till känna.

Utskottet har från invandrarverket inhämtat följande beträffande ärenden som rör Svenska institutet. Vid invandrarverket handläggs årligen ca 300 sådana ärenden om tillfälligt uppehållstillstånd (i regel för 3–6 månader). Ärendena har liksom övriga tillståndsårenden handlagts på olika sektioner beroende på vilket land sökanden kommer från. Beslutsprocessen är i och för sig snabb men beroende på att invandrarverket haft mycket ny personal har handläggningen särskilt under sommaren och hösten 1989 blivit fördröjd. Efter överläggningar med Svenska institutet har invandrarverket därför från årsskiftet ändrat sina rutiner i dessa ärenden så att de numera handläggs på den s.k. ATG-sektionen där även övriga ärenden rörande studerande handläggs. Enligt uppgifter från invandrarverket tycks handläggningen av ärenden rörande Svenska institutet därefter ha fungerat väl.

Med hänsyn till de åtgärder som sålunda redan vidtagits i frågan anser utskottet att motion Sf505 yrkande 1 får anses tillgodosedd.

Rätt till asyl

Bestämmelser om asyl finns intagna i 3 kap. Utll. Enligt 4 § första stycket har flyktning, krigsvägrare och s.k. de facto-flyktning rätt till asyl.

Definitionen av *flyktning* överensstämmer med den som finns i FNs konvention den 28 juli 1951 om flyktingars rättsliga ställning (Genèvekonventionen), och för dessa människor används därför ibland beteckningen konventionsflyktingar. Med flyktning avses således (2 §) en

utlänning som befinner sig utanför det land, som han är medborgare i, därför att han känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av sin religiösa eller politiska uppfattning och som inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill begagna sig av detta lands skydd. Som flykting skall enligt paragrafen även den anses som är statslös och som av samma skäl befinner sig utanför det land där han tidigare har haft sin vanliga vistelseort och inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill återvända dit.

Med *krigsvägrare* avses (3 §) en utlänning som har övergett en krigsskådeplats eller som har flytt från sitt hemland eller behöver stanna i Sverige för att undgå förestående krigstjänstgöring.

Utöver flyktingar och krigsvägrare ger lagen skydd även åt *s.k. de facto-flyktingar*, dvs. andra personer som inte vill återvända till sitt hemland på grund av de politiska förhållandena där och som har åberopat tungt vägande omständigheter till stöd för detta. Det är här fråga om personer som inte har varit utsatta för eller löper risk att drabbas av så allvarlig förföljelse att de bör betraktas som konventionsflyktingar men som ändå på grund av de politiska förhållandena i hemlandet utsatts för eller riskerar så svåra trakasserier att det inte är rimligt att begära att de skall återvända dit. Paragrafen omfattar normalt inte den som har tvingats lämna sitt land på grund av yttre aggression, ockupation eller inbördeskrig eller som riskerar förföljelse på grund av kön eller homosexualitet. Undantagsvis kan emellertid dessa omständigheter vara sådana att lagrummet anses tillämpligt.

Begreppet asyl, som enligt den nya utlänningslagen används för det tillstånd att uppehålla sig i Sverige som ges till konventionsflyktingar, krigsvägrare och de facto-flyktingar, innebär att Sverige använder ett asylbegrepp som i viss mån avviker från vad som är vedertaget internationellt, nämligen att tala om asyl endast i samband med skydd åt konventionsflyktingar.

Någon ovillkorlig rätt att få en fristad i Sverige finns inte för den som har rätt till asyl. *Asyl får nämligen vägras* på följande grunder som anges i 3 kap. 4 § andra stycket UtL.

- Asyl får vägras om det av hänsyn till vad som är känt om utlänningsens tidigare verksamhet eller med hänsyn till rikets säkerhet finns synnerliga skäl att inte bevilja asyl (andra stycket 1).
- Asyl får vägras om det beträffande krigsvägrare och de facto-flykting finns särskilda skäl att inte bevilja asyl (andra stycket 2).
- Asyl får vägras i vissa fall där utlänningsen kan sändas tillbaka till annat nordiskt land enligt särskild överenskommelse.
- Asyl får i annat fall vägras med hänvisning till den s.k. första asyllandsprincipen. Denna princip kan tillämpas om utlänningsen före ankomsten till Sverige har uppehållit sig i ett annat land än hemlandet och, om han återsänds dit, är skyddad mot förföljelse eller, i förekommande fall, mot att sändas till en krigsskådeplats eller till hemlandet och också mot att sändas vidare till ett annat land där han inte har motsvarande skydd. Regeringen får föreskriva

undantag från denna regel för de fall då utlänningens anknytning till Sverige är av sådan art att han inte bör nekas att få sin ansökan om asyl prövad här.

– Asyl får vägras om utlänningen har särskild anknytning till ett annat land och där är skyddad på det sätt som anges beträffande första asyllands-principen.

Med *synnerliga skäl* (andra stycket 1) avses enligt motivuttalanden (prop. 1954:41 s. 77, LU 14, rskr. 155 och prop. 1975/76:18 s. 107, InU 24, JuU 15, rskr. 121 och 122) dels situationer då det av hänsyn till rikets säkerhet framstår som omöjligt att bevilja asyl, dels omständigheter som enligt Genèvekonventionen diskvalificerar en flykting från konventionens skydd. Sådana omständigheter kan vara brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och liknande gärningar samt grova icke-politiska brott före ankomsten till Sverige.

Med *särskilda skäl* (andra stycket 2) avses enligt förarbetena till den tidigare utlänningslagstiftningen (prop. 1975/76:18 s. 108 f., jfr även prop. 1983/84:144 s. 37 och prop. 1988/89:86 s. 156) att förhållandena är sådana att det bedöms vara nödvändigt för att reglera invandringen. Det förutsattes inte att det skulle vara helt omöjligt att ta emot dessa utlänningar i Sverige; för att skydd skulle vägras skulle det dock vara fråga om så många personer att det skulle medföra stora påfrestningar för det svenska samhället och den svenska flyktingmottagningen att ta emot dem i Sverige. Beträffande de facto-flyktingar uttalades också att tyngden av de omständigheter utlänningen åberopar måste tillmätas betydelse vid avgörande av frågan om särskilda skäl föreligger.

Av *humanitära skäl* kan enligt 2 kap. 4 § första stycket 2 UtlL även andra utlänningar än de som omfattas av asylreglerna få stanna i Sverige. Uppehållstillstånd av humanitära skäl har i praxis beviljats personer som flytt undan krig eller krigsliknande förhållanden som de riskerat att drabbas av utan att ingå i någon krigsmakt. Uppehållstillstånd på denna grund har också beviljats personer som på grund av sjukdom eller andra personliga förhållanden bör få stanna i Sverige. Bestämmelsen kan vidare omfatta personer som inte är flyktingar men där förhållandena i det land till vilket de skulle behöva resa ändå är sådana att det ter sig inhumant att tvinga dem att återvända dit eller personer som riskerar allvarligt straff eller förföljelse på grund av kön eller homosexualitet. I vissa fall har uppehållstillstånd beviljats personer som i och för sig borde avvisas eller utvisas men där en verkställighet inte kan ske därför att det inte finns något land där utlänningen tas emot. Uppehållstillstånd har också i vissa fall beviljats när det funnits en kombination av humanitära skäl och släktanknytning, som i sig inte varit tillräcklig.

Även om en utlänning inte får uppehållstillstånd, kan han eller hon inte utvisas eller avvisas om det inte kan ske till ett land där utlänningen åtnjuter visst skydd.

Regeringen har den 13 december 1989 fattat beslut om att inte bevilja asyl i två enskilda ärenden med stöd av bestämmelsen i 3 kap. 4 § andra stycket 2 UtlL. I besluten har regeringen hänvisat till att Sverige

under de senaste åren i ökande omfattning fått ta emot asylsökande utlännningar. Det svenska mottagningsystemet för asylsökande har successivt utökats men har ändå under lång tid varit pressat, främst på grund av tillströmningen av utlännningar till våra gränser men även till följd av svårigheterna att bereda bostad åt sådana utlännningar som beviljats uppehålls- och arbetstillstånd. I besluten anges vidare att under de senaste fem månaderna har ett synnerligen stort antal utlännningar kommit till Sverige och ansökt om asyl. Detta har lett till att vårt mottagnings- och utredningssystem nu har nått gränsen för sin förmåga; våra möjligheter att under överskådlig tid ta emot asylsökande kommer att vara ytterligt begränsade. Situationen är sådan att den i enskilda asylärenden skall beaktas vid bedömningen av huruvida sådana särskilda skäl föreligger som avses i 3 kap. 4 § andra stycket 2 utlänningslagen. Efter överväganden om situationen för sökandena i de enskilda fallen har regeringen konstaterat att grund för att bevilja asyl saknats. I denna bedömning låg att sökandena inte kunde anses ha ett särskilt starkt skyddsbehov.

Regeringens beslut att åberopa särskilda skäl i asylärenden har föranlett ett flertal motioner.

I några motioner anförs att regeringen omedelbart bör ändra sin tillämpning och att således särskilda skäl inte skall anses föreligga. Tillkännagivanden härom begärs i motionerna Sf618 yrkande 5 av Lars Werner m.fl. och Sf641 yrkande 1 av Krister Skånberg och Ragnhild Pohanka. I motion Sf628 yrkande 3 av Eva Goës m.fl. begärs att regeringen omedelbart upphäver tillämpningen av bestämmelsen och retroaktiviteten av densamma. I motion Sf615 yrkande 12 begär Inger Schörling m.fl. att riksdagen upphäver regeringens beslut om ändrad asylpraxis. I motion Sf626 yrkande 1 av Hans Göran Franck m.fl. begärs ett tillkännagivande om behovet av att en omprövning snarast sker av regeringens ändrade praxis. Vidare begär Maria Leissner m.fl. i motion Sf35 yrkande 1 ett tillkännagivande om att regeringen snarast bör redovisa hur bestämmelsen om särskilda skäl närmare kommer att tillämpas. Att den ändrade tillämpningen skall avse även utlännningar som kommit till Sverige före de nämnda regeringsbesluten kritiserar även i motion Sf618 av Lars Werner m.fl. Motionärerna begär i yrkande 6 ett tillkännagivande härom.

I flera motioner begärs att asylbestämmelserna i utlänningslagen ändras. I tre motioner, Sf610 (yrkande 3) av Bengt Westerberg m.fl., Sf618 (yrkande 4) av Lars Werner m.fl. och Sf641 (yrkande 2) av Krister Skånberg och Ragnhild Pohanka, begärs att riksdagen beslutar att krigsvägrare och de facto-flyktingar endast skall kunna vägras asyl om synnerliga skäl föreligger. I motion Sf618 yrkande 1 begärs även ett tillkännagivande om att flyktingpolitiken bör vara mer generös.

Två motioner gäller asyl för krigsvägrare. I motionerna Sf36 yrkande 2 av Berit Löfstedt m.fl. och Sf635 av Erling Bager begärs tillkännagivanden om att den ändrade praxisen inte bör omfatta krigsvägrare. I Sf635 åberopas särskilt hänsynen till baltiska värnpliktiga asylsökande.

Konstitutionsutskottet har vid granskningen under innevarande riksmöte av regeringens handläggning av utlänningsärenden särskilt upp-

märksammat regeringens beslut den 13 december 1989. Granskningen har enligt konstitutionsutskottets mening givits vid handen att situationen i december 1989 när det gäller flyktningmottagandet var sådan att det förelåg förutsättningar för en tillämpning av bestämmelsen om särskilda skäl i 3 kap. 4 § andra stycket 2 utlänningslagen. Granskningen har också visat att en omfattande utredning om Bulgarienturkarnas situation i hemlandet låg till grund för regeringens beslut den 13 december 1989.

Utskottet delar regeringens uppfattning att situationen inom det svenska flyktningmottagandet varit sådan att detta har kunnat betraktas som särskilda skäl vid prövning av en asylansökan enligt 3 kap. 4 § andra stycket 2. Som framhölls i proposition 1983/84:144 bör vid tillämpning av denna undantagsklausul de som bedöms ha ett särskilt starkt behov av skydd kunna räkna med att få stanna här. Vidare angavs att en sådan företrädesrätt till fristad i Sverige för övrigt kan komma att gälla även en utlänningsperson som får stanna på humanitära grunder. Det avgörande måste enligt propositionen vara skyddsbehovet i det enskilda fallet oavsett vilken kategori utlänningspersonen tillhör.

Vad gäller frågan om retroaktivitet i regeringens tillämpning vill utskottet hävda att, om situationen är sådan att den skall anses utgöra särskilda skäl, detta bör tills vidare beaktas vid prövningen i alla asylärenden. Situationen utgör således en av flera omständigheter som ligger till grund för beslutet. Regeringens praxis i asylärenden rörande barnfamiljer, som efter ansökan om uppehållstillstånd vistats i Sverige i mer än ett år, tillämpas dock fortfarande. Utskottet vill tillägga att värnpliktsvägran i sig inte är asylgrundande såvida inte ett oproportionerligt straff skulle följa. De baltiska värnpliktsvägrarnas situation får avgöras efter en prövning i det enskilda fallet. Som invandrarminister Maj-Lis Lööv uppgivit vid en frågestund i riksdagen den 20 mars 1990 kan det mycket väl i några av fallen finnas ett särskilt starkt skyddsbehov som kan falla inom asylreglerna som de tillämpas i dag.

Vad gäller motionsyrkanden om att lagen skall ändras så att krigsvägrare och de facto-flyktingar kan nekats asyl endast om det föreligger synnerliga skäl att inte bevilja asyl, vill utskottet framhålla att, med den svenska lagstiftningens generösa definition av vem som har rätt till asyl, det är nödvändigt att asyldrätten kan begränsas i för landet besvärliga situationer till sådana enskilda fall, där det finns ett särskilt starkt skyddsbehov.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna Sf35 yrkande 1, Sf36 yrkande 2, Sf610 yrkande 3, Sf615 yrkande 12, Sf618 yrkandena 1 och 4—6, Sf626 yrkande 1, Sf628 yrkande 3, Sf635 och Sf641 yrkandena 1 och 2.

Homosexuellas rätt till asyl behandlas i två motioner. I motion Sf615 yrkande 20 av Inger Schörling m.fl. begärs ett tillkännagivande om att homosexuella personer som kommer från sådana länder där de hotas av dödsstraff eller där homosexualitet är kriminaliserad skall beviljas asyl i Sverige. I motion Sf627 av Maria Leissner och Barbro Wester-

holm anför att människor bör ha frihet att välja vem de vill leva sitt liv tillsammans med. Sverige bör därför medverka till asyl för homosexuella flyktingar, och de begär ett tillkännagivande härom.

Vid riksdagens behandling av proposition 1986/87:124 om de homosexuellas situation i samhället konstaterade socialutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1986/87:31 att en homosexuell person som förföljdes i sitt hemland på grund av sin homosexuella läggning i praxis beviljades uppehållstillstånd i Sverige av humanitära skäl enligt (dåvarande) 31 § utlänningsförordningen medan 3 § utlänningslagen (om flykting) inte var tillämplig. Enligt socialutskottets uppfattning erbjöd tillämpningen av utlänningsförordningen i praktiken ett tillfredsställande skydd för homosexuella som av sådana skäl behövde en fristad i Sverige. Anledning saknades enligt socialutskottet att närmast av formella skäl göra ett ingrepp i flyktinglagstiftningen och därmed skapa ett svenskt flyktingbegrepp som inte hade någon motsvarighet i FNs flyktingkonvention. Socialutskottet delade dock den oro som kommit till uttryck bl.a. i en motion över att förföljelse mot homosexuella från tid till annan förekom i vissa länder men ansåg det uppenbart att, om en uttalad förföljelse mot homosexuella just på grund av deras sexuella läggning skulle uppstå i något land, det var möjligt att erbjuda en fristad i Sverige utan ändring av gällande bestämmelser. Socialutskottet ville samtidigt fästa uppmärksamheten på att förföljelse uppstod på samma sätt på olika håll i världen mot många grupper människor. Det var därför viktigt att ha en allmän beredskap för att vid behov kunna agera för människor som var i behov av en fristad på grund av förföljelse i sitt hemland. Utvecklingen i andra länder måste av dessa skäl följas noga. Socialutskottet utgick från att regeringen följde såväl tillämpningen av utlänningslagstiftningen som utvecklingen i länder där politisk förföljelse förekom eller kunde befaras uppstå. Av det anförda följde enligt socialutskottets mening att det också ankom på regeringen att ta de internationella initiativ som visade sig påkallade för att lösa homosexuellas flyktingproblem. Socialutskottet ansåg inte att det fanns behov av något riksdagens uttalande i den frågan.

Socialförsäkringsutskottet har tidigare uttalat (se senast 1988/89: SfU19) att homosexuella som förföljs på grund av sin homosexualitet kan beredas skydd med tillämpning av gällande bestämmelser och att någon ändring i dessa därför inte behövs.

Utskottet vidhåller denna uppfattning. Utskottet vill tillägga att även med den praxis som för närvarande gäller i asylärenden m.m. kan den som annars av humanitära skäl skulle ha fått uppehållstillstånd i Sverige få sådant om han eller hon har särskilt starka skyddsbehov.

Något uttalande från riksdagens sida med anledning av motionerna Sf615 yrkande 20 och Sf627 är således inte erforderligt.

I motion Sf610 anför Bengt Westerberg m.fl. att det är mycket angeläget att man undersöker vad som händer med *asylsökande som avvisas*, särskilt när den asylsökande har hyst stora farhågor inför återvändandet. I yrkande 14 begär motionärerna därför ett tillkännagi-

vande om att invandrarverket, t.ex. genom stickprovskontroller, bör följa upp vad som händer med avvisade flyktingar. Inger Schörling och Ragnhild Pohanka anser i motion Sf624 att den avvisade skall ställas under svenskt beskydd. Det land till vilket flyktingen avvisas skall skriftligen garantera flyktingens säkerhet. En regelbunden kontakt skall sedan hållas med flyktingen några år efter avvisningen och åtgärder skall vidtas om flyktingen råkar illa ut. Motionärerna begär ett tillkännagivande härom.

Riksdagen har senast under föregående riksmöte (1988/89:SfU17, rskr. 225) avslagit ett motionsyrkande om uppföljning av utvisade asylsökande. Utskottet framhöll därvid att ett avlägsnandebeslut förutsätter att det står klart att utlänningen inte löper risk för förföljelse eller motsvarande. Mot den bakgrunden föreföll det inte rimligt att göra en organiserad uppföljning av vad som händer personer som blir avlägsnade ur landet. Skulle det i något fall komma fram uppgifter om att en avlägsnad person skulle ha råkat illa ut fanns det däremot anledning att undersöka vad som hänt, och utskottet hade erfarit att så sker i praktiken.

Utskottet vidhåller denna uppfattning. Det är av samma skäl inte heller motiverat att ställa utlänningen under särskilt beskydd. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna Sf610 yrkande 14 och Sf624.

Situationen i Hongkong tas upp i motion Sf608 av Birgit Henriksson. Motionären anför att de *Hongkong-kineser* som arbetar åt svenska företag har gjort en helhjärtad insats för svensk industri. Inför Hongkongs överförande till Kina befinner de sig nu i en mycket svår situation. De varken vill eller kan lämna Hongkong. Det skulle vara en oerhörd lättnad och ett stort stöd för dessa människor om den svenska regeringen redan i dag kunde ge dem ett löfte om att de — under förutsättning av fara för deras liv och/eller svårigheter att klara sig och familjen på drägligt sätt — är välkomna till Sverige. Motionären begär att regeringen får i uppdrag att verka härför.

Utskottet anser att något uttalande inte bör göras om att en viss grupp av utländska medborgare i framtiden skall få uppehållstillstånd i Sverige. Prövningen får i stället, om så blir aktuellt, ske med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Sf608.

Dokumentlöshet

Den s.k. dokumentlösheten, dvs. att utlänningar som kommer till Sverige uppger sig sakna både identitetshandlingar och biljetter, har medfört att utredningen i asylärenden försvåras, att stora resurser måste läggas ned på utredningar om utlänningarnas resväg och hemvist och att det kan leda till bestående identifieringsproblem beträffande personer som tillåts bosätta sig här. I proposition 1988/89:86 lades därför fram flera förslag för att komma till rätta med problemet med dokumentlösheten. I enlighet med regeringens förslag utökades kostnadsansvaret för transportörer i den nya utlänningslagen. Vidare skärp-

tes bestämmelserna om återkallelse av uppehållstillstånd, så att återkallelse kan ske om utlänningen har lämnat oriktiga uppgifter om sin identitet.

I proposition 1988/89:86 föreslogs även ökade möjligheter att använda tvångsmedel mot utlänningen. Förslagen avsåg både kroppsvisitation för att i samband med inresekontroll eftersöka identitets- och resehandlingar och utvidgade möjligheter att ta utlänningar som är över 16 år i förvar. Bestämmelserna vilar under minst ett år.

I skrivelsen redovisas att UNHCR hösten 1989 har antagit rekommendationer om internationella och nationella åtgärder för att komma till rätta med det missbruk av asylrätten som förekommer. Regeringen har därför den 2 november 1989 i ett enskilt asylärende uttalat sig för en *skärpning vid prövning av en dokumentlös asylsökandes skäl* för att få uppehållstillstånd i Sverige. Skärpningen innebär att en dokumentlöshet som har till syfte att vilseleda skall medföra att minskad tilltro sätts till de åberopade asylskälen om inte starka skäl talar emot en sådan bedömning.

I motion Sf626 (yrkande 2) hänvisar Hans Göran Franck m.fl. till att arbetsmarknadsdepartementet i ett pressmeddelande har angivit att dokumentlöshet kommer att minska möjligheterna till asyl. Motionärerna anser att detta är alltför kategoriskt uttryckt. De begär därför ett tillkännagivande om att UNHCRs rekommendationer beträffande dokumentlöshet skall följas i sin helhet. Motionärerna begär samtidigt ett tillkännagivande om att UNHCR bör få förstärkta resurser.

Problemen med dokumentlösheten tas även upp i motion Sf615 av Inger Schörling m.fl. Motionärerna anser att avsaknad av dokument inte skall påverka möjligheterna för den sökande att få asyl. Någon risk för att grovt kriminella personer skulle få lättare att komma hit finns knappast, eftersom sådana personer har möjlighet att ordna falska dokument. Motionärerna begär i yrkande 2 ett tillkännagivande i enlighet härmed.

Regeringens praxis vid prövning av en dokumentlös asylsökandes skäl innebär att dokumentlöshet som har till syfte att vilseleda skall medföra att minskad tilltro sätts till de åberopade asylskälen, om inte starka skäl talar emot en sådan bedömning. Enligt utskottets mening står denna tillämpning i överensstämmelse med UNHCRs rekommendationer. Utskottet anser att det är nödvändigt att även på detta sätt vidta åtgärder för att söka komma till rätta med det tilltagande problemet med dokumentlöshet, och utskottet avstyrker bifall till motion Sf615 yrkande 2. Motion Sf626 yrkande 2 får däremot anses tillgodosedd i denna del. Vad gäller frågan om förstärkta resurser för UNHCR vill utskottet erinra om att Sverige redan är en av de största bidragsgivarna och att det reguljära bidraget till UNHCR har höjts med 45 milj.kr. till 190 milj.kr. för budgetåret 1990/91. Utrikesutskottet har i sitt betänkande 1989/90:UU15 erinrat om att regeringen utöver detta anslag har möjlighet att under löpande budgetår lämna extra bidrag exempelvis till det flyktingarbete som UNHCR bedriver. Utskottet anser därför att motion Sf626 yrkande 2 även i denna del är tillgodosedd.

I enlighet med bestämmelser i Genèvekonventionen skall invandrarverket utfärda resedokument resp. främlingspass för flykting eller statslös. Handlingen får förses med *anteckning om att innehavarens identitet inte är styrkt* (1 kap. 10 eller 12 § UtIF).

I motion Sf615 av Inger Schörling m.fl. begärs i yrkande 9 att riksdagen beslutar att någon anteckning om oklar identitet inte skall få göras i resedokumenten.

Utskottet behandlade denna fråga i sitt betänkande 1988/89:SfU19. Utskottet noterade därvid att UNHCR i sitt remissvar ansett att det skulle strida mot Genèvekonventionens bestämmelser om obligatorisk rätt till ett resedokument för flyktingar, om möjligheten för den som är beroende av dokumentet för att förflytta sig över gränserna inskränktes genom en anteckning om osäker identitet i resedokumentet. Regeringen delade inte denna uppfattning. Utskottet, som framhöll att lagrådet inte hade haft någon invändning mot förslaget, delade den i propositionen uttalade uppfattningen att det kunde ifrågasättas om det egentligen var rimligt att alls utfärda en identitetshandling beträffande en person vars identitet inte var styrkt. Eftersom det inte var möjligt att vägra att utfärda resedokument till en konventionsflykting, syntes det utskottet vara en lämplig lösning att anteckning fick göras i dokumentet. Detsamma borde gälla för främlingspass.

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning att anteckning om osäker identitet skall kunna göras i resedokument eller främlingspass, och utskottet avstyrker bifall till motion Sf615 yrkande 9.

Bengt Westerberg m.fl. anför i motion Sf610 att regeringen bör inleda en försöksverksamhet med att låta polisen *stämpla uppehållstillståndet i flyktingdokumenten* i stället för i passet. De som kommit till Sverige med svaga skäl kommer då inte att vara lika intresserade av att stanna i landet. Motionärerna begär i yrkande 9 ett tillkännagivande härom.

Enligt 3 kap. 8 § UtIF skall bevis om uppehållstillstånd föras in i pass eller någon annan handling. Regelmässigt görs det i passet. Utskottet finner inte anledning att på de skäl motionärerna anfört förorda någon ändring av nuvarande ordning. Motion Sf610 yrkande 9 bör därför avslås.

En utlänning som avvisas eller utvisas från Sverige skall enligt huvudregeln själv betala sin resa härifrån. Eftersom utlänningen kan sakna medel till detta har regeln kompletterats med en *skyldighet för den som transporterar hit utlänningen* att i vissa fall i förhållande till staten svara för den kostnaden. Detta kostnadsansvar har utökats genom den nya utlänningslagen. Enligt 8 kap. 6 § UtIL skall en utlänning som avvisas därför att han saknar pass eller erforderliga tillstånd eller medel för sin hemresa inom i princip obegränsad tid få föras tillbaka till det fartyg eller luftfartyg som han kom med eller sättas ombord på annat fartyg eller luftfartyg med samma ägare eller brukare. Kostnadsansvaret gäller även den bevakningspersonal som behöver följa med och avser även transporter med transportmedel som har annan ägare eller brukare. Transportören kan helt eller delvis befrias från kostnads-

ansvaret om han kan visa att han haft skälig anledning att anta att utlännningen hade rätt att resa in i Sverige eller det med hänsyn till kostnadens storlek eller av andra skäl framstår som uppenbart oskäligt att kräva ut kostnaden.

I motion Sf610 anför Bengt Westerberg m.fl. att det inte kan accepteras att flygbolag och rederier skall kontrollera om passagerarna har pass och inresetillstånd. Härigenom hindras människor från att fly från förtryck och förföljelse, och de söker i stället hjälp hos s.k. smugglare. Motionärerna begär i yrkande 8 att det anförda ges regeringen till känna.

I proposition 1988/89:86 anfördes att det ökade ansvaret för transportören var ett medel att på ett relativt tidigt stadium motverka en ytterligare spridning av problemet med dokumentlöshet. Ansvaret skulle gälla under i princip obegränsad tid i fall där transportören hade en realistisk möjlighet att kontrollera om vederbörande hade rätt att resa hit. Kostnadsansvar och ansvar för återtransport borde endast komma i fråga om avvísning skedde på grund av att utlännningen saknade pass eller erforderliga tillstånd eller medel för hemresa. Vidare angavs att ersättningskyldigheten skulle kunna efterges helt eller delvis om det i praktiken hade varit omöjligt för befälhavaren att genomföra en kontroll, t.ex. vid färjeförbindelser mellan de nordiska länderna eller vid andra transporter där ett mycket stort antal personer skall tas ombord under kort tid. Något ansvar borde inte heller komma i fråga om utlännningen haft falska handlingar, om inte dessa handlingar varit så uppenbart falska att det måste ha upptäckts omedelbart.

I propositionen angavs också att regler om straffansvar för de transportörer som befordrar utlännningar utan pass eller visum hade införts i en rad länder under senare år. Detta hade inte ansetts strida mot gällande internationella överenskommelser på området, och det måste med nödvändighet ha medfört att kontroller redan vidtogs av bolagen i förhållande till dessa länder. Det var svårt att inse att då inte någon form av motsvarande kontroll skulle kunna vidtas också beträffande resenärer till Sverige. Detta argument hade enligt propositionen också bäring på den allvarigare invändningen att ett ökat ansvar för transportörerna kunde få till effekt att dessa inte ville eller vågade ta ombord sådana personer som hals över huvud flytt sitt land undan förföljelse och därför inte heller kunde skaffa vare sig pass eller erforderliga tillstånd. Denna risk hade alltså inte avhållit andra länder från att införa straffsanktioner mot transportföretagen. I propositionen redovisades även att det enligt Chicagokonventionen åligger ett flygbolag att kontrollera att en passagerare innehar de dokument som krävs för inresa i destinationslandet. Enligt konventionen gäller skyldigheten för en transportör att återföra en passagerare från destinationslandet till dess passageraren definitivt tillåtits komma in i landet. Någon tidsgräns inom vilken återförandet måste ske finns inte i konventionsbestämmelsen.

Utskottet anförde i sitt betänkande 1988/89:SfU19 att utskottet delade bedömningen i propositionen att kraftfulla åtgärder mot dokument-

lösheten behövdes. Utskottet noterade därvid att utökade sanktionsregler mot transportörer hade genomförts i andra länder utan att ha ansetts bryta mot gällande internationella konventioner och att lagrådet inte hade haft någon erinran mot förslaget. Utskottet tillstyrkte förslaget, och riksdagen följde utskottet.

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning och avstyrker bifall till motion Sf610 yrkande 8.

I motion Sf605 yrkande 2 begär Carl Bildt m.fl. förslag om andra åtgärder mot dokumentlösheten. Motionärerna beskriver ett system som används vid amerikanska flygplatser, där passagerarna "leds" till passkontrollen utan möjlighet att göra sig av med sina identitetshandlingar. Hårdare krav på dokument skulle enligt motionärernas uppfattning möjliggöra för polisen att redan vid gränsen avvisa brottslingar som under falska premisser söker asyl i vårt land och som är efterlysta i sina hemländer.

Med hänsyn till de åtgärder som redan vidtagits för att komma till rätta med dokumentlösheten och de förslag till bestämmelser om kroppsvisitation och förvar som utskottet behandlar i sitt betänkande 1989/90:SfU19, är utskottet inte berett att förorda ytterligare åtgärder i enlighet med motionärernas förslag. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Sf605 yrkande 2.

Handläggningen av asylärenden

Invandrarverket skall som första instans fatta beslut i alla ärenden där behovet av asyl har åberopats (4 kap. 4 § UtlL). Detsamma skall gälla ärenden som rör nära familjemedlemmar till asylsökande. Påstår utlänningen att han är att anse som flykting, krigsvägrare eller de facto-flykting skall polismyndigheten således överlämna ärendet till verket för beslut. Detta gäller även om det för polismyndigheten framstår som uppenbart att de åberopade grunderna inte kan medföra rätt till asyl. Utlänningen behöver inte uttryckligen ansöka om asyl. Frågan skall anmälas till verket även i annat fall om polismyndigheten anser att de åberopade skälen skulle kunna medföra asyl. Invandrarverket skall också fatta beslut i ärenden som rör utlänning som har vistats i Sverige mer än tre månader i följd när frågan väcks om hans avvisning.

I flertalet övriga fall beslutar polismyndigheten om avvisning. Polismyndigheten skall dock överlämna sådana ärenden till invandrarverket om det enligt polismyndighetens bedömning är tveksamt om avvisning bör ske. Detta gäller t.ex. fall då det på grund av utlänningens personliga förhållanden finns starka humanitära skäl för att låta honom få stanna.

I invandrarverkets nya organisation har utredningsslussar inrättats för utredningar i asylärenden. Polisens utredningsresurser koncentreras till slussarna, där de asylsökande bor under utredningen, så att utredningen normalt skall kunna genomföras inom två veckor från ansökan. Vid utredningsslussarna skall finnas personal från invandrarverket för handläggning av och beslut i asylärenden. Personal från in-

vandrarverket skall omgående fatta beslut i de klara ärendena, medan beslut i övriga ärenden normalt skall fattas inom sex veckor från det att polisens utredning är slutförd.

Inger Schörling m.fl. begär i motion Sf615 yrkande 19 ett tillkännagivande om att *asylnämnder* bör inrättas vid de stora flyktinglussarna. De bör bestå av en domare som ordförande, lekmän och sakkunniga medlemmar.

Utskottet anförde i sitt betänkande 1988/89:SfU19 att även om förslaget om asylnämnder, som hade förts fram av ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), enligt utskottets mening kunde vara en tänkbar lösning i ett längre perspektiv, ansåg utskottet att den nya organisationen för mottagning av asylsökande och handläggning av asylärenden först måste prövas i praktiken. Utskottet ansåg att de föreslagna nya reglerna var väl ägnade att stärka rättssäkerheten i asylärenden genom den ökade förekomsten av muntliga handläggningar och genom att alla sådana ärenden skall avgöras av invandrarverket.

En översyn av instansordningen i utlänningsärenden m.m. genomförs för närvarande av asylutredningskommittén som bl.a. skall överväga alternativet att överlåta prövningen i sista instans till en särskild nämnd. Enligt kommittédirektiven (dir. 1989:43) bör arbetet vara slutfört i sådan tid att förslag till riksdagen kan behandlas under våren 1991. Vidare har statskontoret fått i uppdrag av regeringen att pröva möjligheten att föra över ansvaret för utredningar i asylärenden vid utredningsslussar på invandrarverket. Uppdraget skall redovisas i september 1990. Utskottet anser att resultatet av dessa utredningar bör avvaktas och avstyrker bifall till motion Sf615 yrkande 19.

Bengt Westerberg m.fl. begär i motion Sf610 yrkande 7 ett tillkännagivande om att *ansvaret för utredningarna* i asylärenden bör flyttas från polisen till invandrarverket.

Utskottet anser att även i denna fråga bör resultatet av statskontorets nämnda utredning avvaktas. Motion Sf610 yrkande 7 bör därför avslås.

I motion Sf615 av Inger Schörling m.fl. begärs i yrkande 3 att riksdagen beslutar att *civila personer*, och inte poliser, bör ta emot asylsökande vid gränsen. I yrkande 7 begär motionärerna ett tillkännagivande om att en närstående eller annan frivillig representant bör få närvara vid alla förhör i asylärenden. Vidare bör förhören tas upp på band.

Enligt utskottets mening måste det omedelbara mottagandet vid gränsen av inresande till Sverige även i fortsättningen utföras av den personal som ansvarar för gränskontrollen. Som ovan nämnts utreds däremot om utredningen i asylärenden skall i sin helhet överföras till invandrarverket. Vad gäller förslaget om att någon närstående eller annan skall få närvara vid förhören och att dessa skall tas upp på band, vill utskottet anföra att något hinder mot vare sig annans närvaro eller bandupptagning inte finns. Motion Sf615 yrkandena 3 och 7 bör därför inte föranleda något uttalande från riksdagens sida.

Enligt 20 § förvaltningslagen är myndigheter skyldiga att vid ett ärendes avgörande lämna en *beslutsmotivering*. Undantag gäller om

beslutet inte går någon part emot, om det av annan anledning är uppenbart obehövt att upplysa om skälen eller om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, skyddet för enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden eller något jämförbart förhållande, eller om ärendet är så brådskande att det inte finns tid att utforma skälen.

För att beslutsmotivering skulle kunna lämnas även i utlänningsärenden föreslogs i proposition 1988/89:86 en ändring i sekretesslagen enligt vilken den sekretess som föreskrivs i 7 kap. 14 § andra stycket sekretesslagen skall gälla för uppgifter i skälen till ett beslut. Detta innebär att en uppgift om en enskilds personliga förhållanden är sekretessbelagd, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Beslut i ärenden rörande visering, arbetstillstånd och tidsbegränsat uppehållstillstånd skall dock även i fortsättningen vara undantagna från kravet på beslutsmotiveringar (11 kap. 3 § UtL).

I motion Sf618 av Lars Werner m.fl. begärs i yrkande 9 ett tillkännagivande om behovet av motivering av beslut i asylärenden.

Av det ovanstående framgår att beslutsmotivering skall lämnas i asylärenden. I proposition 1988/89:86 framhölls att det är angeläget att skyldigheten att motivera beslut iakttas noggrant, och detta gäller särskilt ärenden om avvisning eller utvisning där frågan om asyl har prövats. Med hänsyn härtill anser utskottet att något uttalande från riksdagens sida med anledning av motion Sf618 yrkande 9 inte är påkallat.

I motion Sf628 anför Eva Goës m.fl. att *besked om uppehållstillstånd*, från registrering i dator till dess den asylsökande får beskedet i sin hand, måste påskyndas. Ofta känner personalen på förläggningen långt i förväg till utgången i ett ärende, men det skriftliga beskedet kan dröja i flera veckor. Det behövs enligt motionärerna en förstärkning på invandrarverket för att påskynda utskrift och vidarebefordran till den berörde, och motionärerna begär i yrkande 2 ett tillkännagivande härom.

Utskottet förutsätter att även denna del av ärendehantering kommer att effektiviseras genom invandrarverkets nya organisation. Utskottet vill samtidigt, liksom i betänkandet 1988/89:SfU19, erinra om att själva underrättelseförfarandet bör kunna förenklas och gå snabbare genom att de asylsökande normalt skall vistas på en förläggning till dess att deras ärende slutligt avgörs. Något uttalande från riksdagens sida är dock inte påkallat med anledning av motion Sf628 yrkande 2.

I motion Sf610 yrkande 10 av Bengt Westerberg m.fl. begärs ett tillkännagivande om en *översyn av förtroendeläkarinstitutet*. Motionärerna anser att det inte är tillfredsställande att förtroendeläkaren i dag skall uttala sig om andra läkares intyg, ofta utan att någon kontakt har ägt rum med den asylsökande, och att detta uttalande många gånger blir avgörande för utgången av ansökan.

Utskottet konstaterar att förtroendeläkarens uppgift i huvudsak är att göra bedömningar av den befintliga utredningen i ett ärende. Förtroendeläkarens bedömning ingår sedan som en del i underlaget

för invandrarverkets beslut. Utskottet finner inte skäl att föreslå en översyn av detta system, och motion Sf610 yrkande 10 bör därför avslås.

I två motioner tas frågor om *barnutredningar* upp. Bengt Westerberg m.fl. begär i motion Sf610 yrkande 16 ett tillkännagivande om behovet av bättre utredningar om barnens situation i asylärenden. Inger Schör-ling m.fl. begär i motion Sf615 tillkännagivanden om att särskild hänsyn bör tas till barnens behov av asyl (yrkande 14), att barn skall förhöras av därtill utbildad personal (yrkande 15) och att man vid beslut om asyl i tveksamma fall, speciellt då det gäller barn, hellre bör fria än fälla (yrkande 16).

Utskottet anförde i sitt betänkande 1988/89:SfU19 beträffande barnens situation bl.a. följande. I proposition 1988/89:86 framhålls att bland de asylsökande har barnen en särskilt utsatt position. Många av dem har utsatts för svåra påfrestningar till följd av osäkra förhållanden i hemlandet i allmänhet eller på grund av våld som har riktats mot dem själva eller deras anhöriga. Ett snabbt uppbrott från den invanda livsmiljön och resan till ett främmande land under omständigheter som ofta är svåra för barn att förstå kan ytterligare drabba barnen hårt. Barnen måste därför i asylärenden uppmärksammas som individer som kan ha egna individuella skäl för uppehållstillstånd och inte som bihang till föräldrarna. I samband med utredning av asylärenden utfrågas därför numera vårdnadshavare om medföljande barns förhållanden, bl.a. deras fysiska och psykiska tillstånd, men också om eventuella egna asylskäl för barnen. Med utgångspunkt däri får avgöras om barnet självt bör höras, om sociala myndigheter bör kopplas in eller om någon annan åtgärd bör vidtas. Enligt av socialstyrelsen nyligen framlagda allmänna råd bör asylsökande — däribland barn — ges en inledande hälsoundersökning så snart som möjligt. För vissa grupper, bl.a. barn, skall denna inledande undersökning kunna följas upp av en läkarundersökning. Uppgifter från dessa undersökningar skall efter medgivande från vårdnadshavaren kunna ingå i det utredningsmaterial som skall ligga till grund för beslut i ärendet om uppehållstillstånd.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att det anförda ger goda förutsättningar för att i asylärenden som inte leder till omedelbar avvisning ta hänsyn till barnens särskilda situation. Utskottet utgår även nu från att regeringen uppmärksamt följer hur målsättningen efterlevs. Utskottet vill samtidigt nämna att invandrarverket numera även har en förtroendeläkare med barn- och ungdomspsykiatri som speciell kompetens. Något riksdagens uttalande med anledning av motionerna Sf610 yrkande 16 och Sf615 yrkandena 14–16 är enligt utskottets mening inte påkallat.

Rättshjälp m.m.

Rättshjälp genom offentligt biträde lämnas enligt rättshjälplagen (1972:429), RHL, i vissa särskilt angivna typer av mål och ärenden. Enligt 41 § RHL beviljas rättshjälp bl.a. i ärenden om avvisning enligt utlänningslagen, dock ej i ärenden hos polismyndighet om inte utlän-

ningen hållits i förvar längre tid än tre dagar. Offentligt biträde skall i dessa fall förordnas, om det inte måste antas att behov av biträde saknas (42 § RHL). Om rättshjälp beviljas omfattar rättshjälpen även insatser som har avseende på verkställigheten samt även det ärende som en ny ansökan om uppehållstillstånd ger upphov till.

Frågor om rättshjälp och biträde i asylärenden avgörs av invandrarverket. I ärenden som skall handläggas av polismyndighet (ärenden där utlännningen hållits i förvar längre tid än tre dagar) får polismyndigheten bevilja rättshjälp, medan beslut om avslag endast får fattas av rättshjälpsnämnd.

I motion Sf610 av Bengt Westerberg m.fl. anför motionärerna att *tillgång ull ett offentligt biträde* för asylsökande är den viktigaste reformen för större rättssäkerhet vid gränsen, och de begär i yrkande 5 förslag om sådan rätt till offentligt biträde för alla asylsökande.

Inger Schörling m.fl. begär i motion Sf615 yrkande 4, såvitt nu är i fråga, ett tillkännagivande om att den asylsökande före den första utfrågningen bör få tillgång till offentligt biträde.

Enligt vad som anfördes i proposition 1988/89:86 bör utgångspunkten vara att ingen asylsökande skall kunna avlägsnas ur riket utan att ha erbjudits bistånd av ett offentligt biträde. Behov av biträde kommer därför att föreligga i flertalet av de avvisnings- och utvisningsärenden som skall prövas av invandrarverket i första instans. Om offentligt biträde skall förordnas får avgöras i det enskilda fallet. När invandrarverket beslutar om avvisning med omedelbar verkställighet måste det vara uppenbart att grund för asyl inte föreligger och att uppehållstillstånd inte heller skall beviljas på annan grund. I dessa fall torde det som regel kunna antas att behov av offentligt biträde saknas, men undantag härifrån kan föreligga. Offentligt biträde bör sålunda kunna förordnas om det är fråga om avvisning till hemlandet, utom i de fall där det är fråga om stabila demokratier präglade av rättskultur i svensk mening. Offentligt biträde bör också förordnas i övriga fall, såvitt det inte är fråga om att sända utlännningen till ett tredjeland där risken för förföljelse och vidaresändande till land där förföljelse kan inträffa måste betraktas som utesluten. Offentligt biträde bör vidare alltid förordnas då det är fråga om asylsökande som till följd av minderårighet, sjukdom eller annat liknande skäl inte ens med tolk kan förväntas föra sin talan på ett ur rättssäkerhetssynpunkt betryggande sätt. I princip bör rätt till biträde föreligga redan under polisutredningen i asylärenden men i regel måste viss utredning göras innan det kan avgöras om biträde skall förordnas.

Utskottet (1988/89:SfU19) ansåg att de bedömningar som gjorts i propositionen om i vilka fall offentligt biträde skall förordnas var väl avvägda. Utskottet underströk emellertid vikten av att ett biträde kommer in i ett asylärende så tidigt som möjligt.

Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker bifall till motion Sf610 yrkande 5 och Sf615 yrkande 4 i denna del.

I motion Sf615 yrkande 8 av Inger Schörling m.fl. begärs att rätts hjälpsmyndighet skall *besluta om rättshjälp* jämväl i de ärenden där invandrarverket numera har beslutanderätten.

Utskottet anförde i sitt betänkande 1988/89:SfU19 att fördelarna med att flytta över beslutanderätten i rättshjälpsfrågor till invandrarverket var dels att handläggningstiderna därigenom kunde förkortas eftersom en myndighet mindre behövde sätta sig in i ärendet, dels att problemet med hur besluten skulle fattas i brådskande fall blev löst, eftersom invandrarverket skulle ha en jourverksamhet för ärenden om avvisning med omedelbar verkställighet. Utskottet ansåg att dessa fördelar var så stora att de vägrade över principiella betänkligheter mot att låta den myndighet som kan upplevas som motpart till den enskilde handha frågan om biträdesförordnande.

Utskottet vidhåller denna inställning och avstyrker bifall till motion Sf615 yrkande 8.

I flera motioner föreslås att ett jourssystem för jurister upprättas. Tillkännagivanden härom begärs i motionerna Sf610 yrkande 6 av Bengt Westerberg m.fl., Sf618 yrkande 7 av Lars Werner m.fl. och Sf626 yrkande 4 av Hans Göran Franck m.fl. I motion Sf615 yrkande 5 begär Inger Schörling m.fl. att riksdagen beslutar om ett sådant system.

Utskottet har erfarit att frågan om inrättande av en advokatjour har diskuterats mellan invandrarverket och Sveriges advokatsamfund men att invandrarverket för närvarande inte anser att behov av en advokatjour föreligger. Något uttalande från riksdagens sida bör nu inte göras i frågan, men utskottet utgår från att regeringen följer utvecklingen. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna Sf610 yrkande 6, Sf618 yrkande 7, Sf626 yrkande 4 och Sf615 yrkande 5.

I motion Sf615 begär Inger Schörling m.fl. i yrkande 4 (delvis) ett tillkännagivande om att den asylsökande bör få *tillgång till tolk* inför den första utredningen. Motionärerna begär även i yrkande 6 att tolksystemet ses över och kompletteras.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att den asylsökande bör få tillgång till tolk redan inför den första utredningen. Detta förutsätter att det finns tillräcklig tillgång på tolkar men så tycks inte alltid ha varit fallet. Utskottet utgår emellertid från att regeringen och invandrarverket har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och anser inte att något riksdagens uttalande behövs med anledning av motion Sf615 yrkandena 4 (delvis) och 6.

Avvisning eller utvisning

En utlänning som befinner sig i Sverige kan avlägsnas ur landet genom avvisning eller utvisning. En utlänning som inte uppfyller de formella krav som gäller för inresa och vistelse i Sverige — således när han i förekommande fall saknar pass, visering, uppehållstillstånd eller arbetstillstånd — får avvisas utan tidsgräns enligt 4 kap. 1 § UtlL. Vidare får en utlänning avvisas om han eller hon stannat kvar sedan den viseringsfria tiden eller viseringen gått ut.

Även avlägsnande på grund av medellöshet och risk för brottslig verksamhet skall ske genom avvisning (4 kap. 2 § UtlL). Tidsgränsen är för dessa fall tre månader.

En utlänning som haft uppehållstillstånd och stannar kvar i landet efter det att uppehållstillståndet har gått ut eller återkallats skall avlägsnas genom utvisning (4 kap. 3 § UtIL). Även avlägsnande på grund av brott skall ske genom utvisning (4 kap. 7 § UtIL). Avlägsnande på grund av asocialitet kan inte längre ske.

En grundlig översyn av bestämmelserna om *utvisning på grund av brott* gjordes år 1980 och vissa justeringar gjordes år 1984. Bestämmelserna har utan några sakliga ändringar förts över till den nya utlänningslagen. Utvisning på grund av brott får endast ske om brottet varit av viss svårighetsgrad — i huvudsak om utlänningen döms för brott som kan leda till fängelse i mer än ett år — och om det finns risk för fortsatt brottslig verksamhet eller brottet är sådant att den dömda inte bör få stanna här. Hänsyn tas också till utlänningsanslutning till Sverige. Bl.a. gäller att en utlänning som vistats i Sverige med permanent uppehållstillstånd sedan minst två år när åtalet väcktes, eller som då var bosatt i Sverige sedan minst tre år, får utvisas endast om det finns synnerliga skäl. En utlänning som kom till Sverige innan han fyllde femton år och som när åtal väcktes hade vistats här sedan minst fem år får inte utvisas. Utvisningsfrågan avgörs av den domstol som dömer i brottmålet. Om en utlänning utvisas skall domstolen beakta det men som utlänningsanslutning genom utvisningen, när domstolen bestämmer påföljden för brottet.

I motion Sf602 föreslår Carl Bildt m.fl. att en utlänning som förövat ett allvarligt brott bör utvisas om han inte kan åberopa sådana skäl att han bör få vara kvar i Sverige. Motionärerna begär ett tillkännagivande härom.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden med samma syfte som det nu förevarande (se senast SfU 1984/85:27). Utskottet har därvid ansett att de invandrapolitiska skälen mot att införa särregler för invandrare alltjämt har stor bärkraft. Utskottet har dock framhållit att det är viktigt att regeringen följer utvecklingen av praxis på området.

Utskottet finner inte anledning för riksdagen att frångå sitt tidigare ställningstagande i frågan, och utskottet avstyrker bifall till motion Sf602.

Verkställighet

Ett beslut om avvisning eller utvisning får i princip endast verkställas om det kan ske till land där utlänningsanslutningen erbjuds visst skydd.

Polismyndighets avvisningsbeslut är direkt verkställbara (8 kap. 7 § UtIL). Polismyndighet får emellertid aldrig fatta avvisningsbeslut i ärenden där asylskäl åberopas, och polismyndighet skall vidare överlämna ärenden till invandrarverket, om polismyndigheten anser det tveksamt om avvisning bör ske.

Invandrarverket får förordna om omedelbar verkställighet av sitt avvisningsbeslut i ärenden där asylskäl åberopats, om det är uppenbart att det inte finns grund för asyl och att uppehållstillstånd inte heller

skall beviljas på någon annan grund (8 kap. 8 § Utll). Beslut om omedelbar avvisning får meddelas senare än tre månader efter utlänningens ankomst till Sverige bara om det finns synnerliga skäl till det.

Polismyndighets beslut om avvisning, invandrarverkets beslut om avvisning med förordnande om omedelbar verkställighet, domstols dom eller beslut om utvisning samt regeringens beslut om utvisning av hänsyn till rikets säkerhet skall verkställas snarast möjligt (8 kap. 12 § Utll). I andra fall är fristen för avvisning två veckor och för utvisning fyra veckor efter det beslutet vann laga kraft, om inte annat bestäms i beslutet. Om utlänningen inte lämnar landet inom den föreskrivna tiden eller det med säkerhet måste antas att han inte har för avsikt att frivilligt lämna landet inom denna tid, skall polismyndigheten verkställa beslutet så snart det kan ske.

Utgångspunkten för tidsfristerna är den dag då beslutet vann laga kraft. Detta sker enligt förvaltningslagens regler tre veckor efter det att utlänningen fick del av ett beslut som han kan överklaga. Regeringens beslut, som inte kan överklagas, vinner laga kraft genast.

Inger Schörling m.fl. begär i motion Sf615 (yrkande 10) ett tillkännagivande om att inga avvisningar eller utvisningar bör ske innan beslutet vunnit laga kraft.

Beträffande *omedelbar verkställighet* i asylärenden anfördes i proposition 1988/89:86 att sådan möjlighet måste finnas om avvisning till ett första asylland skall kunna genomföras. Även i en del fall där verkställighet skall ske till hemlandet bör den emellertid kunna genomföras, trots att avlägsnandebeslutet inte har vunnit laga kraft. Det är inte rimligt att personer som uppenbart saknar rätt till asyl här i landet skall få avvakta att beslutet efter ett eventuellt överklagande blir definitivt. I propositionen anfördes vidare att det inte är ovanligt att de skäl, som medför att tillstånd att stanna i Sverige slutligen ges, inte är de ursprungligen åberopade asylskälen utan skäl som har uppkommit först under vistelsen här. I en tid när antalet asylsökande liksom antalet flyktingar ökar och stora krav ställs på resurser för att ta emot och integrera flyktingar på ett riktigt sätt, framstår det som felaktigt att den som kanske rentav lämnar medvetet falska uppgifter om sina asylskäl till sist får uppehållstillstånd på grund av den anknytning han har vunnit till Sverige. Även för att motverka en sådan utveckling bör därför omedelbar verkställighet kunna genomföras i uppenbara fall.

Omedelbar verkställighet borde enligt vad som anfördes i propositionen till en början kunna ske om varje risk för förföljelse framstod som utesluten i hemlandet. Så ansågs vara fallet i fråga om länder där man med säkerhet kunde säga att brott mot mänskliga rättigheter eller annan förföljelse inte förekommer. Ibland kunde det visserligen inte uteslutas att vissa personer i ett land utsattes för förföljelse men det kunde inte anses föreligga någon risk för den asylsökande. Omedelbar verkställighet skulle således kunna ske om en asylsökande inte åberopade någon annan grund än en som redan hade prövats av regeringen beträffande andra personer och då inte befunnits tillräcklig; det kunde gälla exempelvis tillhörighet till en viss religion eller hemvist i ett visst område i hemlandet. Omedelbar verkställighet skulle också kunna ske

om utlännningen kunde återsändas till ett land (s.k. första asylland), där han uppehållit sig före ankomsten till Sverige och där han är skyddad mot förföljelse och mot att sändas till ett land där han riskerar förföljelse.

I propositionen angavs också att förordnande om omedelbar verkställighet får meddelas endast när det är uppenbart att grund för asyl inte föreligger. En bedömning måste alltid göras av omständigheterna i det enskilda fallet. Ett annat fall när det är uppenbart att en asylsökande skall avslås kan vara att det står klart att utlännningens uppgifter är osanna i alla väsentliga delar. Så snart några mer ingående överväganden behöver göras om tilltron till sådana uppgifter som kan vara asylgrundande är det emellertid uteslutet att förordna att avvisningsbeslutet får verkställas direkt. Det skall också vara uppenbart att uppehållstillstånd inte bör beviljas av andra skäl, t.ex. anknytning eller humanitära skäl.

Utskottet anförde i sitt betänkande 1988/89:SfU19 att de förutsättningar som föreslagits för att invandrarverket skall få förordna om omedelbar verkställighet av avvisningsbeslut tillgodosåg berättigade krav på rättssäkerhet. Utskottet framhöll emellertid att invandrarverket självfallet borde beakta inte bara av utlännningen anförda skäl utan även andra skäl som var kända för verket. Utskottet utgick från att så skulle ske.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motion Sf615 yrkande 10.

Sätet för verkställighet berörs i motion Sf610 yrkande 13 av Bengt Westerberg m.fl. Motionärerna begär ett tillkännagivande om vikten av att asylsökande ges "skäligt rådrum" och möjlighet att lämna landet under värdiga former. Utlännningen skall bl.a. få tid att förbereda resa till annat asylland, om han inte vill återvända till hemlandet.

I proposition 1988/89:86 framhölls beträffande sätet för verkställighet att det är önskvärt att den som avvisas eller utvisas ges tillfälle att frivilligt lämna Sverige. Emellertid hade det visat sig att systemet med frivillig verkställighet ofta inte fungerade. Som en tänkbar orsak till detta nämndes de stora möjligheter till förnyad prövning som fanns enligt dåvarande regler. Det föreföll dock sannolikt att snabbare handläggning av ärenden om uppehållstillstånd i förening med en ändring av systemet av prövning på verkställighetsstadiet skulle komma att medföra också en större benägenhet från den enskildes sida att rätta sig efter beslutet. En uttrycklig regel som angav inom vilken tid den som har avvisats eller utvisats bör ha lämnat landet bedömdes ändå som värdefull.

I propositionen framhölls vidare behovet av att kunna anpassa fristerna till förhållandena i det enskilda fallet. Om det kunde hållas för visst att utlännningen inte frivilligt skulle komma att lämna Sverige, skulle en kortare tidsfrist än den som föreslogs för normalfallet kunna bestämmas av myndigheten redan i beslutet om avlägsnande. Detsamma kunde gälla i de fall där utlännningen fanns på en statlig mottagningsförläggning och normalt inte hade något berättigat behov av att

avveckla sin vistelse i Sverige. Någon gång kunde däremot en längre tidsfrist vara motiverad, t.ex. om utlänningen gjorde troligt att han behövde extra rådrum för att ordna sina förhållanden i hemlandet.

Utskottet (1988/89:SfU19) delade i huvudsak de bedömningar som gjorts i propositionen om behovet av tidsfrister för verkställighet av avlägsnandebeslut. Utskottet underströk att den nya organisationen för mottagning av asylsökande, och den därmed sammanhängande förkortningen av handläggningstiderna för asylärenden som kunde förutses, starkt bidrog till att några långa tidsfrister för en utlänning som vägras uppehållstillstånd inte borde behövas. Utskottet framhöll vidare att de föreslagna fristerna i fråga om beslut av invandrarverket innebar en tidrymd om fem resp. sju veckor från delgivningen av beslutet, eftersom tiden för lagakraftvinnande börjar löpa först i och med delgivningen.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motion Sf610 yrkande 13.

I motion Sf612 begär Sten Andersson i Malmö ett tillkännagivande om att det bör straffbeläggas att *gömma personer som nekats asyl* i Sverige.

I 10 kap. 3 § UtI föreskrivs straff för den som i vissa fall försöker hindra verkställighet av avvisnings- eller utvisningsbeslut. Det gäller till en början den som försöker hindra verkställighet av ett beslut om utvisning som har fattas av hänsyn till rikets säkerhet. Det gäller även den som i vinningssyfte försöker hindra verkställighet av ett avvisnings- eller utvisningsbeslut, t.ex. genom att dölja utlänningen. För brotten stadgas fängelse i högst ett år eller, när omständigheterna är mildrande, böter.

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden (se senast 1988/89:SfU19). Utskottet beklagade därvid att enskilda personer och vissa organisationer medverkade till att utlänningar höll sig gömda för att undgå ett eventuellt avlägsnandebeslut eller för att hindra verkställighet av ett sådant beslut. Utskottet, som beaktade att sådan verksamhet ofta bottnade i ideell övertygelse, ansåg dock att andra medel än straffpåföljd, främst informationsinsatser, i första hand borde tillgripas för att komma till rätta med sådant beteende. Vidare borde enligt utskottets bedömning bl.a. kortare handläggningstider i asylärenden bidra till att göra sådana undanhållanden mindre vanliga.

Utskottet vidhåller denna bedömning och avstyrker bifall till motion Sf612.

Överklagande

Polismyndighets beslut om avvisning kan enligt nuvarande regler överklagas till invandrarverket. Beslutet skall dock enligt huvudregeln verkställas utan hinder av att det inte vunnit laga kraft. Invandrarverkets beslut om avvisning eller utvisning överklagas till regeringen. En domstols beslut om utvisning på grund av brott överklagas enligt reglerna om överklagande av dom i brottmål. Beslutet kan verkställas sedan det vunnit laga kraft eller efter nöjdförklaring.

En polismyndighets beslut i verkställighetsfrågan kan formellt inte överklagas. Beslut att vägra eller återkalla visering, uppehållstillstånd eller arbetstillstånd samt beslut om uppsikt kan heller inte överklagas.

Överinstansen kan enligt 7 kap. 5 § UtIL i ett sammanhang fatta beslut i närliggande frågor. Ett beslut av invandrarverket att vägra eller återkalla uppehållstillstånd och arbetstillstånd i samband med ett beslut om avvísning eller utvisning kan sålunda prövas av regeringen tillsammans med prövningen av verkets avlägsnandebeslut.

Enligt 7 kap. 10 § UtIL skall invandrarverket ompröva beslut på grund av nya omständigheter eller av annan anledning, om inte ändringen blir till nackdel för utlänningen eller saknar betydelse för honom. Verket kan vidare i vissa fall ompröva sitt beslut även sedan det överklagats till regeringen.

Vid överklagande och vid omprövning av ett avvísningsbeslut med förordnande om omedelbar verkställighet skall invandrarverket pröva frågan om inhibition. Verket skall vid ny ansökan om uppehållstillstånd få besluta om inhibition av tidigare lagakraftvunnet avvísningsbeslut samt i andra fall, om det finns särskilda skäl, besluta om inhibition (8 kap. 10 § UtIL).

I ett ärende som skall prövas av regeringen skall det statsråd som har till uppgift att föredra sådana ärenden, för tiden till dess regeringen avgör ärendet, få besluta om inhibition (11 kap. 4 § UtIL).

Inger Schörling m.fl. begär i motion Sf615 yrkande 11 att verkställighet skall inhiberas vid överklagande av beslut.

Utskottet konstaterar att såväl invandrarverket som regeringen har möjlighet att meddela inhibitionsbeslut, och utskottet avstyrker därför bifall till motion Sf615 yrkande 11.

I motion Sf626 yrkande 8 anför Hans Göran Franck m.fl. att en ny överklagningsinstans bör tillskapas. Motionärerna anser vidare att den pågående utredningen av instansordningen även bör göra en översyn av möjligheterna att överklaga beslut om uppsikt och verkställighet.

Utskottet konstaterar till en början att ifrågavarande utredning redan har i uppdrag att även överväga frågan om en ny överklagningsinstans bör tillskapas. Beträffande möjlighet att överklaga beslut om uppsikt uttalades i proposition 1988/89:86 (s. 108) att de inskränkningar i den personliga friheten som kunde följa av ett uppsiktsbeslut inte var av så allvarlig natur att en rätt att överklaga måste införas. Detta gällde framför allt mot bakgrund av att ett uppsiktsbeslut är tidsbegränsat och att en ny prövning ändå måste ske med vissa tidsintervaller. I fortsättningen skulle därvid i regel förhandling hållas innan ett beslut förlängdes. Vad gäller verkställighetsbeslut vill utskottet erinra om att sådant beslut kan inhiberas i samband med överklagande av själva avvísningsbeslutet.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Sf626 yrkande 8.

Utskottet hemställer

1. beträffande *översyn av flyktingpolitiken m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf39, 1989/90:Sf617 och 1989/90:Sf626 yrkandena 6 och 9,

2. beträffande *det internationella flyktingarbetet*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf37 yrkandena 1 och 4, 1989/90:Sf605 yrkandena 3 och 4, 1989/90:Sf610 yrkande 1 och 1989/90:Sf618 yrkande 3,

res. 1 (m)

res. 2 (fp, vpk)

res. 3 (mp)

3. beträffande *medlemskap i IOM*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf38, 1989/90:Sf610 yrkande 15 och 1989/90:Sf638,

res. 4 (fp, c)

4. beträffande *visum för turister*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf643 yrkandena 1 och 2,

res. 5 (mp)

5. beträffande *flyktingar och visering*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf610 yrkande 4,

res. 6 (fp, vpk)

6. beträffande *praxis i viseringsärenden*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf37 yrkande 3 och 1989/90:Sf618 yrkande 10,

7. beträffande *uppskjuten invandringsprövning för make*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf37 yrkande 2, 1989/90:Sf606, 1989/90:Sf607, 1989/90:Sf614 och 1989/90:Sf645,

res. 7 (fp, c, vpk, mp)

8. beträffande *gäststuderande m.m.*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf505 yrkande 1,

9. beträffande *särskilda skäl mot asyl*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf35 yrkande 1, 1989/90:Sf36 yrkande 2, 1989/90:Sf610 yrkande 3, 1989/90:Sf615 yrkande 12, 1989/90:Sf618 yrkandena 1 och 4–6, 1989/90:Sf626 yrkande 1, 1989/90:Sf628 yrkande 3, 1989/90:Sf635 och 1989/90:Sf641,

res. 8 (fp, vpk, mp)

10. beträffande *asyl för homosexuella*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf615 yrkande 20 och 1989/90:Sf627,

res. 9 (fp, vpk, mp)

11. beträffande *uppföljning av avvisade asylsökande*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf610 yrkande 14 och 1989/90:Sf624,

res. 10 (fp, vpk)

12. beträffande *Hongkong-kineser*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf608,

13. beträffande *dokumentlöshetens inverkan vid asylprövning*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf615 yrkande 2 och
1989/90:Sf626 yrkande 2,

res. 11 (mp)

14. beträffande *anteckning om oklar identitet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf615 yrkande 9,

res. 12 (fp, vpk, mp)

15. beträffande *stämpling av uppehållstillstånd*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf610 yrkande 9,

res. 13 (fp)

16. beträffande *transportörers kostnadsansvar*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf610 yrkande 8,

res. 14 (fp, vpk)

17. beträffande *passkontroll på flygplatser*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf605 yrkande 2,

res. 15 (m)

18. beträffande *asylnämnder*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf615 yrkande 19,

res. 16 (mp)

19. beträffande *överflyttande av utredningarna från polisen*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf610 yrkande 7,

20. beträffande *civila personer vid gränsen m.m.*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf615 yrkandena 3 och 7,

res. 17 (mp)

21. beträffande *beslutsmotivering*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf618 yrkande 9,

22. beträffande *underrättelse om uppehållstillstånd*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf628 yrkande 2,

res. 18 (mp)

23. beträffande *översyn av förtroendeläkarinstitutet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf610 yrkande 10,

res. 19 (fp)

24. beträffande *barnutredningar*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf610 yrkande 16 och
1989/90:Sf615 yrkandena 14–16,

res. 20 (fp, mp)

25. beträffande *offentligt biträde*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf610 yrkande 5 och
1989/90:Sf615 yrkande 4 i denna del,

res. 21 (fp, mp)

26. beträffande *beslut i rättsjälpfrågan*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf615 yrkande 8,

res. 22 (mp)

27. beträffande *advokatjour*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:Sf610 yrkande 6,
1989/90:Sf615 yrkande 5, 1989/90:Sf618 yrkande 7 och 1989/90:
Sf626 yrkande 4,

res. 23 (fp, vpk, mp)

28. beträffande *tillgång till tolk*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf615 yrkandena 4 i denna
del och 6,

res. 24 (mp)

29. beträffande *utvisning på grund av brott*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf602,

res. 25 (m)

30. beträffande *omedelbar verkställighet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf615 yrkande 10,
res. 26 (mp)

31. beträffande *tidsfrist för verkställighet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf610 yrkande 13,
res. 27 (fp)

32. beträffande *sraff för hindrande av verkställighet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf612,

33. beträffande *inhibition*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf615 yrkande 11,
res. 28 (mp)

34. beträffande *utredning om överklagande*
att riksdagen avslår motion 1989/90:Sf626 yrkande 8,

35. att riksdagen lägger skrivelse 1989/90:68 till handlingarna.

Stockholm den 17 maj 1990

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Börje Nilsson (s), Ulla Johansson (s), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Margit Gennser (m), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Maud Björnemalm (s), Hans Dau (m), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp), Christina Pettersson (s) och Maria Leissner (fp).

Reservationer

1. Det internationella flyktingarbetet (mom. 2)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Av skrivelsen" och på s. 15 slutar med "inte erforderlig." bort ha följande lydelse:

Flyktingfrågorna är ett internationellt problem. I Västeuropa saknas emellertid en gemensam syn på flyktingpolitiken. Regler och bedömningsgrunder skiljer sig från land till land. Utskottet anser att i vart fall de nordiska länderna bör harmonisera flyktinglagstiftningen, och Sverige bör i Nordiska rådet ta initiativ till detta. En harmoniserad flyktingpolitik bör eftersträvas även med andra länder, och detta är särskilt viktigt med tanke på det integrationsarbete som pågår inom

EG. Utskottet anser därför att Sverige också bör ta initiativ till en alleuropeisk konferens i syfte att harmonisera flyktinglagstiftningen i Europas samtliga stater.

Det anförda bör riksdagen med bifall till motion Sf605 yrkandena 3 och 4 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *det internationella flyktingarbetet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf605 yrkandena 3 och 4 samt med anledning av motionerna 1989/90:Sf37 yrkandena 1 och 4, 1989/90:Sf610 yrkande 1 och 1989/90:Sf618 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Det internationella flyktingarbetet (mom. 2)

Sigge Godin (fp), Margó Ingvardsson (vpk) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Av skrivelsen" och på s. 15 slutar med "inte erforderlig." bort ha följande lydelse:

Den allra största bördan av flyktingströmmarna bärs av fattiga och underutvecklade länder i tredje världen, och endast någon procent av flyktingarna söker sig till Europa. De högt industrialiserade länderna i Västeuropa intar trots detta en alltmer hårdnande attityd och skjuter hela tiden över bördan från ett land till ett annat genom restriktioner i flyktingpolitiken. Det är därför enligt utskottets mening nödvändigt att man uppnår en generös hantering av asyl- och flyktingpolitiken i Europa. Sverige har här en viktig roll och måste i väsentligt högre grad utnyttja internationella fora för att påverka andra stater att föra en generös och samordnad flyktingpolitik. Sverige måste också agera kraftfullt för att motverka att den förestående harmoniseringen av flyktingpolitiken inom EG sker i än mer restriktiv riktning. Initiativ till internationella överenskommelser bör tas på statsministernivå för att på ett positivt och konstruktivt sätt bidra till en lösning av flyktingproblemen. Det är också angeläget att Sverige tar initiativ till ett nordiskt samordnat agerande för att skapa beredskap för akuta flyktingproblem. Diskussioner härom bör tas upp inom berört ministerråd.

Det anförda bör riksdagen med bifall till motionerna Sf610 yrkande 1 och Sf618 yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *det internationella flyktingarbetet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf610 yrkande 1 och 1989/90:Sf618 yrkande 3 och med anledning av motionerna 1989/90:Sf37 yrkandena 1 och 4 och 1989/90:Sf605 yrkandena 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Det internationella flyktingarbetet (mom. 2)

1989/90:SfU16

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Av skrivelsen" och på s. 15 slutar med "inte erforderlig." bort ha följande lydelse:

Flyktingströmmarna i världen ser ut att öka varje år på grund av folkökningen, miljöproblem, krig, förtryck och konflikter mellan folkgrupper. Många länder intar en alltmer hårdnande attityd i flyktingpolitiken. Det är därför enligt utskottets mening nödvändigt att man uppnår en generös hantering av asyl- och flyktingpolitiken. Sverige har här en viktig roll och måste i väsentligt högre grad utnyttja internationella fora, inte minst Europarådet och FN, för att påverka andra stater att föra en generös och samordnad flyktingpolitik. Sverige måste också agera kraftfullt för att motverka att den förestående harmoniseringen av flyktingpolitiken inom EG sker i än mer restriktiv riktning. I FN bör regeringen även verka för en ändring av FN-konventionen så att alla flyktingar, t.ex. även internflyktingar, kommer att omfattas av konventionen.

Det anförda bör riksdagen med bifall till motion Sf37 yrkandena 1 och 4 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *det internationella flyktingarbetet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf37 yrkandena 1 och 4 och med anledning av motionerna 1989/90:Sf605 yrkandena 3 och 4, 1989/90:Sf610 yrkande 1 och 1989/90:Sf618 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Medlemskap i IOM (mom. 3)

Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Rune Backlund (c) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "Enligt vad" och slutar med "och Sf638." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör Sverige på nytt söka medlemskap i IOM. IOM arbetar tillsammans med FN:s flyktingkommisariat framför allt med att bistå dem som kan och vill återvända hem från landsflykten, och det är väsentligt att stödja detta arbete. Det anförda bör riksdagen med bifall till motionerna Sf38, Sf610 yrkande 15 och Sf638 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *medlemskap i IOM*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf38, 1989/90:Sf610 yrkande 15 och 1989/90:Sf638 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Visum för turister (mom. 4)

1989/90:SfU16

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "och 2." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motion Sf643, nämligen att man bör underlätta kontakter mellan människor i olika länder. Det är inte möjligt att redan nu avskaffa kravet på visum för alla som vill besöka Sverige, men utskottet anser att den uppehålls-tillståndsfria tiden i detta syfte bör utsträckas till sex månader resp. att turistvisum skall kunna ges för så lång tid.

Det anförda bör med bifall till motion Sf643 yrkande 2 ges regering-en till känna.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *visum för turister*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf643 yrkande 2 och med anledning av motion 1989/90:Sf643 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

6. Flyktingar och visering (mom. 5)

Sigge Godin (fp), Margó Ingvardsson (vpk) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Utskottet behandlade" och på s. 18 slutar med "yrkande 4." bort ha följande lydelse:

Reglerna för visum är avsedda för besök av tillfällig karaktär i ett land. Den som har tänkt sig att stanna mer varaktigt i ett annat land har därför inte rätt att få visum. Den som är utsatt för förföljelse men fortfarande är kvar i sitt hemland kan enligt FNs flyktingkonvention och svensk lag inte anses som flykting. Han har därför enligt utskottets mening inga möjligheter att beviljas asyl i Sverige om det inte rör sig om överföring av flykting inom ramen för den s.k. flyktingkvoten. Flyktingpolitiken skall vara human och generös, och asylbestämmelserna skall tillämpas i enlighet med Sveriges internationella förpliktelser. Det är därför enligt utskottets mening oacceptabelt att Sverige genom att kräva visum försvårar för flyktingar att komma hit. Visumbestämmelserna bör därför ändras. Utskottet anser att det anförda med bifall till motion Sf610 yrkande 4 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. beträffande *flyktingar och visering*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf610 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

7. Uppskjuten invandringsprövning för make (mom. 7)

Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet vidhåller" och på s. 23 slutar med "och Sf645." bort ha följande lydelse:

Utlänningslagstiftningens regler om uppskjuten invandringsprövning har tillkommit för att hindra skenäktenskap. Den s.k. tvåårsregeln innebär emellertid att en utländsk kvinna i ett äktenskap eller ett samboförhållande blir starkt beroende av sin svenske man för sin rätt att få stanna i Sverige. I sin nuvarande utformning och tillämpning kan regeln enligt utskottets uppfattning bidra till att misshandlade och förnedrade invandrarkvinnor utvisas till en utsiktslös framtid i hemlandet. Utskottet anser därför att regeln bör ses över.

Det anförda bör med bifall till motionerna Sf606, Sf607 och Sf614 ges regeringen till känna.

dels att moment 7 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

7. beträffande *uppskjuten invandringsprövning för make* att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf606, 1989/90:Sf607 och 1989/90:Sf614 samt med anledning av motionerna 1989/90:Sf37 yrkande 2 och 1989/90:Sf645 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

8. Särskilda skäl mot asyl (mom. 9)

Sigge Godin (fp), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "1 och 2." bort ha följande lydelse:

Regeringen har genom beslut den 13 december 1989 i två enskilda ärenden uttalat att situationen i det svenska flyktingmottagandet är sådan att den skall anses utgöra särskilda skäl att inte bevilja krigsvägrare och de facto-flyktingar asyl (3 kap. 4 § andra stycket 2 utlänningslagen). Genom dessa beslut har praxis i asylärenden ändrats så att krigsvägrare och de facto-flyktingar i fortsättningen endast undantagsvis kan beviljas asyl i Sverige.

Utskottet delar inte regeringens bedömning att situationen i flyktingmottagandet är så allvarlig att den skall anses utgöra särskilda skäl mot att bevilja asyl. Utskottet förutsätter att regeringen omedelbart ändrar sin praxis och åter beviljar asyl i enlighet med en generös flyktingpolitik. Vad utskottet sålunda anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet tillstyrker således bifall till motionerna Sf618 yrkandena 1 och 5, Sf615 yrkande 12, Sf628 yrkande 3, Sf641 yrkande 1, Sf626 yrkande 1. Härigenom tillgodoses även motionerna Sf35 yrkande 1, Sf618 yrkande 6, Sf635 och Sf36 yrkande 2.

Även om utskottet ovan uttalat att situationen för närvarande inte är sådan att särskilda skäl föreligger att inte bevilja asyl, anser utskottet att även krigsvägrare och de facto-flyktingar har ett sådant behov av att få en fristad i Sverige att de inte utan synnerliga skäl skall förvägras det. Utskottet anser därför att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag till ändring i utlänningslagen i enlighet härmed. Det anförda bör med bifall till motionerna Sf610 yrkande 3, Sf618 yrkande 4 och Sf641 yrkande 2 ges regeringen till känna.

dels att moment 9 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

9. beträffande *särskilda skäl mot asyl*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf610 yrkande 3, 1989/90:Sf615 yrkande 12, 1989/90:Sf618 yrkandena 1, 4 och 5, 1989/90:Sf626 yrkande 1, 1989/90:Sf628 yrkande 3 och 1989/90:Sf641 och med anledning av motionerna 1989/90:Sf35 yrkande 1, 1989/90:Sf36 yrkande 2, 1989/90:Sf618 yrkande 6 och 1989/90:Sf635 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Asyl för homosexuella (mom. 10)

Sigge Godin (fp), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar med "Vid riksdagens" och slutar med "inte erforderligt." bort ha följande lydelse:

I många länder diskrimineras homosexuella på grund av sin sexuella läggning. I många länder är homosexualitet t.o.m. kriminaliserad. Enligt utskottets mening är det oacceptabelt att människor hotas och förföljs på grund av att de är homosexuella, och utskottet anser därför att homosexuella från sådana länder skall beviljas asyl i Sverige. Det anförda bör med bifall till motion Sf615 yrkande 20 ges regeringen till känna.

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

10. beträffande *asyl för homosexuella*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf615 yrkande 20 och med anledning av motion 1989/90:Sf627 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Uppföljning av avvisade asylsökande (mom. 11)

Sigge Godin (fp), Margó Ingvardsson (vpk) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Riksdagen har" och slutar med "och Sf624." bort ha följande lydelse:

Det finns i dag inga uppgifter om vad som sker med de asylsökande som trots uttalad rädsla för att återvända ändå tvingas göra detta. Utskottet anser att invandrarverket bör åläggas att genom t.ex. stick-

provskontroller följa upp vad som händer med dem efter hemkomsten. Det anförda bör riksdagen med bifall till motion Sf610 yrkande 14 ge regeringen till känna.

dels att moment 11 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

11. beträffande *uppföljning av avvisade asylsökande*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf610 yrkande 14 och med avslag på motion 1989/90:Sf624 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

11. Dokumentlöshetens inverkan vid asylprövning (mom. 13)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Regeringens praxis" och slutar med "är tillgodosedd." bort ha följande lydelse:

Den som måste fly från sitt land kan av naturliga skäl inte alltid föra med sig dokument. Om dokumentlösheten leder till att asyl inte beviljas kommer detta att drabba dem som är i störst behov av skydd, och det kan även leda till ökad handel med falska papper och "människosmuggling". Enligt utskottets mening skall det förhållandet att någon kommer till Sverige utan dokument därför inte få påverka dennes möjligheter att få asyl här. Det anförda bör med bifall till motion Sf615 ges regeringen till känna.

dels att moment 13 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

13. beträffande *dokumentlöshetens inverkan vid asylprövning*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf615 yrkande 2 och med avslag på motion 1989/90:Sf626 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

12. Anteckning om oklar identitet (mom. 14)

Sigge Godin (fp), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "yrkande 9." bort ha följande lydelse:

UNHCR har kritiserat att anteckning om oklar identitet enligt den nya utlänningslagen skall kunna göras i resedokument. UNHCR har ansett att det strider mot Genèvekonventionens bestämmelser om obligatorisk rätt till resedokument för flyktingar att genom anteckning i dokumentet inskränka möjligheten för flyktingen att förflytta sig över gränserna. Utskottet delar denna uppfattning och anser att någon anteckning om oklar identitet inte bör göras vare sig i resedokument eller främlingspass. Detta bör med bifall till motion Sf615 yrkande 9 ges regeringen till känna.

dels att moment 14 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1989/90:SfU16

14. beträffande *anteckning om oklar identitet*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf615 yrkande 9 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Stämpling av uppehållstillstånd (mom. 15)

Sigge Godin och Maria Leissner (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Enligt 3" och slutar med "därför avslås." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att regeringen bör inleda en försöksverksamhet med att låta polisen stämpla uppehållstillstånd i flyktningdokument i stället för i pass. Detta skulle kunna bidra till en minskad tillströmning av asylsökande med svagare skäl. Det anförda bör med bifall till motion Sf610 yrkande 9 ges regeringen till känna.

dels att moment 15 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

15. beträffande *stämpling av uppehållstillstånd*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf610 yrkande 9 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Transportörers kostnadsansvar (mom. 16)

Sigge Godin (fp), Margó Ingvardsson (vpk) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "I proposition" och på s. 33 slutar med "yrkande 8." bort ha följande lydelse:

Det ökade kostnadsansvaret för dem som transporterar utlänningar utan erforderliga tillstånd medför att flygbolag och rederier måste kontrollera att passagerarna har pass och inresetillstånd. Det innebär att svenska myndigheters befogenheter att pröva skälen för asyl läggs över på olika transportföretag och att man försvårar för asylsökande att ta sig hit. Detta är enligt utskottets mening inte acceptabelt. Utskottet anser att det anförda med bifall till motion Sf610 yrkande 8 bör ges regeringen till känna.

dels att moment 16 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

16. beträffande *transportörers kostnadsansvar*
att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf610 yrkande 8 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. Passkontroll på flygplatser (mom. 17)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "Med hänsyn" och slutar med "yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Utskottet vill framhålla betydelsen av att åtgärder vidtas för att komma till rätta med den s.k. dokumentlösheten. En ytterligare åtgärd

som enligt utskottets mening bör övervägas är att — i likhet med vad som sker vid amerikanska flygplatser — "leda" passagerarna till passkontrollen utan möjlighet för dem att göra sig av med sina identitetshandlingar. Genom att införa hårdare krav på innehav av dokument skulle polisen få större möjligheter att redan vid gränsen kunna avvisa brottslingar som under falska premisser söker asyl i vårt land och som är efterlysta i sina hemländer.

Vad sålunda anförts bör riksdagen med bifall till motion Sf605 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 17 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

17. beträffande *passkontroll på flygplatser*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf605 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

16. Asylnämnder (mom. 18)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "En översyn" och slutar med "yrkande 19." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör ett antal asylnämnder inrättas i Sverige för att i stället för invandrarverket utreda och avgöra om den asylsökande skall få asyl eller inte. Asylnämnderna, som kan bestå av en domare som ordförande och av lekmän och sakkunniga på olika områden, bör knytas till de orter dit det största antalet asylsökande kommer. Asylnämndernas beslut bör kunna överklagas till länsrätt och vidare inom förvaltningsdomstolarna, men riksdagen och regeringen bör stå för principbeslut som skall vara vägledande för asylnämnderna.

Frågan om inrättande av asylnämnder i enlighet med det anförda bör enligt utskottets mening utredas närmare. Det anförda bör med anledning av motion Sf615 yrkande 19 ges regeringen till känna.

dels att moment 18 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

18. beträffande *asylnämnder*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf615 yrkande 19 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

17. Civila personer vid gränsen m.m. (mom. 20)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "riksdagens sida." bort ha följande lydelse:

Av hänsyn till flyktingars svåra situation och tidigare upplevelser i sina hemländer bör enligt utskottets uppfattning civila personer, och inte poliser, ta emot de asylsökande vid gränsen. Vidare bör en närstående eller annan frivillig representant få närvara vid alla förhör i asylärenden. Förhören bör dessutom tas upp på band. Det anförda bör med bifall till motion Sf615 yrkandena 3 och 7 ges regeringen till känna.

dels att moment 20 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

20. beträffande *civila personer vid gränsen m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf615 yrkandena 3 och 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

18. Underrättelse om uppehållstillstånd (mom. 22)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 35 börjar med "Utskottet förutsätter" och slutar med "yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det olyckligt att det i dag kan ta lång tid från det invandrarverket tagit ställning i ett asylärende till dess den asylsökande delges det skriftliga beslutet. Åtgärder måste därför vidtas för att påskynda hanteringen. Det anförda bör med bifall till motion Sf628 yrkande 2 ges regeringen till känna.

dels att moment 22 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

22. beträffande *underrättelse om uppehållstillstånd*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf628 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Översyn av förtroendeläkarinstitutet (mom. 23)

Sigge Godin och Maria Leissner (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 35 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 36 slutar med "därför avslås." bort ha följande lydelse:

Invandrarverkets förtroendeläkare har till uppgift att uttala sig om andra läkares bedömningar av en asylsökande. I allmänhet görs det utan att förtroendeläkaren haft någon kontakt med sökanden. Förtroendeläkarens uttalande blir många gånger avgörande för invandrarverkets beslut. Enligt utskottets mening är detta inte tillfredsställande, och utskottet anser att en översyn bör göras av förtroendeläkarinstitutet. Det anförda bör med bifall till motion Sf610 yrkande 10 ges regeringen till känna.

dels att moment 23 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

23. beträffande *översyn av förtroendeläkarinstitutet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf610 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

20. Barnutredningar (mom. 24)

1989/90:SfU16

Sigge Godin (fp), Ragnhild Pohanka (mp) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "inte påkallat." bort ha följande lydelse:

Utskottet vill framhålla att barnens situation måste uppmärksammas i samtliga asylärenden. Enligt socialstyrelsen bör utredaren — som enligt utskottets uppfattning bör ha särskild utbildning på området — vid asylförhöret fråga om barnens erfarenheter, och detta material skall finnas med i invandrarverkets beslutsunderlag. Det är enligt utskottets mening utomordentligt viktigt att så verkligen sker. Om handläggaren i asylutredningen försummar att begära in uppgifter om barnen kan det leda till att familjer med barn som verkligen är i starkt behov av att få stanna i Sverige inte får göra det. Utskottet anser att man bör pröva barnets asylansökan generöst och "hellre fria än fälla".

Det anförda bör med bifall till motionerna Sf610 yrkande 16 och Sf615 yrkandena 14—16 ges regeringen till känna.

dels att moment 24 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

24. beträffande *barnutredningar*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf610 yrkande 16 och 1989/90:Sf615 yrkandena 14—16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

21. Offentligt biträde (mom. 25)

Sigge Godin (fp), Ragnhild Pohanka (mp) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar med "Enligt vad" och slutar med "denna del." bort ha följande lydelse:

Människor som flyr från diktaturstater har sällan förtroende för polisen. Den skildring de lämnar vid det första förhöret är därför ofta ofullständig eller felaktig. Det är viktigt att alla asylsökande får tillgång till ett offentligt biträde redan vid gränsen och då kan ange sina asylskäl. Härigenom underlättas även utredningen i övrigt. Om utredningen är av god kvalitet från början bör enligt utskottets mening även antalet överklaganden minska.

Det anförda bör med bifall till motionerna Sf610 yrkande 5 och Sf615 yrkande 4 i denna del ges regeringen till känna.

dels att moment 25 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

25. beträffande *offentligt biträde*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf610 yrkande 5 och 1989/90:Sf615 yrkande 4 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

22. Beslut i rättshjälpsfrågan (mom. 26)

1989/90:SfU16

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet anförde" och slutar med "yrkande 8." bort ha följande lydelse:

Med nuvarande ordning är det invandrarverket som både handlägger asylärendet och beslutar i rättshjälpsfrågan. Enligt utskottets mening är detta av principiella skäl inte lämpligt, eftersom den myndighet som handlägger asylärendet lätt kan uppfattas som motpart till den asylsökande. Utskottet anser därför att beslut om rättshjälp liksom tidigare bör fattas av rättshjälpsnämnd. Det anförda bör med bifall till motion Sf615 yrkande 8 ges regeringen till känna.

dels att moment 26 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

26. beträffande *beslut i rättshjälpsfrågan*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf615 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Advokatjour (mom. 27)

Sigge Godin (fp), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp) och Maria Leissner (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet har" och slutar med "yrkande 5." bort ha följande lydelse:

Advokatsamfundet har begärt att få upprätta s.k. advokatjour så att flyktingar skall kunna få advokatstöd redan från inledningen av en asylutredning. Även från annat håll har framhållits betydelsen av en jourverksamhet för jurister. Enligt utskottets mening är det av rättssäkerhetsskäl viktigt att en sådan jourverksamhet snarast kommer till stånd. Det anförda bör med bifall till motionerna Sf610 yrkande 6, Sf615 yrkande 5, Sf618 yrkande 7 och Sf626 yrkande 4 ges regeringen till känna.

dels att moment 27 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

27. beträffande *advokatjour*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:Sf610 yrkande 6, 1989/90:Sf615 yrkande 5, 1989/90:Sf618 yrkande 7 och 1989/90:Sf626 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

24. Tillgång till tolk (mom. 28)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "och 6." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör det finnas tolk att tillgå då asylsökande anländer till Sverige. Snabb tillgång till tolk bör enligt utskottets uppfattning ge en god effekt på utredningarnas kvalitet och bidra till

att förkorta handläggningstiderna. Med jämna mellanrum måste tillgången på tolkar ses över och åtgärder vidtas för att tillgodose nya tolkbehov.

Det anförda bör med bifall till motion Sf615 yrkandena 4 i denna del och 6 ges regeringen till känna.

dels att moment 28 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

28. beträffande *tillgång till tolk*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf615 yrkandena 4 i denna del och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

25. Utvisning på grund av brott (mom. 29)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Hans Dau (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Utskottet har" och slutar med "motion Sf602." bort ha följande lydelse:

Möjligheterna att utvisa en utlänning som gjort sig skyldig till brott har begränsats genom såväl lag som praxis. Utskottet anser att det är otillfredsställande att utlänningar som begått grova brott här inte kan utvisas. För att förhindra att utlänningar i stort antal — och även i organiserade former — söker sig till vårt land för att begå allvarliga brott bör bestämmelserna ändras så att den utlänning som förövat ett allvarligt brott bör utvisas, om han inte kan åberopa sådana skäl att han bör få vara kvar i Sverige. Anknytningen till Sverige och uppehållstidens längd kommer visserligen fortfarande att ha betydelse men bedömningen blir stramare. Vad utskottet sålunda anför bör med bifall till motion Sf602 ges regeringen till känna.

dels att moment 29 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

29. beträffande *utvisning på grund av brott*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf602 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

26. Omedelbar verkställighet (mom. 30)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Beträffande omedelbar" och på s. 41 slutar med "yrkande 10." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör ett beslut om avvisning eller utvisning aldrig få verkställas förrän det vunnit laga kraft, och detta räknat från den dag den asylsökande får beslutet i sin hand. Vad utskottet sålunda anför bör riksdagen med bifall till motion Sf615 yrkande 10 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 30 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

30. beträffande *omedelbar verkställighet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf615 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

1989/90:SfU16

27. Tidsfrist för verkställighet (mom. 31)

Sigge Godin och Maria Leissner (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "I proposition" och på s. 42 slutar med "yrkande 13." bort ha följande lydelse:

Enligt FNs flyktingkonvention skall en asylsökande ha rätt till skäligt rådrum vid utvisning, bl.a. för att den som inte vill återvända till hemlandet skall få tid att förbereda resa till annat asylland. Nuvarande tidsfrister för verkställighet av avvisnings- och utvisningsbeslut kan betyda att människor som bott i Sverige i flera år riskerar att få mycket litet tid på sig att ta farväl, packa ihop och leta efter en fristad i något annat land. Den asylsökande måste enligt utskottets mening ges tid och möjlighet att lämna landet under värdiga former. Tvångsmässiga transporter måste undvikas, och föräldrar skall inte få utvisas om de därigenom skiljs från minderåriga barn.

Vad utskottet sålunda anfört bör med bifall till motion Sf610 yrkande 13 ges regeringen till känna.

dels att moment 31 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

31. beträffande *tidsfrist för verkställighet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf610 yrkande 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

28. Inhibition (mom. 33)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "yrkande 11." bort ha följande lydelse:

Beslut om avvisning eller utvisning bör enligt utskottets uppfattning alltid inhiberas vid överklagande eller vid prövning av ny ansökan. Detta bör med bifall till motion Sf615 yrkande 11 ges regeringen till känna.

dels att moment 33 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

33. beträffande *inhibition*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Sf615 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Översyn av flyktingpolitiken m.m.

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anför:

I motion Sf39 begärs att en kommission skall tillsättas för att mera långsiktigt utforma den framtida flykting- och invandrarpolitiken. Som framgår av utskottets betänkande har inom regeringskansliet påbörjats en översyn av den nuvarande flykting- och invandrarpolitiken. I den idéskiss som skall utgöra utgångspunkt för en mera fullständig utredning har särskilt betonats behovet av en helhetssyn och att frågorna ses i ett längre perspektiv. En särskild utredning beräknas bli tillsatt före sommaren. Det tillgodoser enligt vår mening syftet med den föreslagna kommissionen. Vi utgår från att såväl rikspolitiska som kommunpolitiska intressen kommer att vara representerade i utredningsarbetet och att arbetet kommer att bedrivas skyndsamt. Med hänsyn härtill har vi inte reserverat oss till förmån för motion Sf39.

2. Praxis i viseringsärenden

Sigge Godin (fp), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp) och Maria Leissner (fp) anför:

Enligt vår mening strider den av invandrarverket tillämpade praxisen beträffande visum för vissa länders medborgare mot de riktlinjer som riksdagen fastställt år 1984 och mot Helsingforsavtalet av år 1975. I betänkandet slår utskottet fast att de riktlinjer riksdagen således har antagit år 1984 fortfarande skall gälla. Vi förutsätter att invandrarverket kommer att följa dessa riktlinjer och finner därför inte skäl att reservera oss.

3. Beslutsmotivering

Sigge Godin (fp), Margó Ingvardsson (vpk) och Maria Leissner (fp) anför:

Enligt förvaltningslagen är invandrarverket skyldigt att motivera sina beslut i asylärenden. Fr.o.m. den 1 juli 1989 har ändringar gjorts i sekretesslagen så att även känsliga uppgifter skall kunna tas in i motiveringen. Fortfarande motiveras dock inte besluten i nämnvärd omfattning. Vi förutsätter emellertid att så fortsättningsvis kommer att ske, och vi har därför inte reserverat oss i frågan.

Offentlig utfrågning i socialförsäkringsutskottet om flykting- och invandrapolitiken

Tisdagen den 20 mars 1990 kl. 10.00—12.30 och 13.30—15.30

Till utfrågningen har inbjudits företrädare för ett flertal myndigheter och organisationer, vilka framgår av underbilaga 1. I utfrågningen har deltagit ledamöter och suppleanter i socialförsäkringsutskottet, se underbilaga 2.

Nedan följer en utskrift av vad som förekommit vid utfrågningen.

1. Den internationella flyktingsituationen

Utskottets ordförande Doris Håvik (s): Jag ber att få hälsa alla välkomna till denna utfrågning, som socialförsäkringsutskottet skall hålla i dag om flykting- och invandrapolitiken.

Vi har ett program uppgjort, och det är en stor glädje för utskottet att så många har hörsammat vår inbjudan. Det var litet turbulens här i riksdagen tidigare, som gjorde att vi fick vänta med att skicka ut inbjudningarna i så god tid som vi hade haft för avsikt. Det är glädjande att så många kan vara med oss i dag trots det korta varslet. Det ger denna diskussion en bättre kvalitet om många är med. Det är jag helt övertygad om.

Programmet ser ut så att Anders Johnsson börjar. Jag hälsar Anders Johnsson välkommen. Han har kommit upp från flyktingkommissariatet i Genève och skall tala mycket kort om de internationella frågorna och om flyktingströmmar. Sedan börjar vi direkt den första frågerundan, som i första avsnittet gäller just ämnet den internationella flyktingsituationen.

Anders B Johnsson: Först och främst skulle jag vilja tacka för att vi från UNHCR — FN:s flyktingkommissariat — har getts tillfälle att delta i den här utfrågningen. Vi har blivit ombedda att tala om flyktingsituationen i världen. Det är ett stort ämne, och jag skall fatta mig kort, eftersom vi har litet tid. Det får därför bli en mycket översiktlig presentation.

Jag skall ta upp några punkter:

- Vad har kännetecknat flyktingsituationen under 1980-talet?
- Vad kan vi vänta oss av framtiden?
- Vilka konsekvenser har 1980-talets utveckling haft i Europa, vad finns det för lösningar och vad måste vi göra åt flyktingsituationen?

Första punkten var alltså: Vad har kännetecknat flyktingsituationen under 1980-talet?

Jo, stagnation. De konflikter som människor har flytt från har blivit utdragna. Politiska lösningar på konflikter har uteblivit och resultatet är att människor har spenderat årtal i läger — barn har växt upp utan att veta om något annat liv än det i flyktingläger. Flyktingproblemet har ökat snarare än minskat, och man räknar i dag med att det finns

omkring 15 miljoner flyktingar i världen. Deras behov av skydd och hjälp är ofta akut och ibland hänger rent av deras överlevnad på omvärldens vilja att hjälpa.

Det finns flyktingar i alla delar av världen. De största flyktingsamlingarna känner ni säkert till. De utgörs av de sydostasiatiska flyktingarna, de afghanska i Pakistan och Iran, de etiopiska i Sudan och Somalia, de sudanesiska i Etiopien och Uganda, somalier i Etiopien och Djibouti samt de sydafrikanska och moçambiqiska i södra Afrika. Dessutom finns i Centralamerika flyktingar från Guatemala, El Salvador och Nicaragua.

Många av dessa flyktingar har varit flyktingar länge. Helt enkelt för att skälen till deras flykt finns kvar. Och även om vi de senaste åren har haft en avspänning mellan supermakterna och även om det kalla kriget förklarats slut, har det inte lett till lösningar på regionala konflikter. Ingenstans har människor kunnat återvända hem i någon större skala. Men några positiva exempel finns. Först och främst Namibia, där en politisk lösning innebar att 43 000 människor kunde återvända hem. I Östeuropa har de politiska omvälvningarna åtminstone delvis eliminerat de skäl som har fått tusentals människor att fly till väst.

Men medan vi gläder oss åt utvecklingen i Östeuropa så ägnas tredje världen allt mindre intresse. Följden kan bli minskat bistånd och minskade investeringar. Och om supermakternas intresse för regionala konflikter i tredje världen minskar kan de bli ytterligare utdragna.

De allra flesta flyktingarna finns trots allt i tredje världen, och den allra vanligaste situationen är att man flyr till ett grannland för att få skydd i väntan på att situationen blir sådan att man kan återvända hem igen. Men flyktingsituationen i världen har också fått konsekvenser i Europa.

Under hela 1980-talet har en ökande ström av asylsökande kommit hit. 1983 var det drygt 70 000 som sökte asyl i Europa. Siffran för 1989 lär stanna på omkring 315 000, och då har man inte räknat med de över 300 000 turk-bulgarer som kom till Turkiet under året.

Sammanlagt har det under den här perioden, dvs. 1983–1989, kommit omkring 1,3 miljoner asylsökande till Europa. Över en halv miljon av dem kom till Västtyskland. Till Sverige kom 114 000 och till Norge 24 000. De har kommit från Iran, Östeuropa, Turkiet, Libanon, Zaire, Sri Lanka och Etiopien – från områden med krig, väpnade konflikter och brott mot mänskliga rättigheter. De har kommit av olika skäl. En del har varit politiskt förföljda, en del har funnit livet i ett krigshärjat land ohållbart, andra har velat börja ett bättre liv någon annanstans. Det finns ingen anledning att göra en värdering av skälen.

Hur har vi då hanterat detta nya fenomen med tusentals asylsökande i Europa? Jo, ibland med generositet och vilja att hjälpa, men också med allehanda åtgärder för att hindra människor från att kunna söka asyl. Ju fler som har kommit, desto mer har deras skäl skärskådats. Man har kategoriserat och frågat sig: Är de verkligen flyktingar eller bara ute efter vårt välstånd? Länderna har i stor utsträckning skyfflat

problemen mellan sig. När ett land inför en striktare politik får ett grannland i stället desto fler asylsökande. Detta har varit ett kännetecken. Man har också insett att detta är ett problem som inte kan mötas med snävt nationella åtgärder. Och man har börjat samarbeta inom Europa. I en rad olika fora, alla med olika utgångspunkter: i Europarådet, i EG-kommissionen, i Londongruppen, i Schengengruppen, inom Norden och sist men inte minst inom de europeiska konsultationer som leds av flyktingkommissariatet.

De sistnämnda konsultationerna vill få regeringarna att framför allt samarbeta, att dela ansvaret, att arbeta multilateralt för flyktingar både i tredje världen och här i våra länder, att se hela flyktingfrågan i ett större internationellt perspektiv, som inbegriper både asylsökande och flyktingar, hjälp till första asylländer men också åtgärder för att göra något åt orsakerna till att människor flyr.

Vi lever i en tid av befolkningsomflyttningar. Det är inget unikt. Befolkningsomflyttningar har alltid ägt rum. Men kommunikationerna i vår tid gör att de kan ske fortare och i större skala. En flygbiljett tvärs över jordklotet har blivit överkomlig för allt fler, och på TV kan man se hur livet kunde vara någon annanstans. Samtidigt lever vi i en tid av krig, miljöförstöring, naturkatastrofer, fattigdom och skriande orättvisor.

Vilka frågor skall vi då ställa oss inför framtiden? Kommer befolkningsomflyttningarna att öka eller minska? Kommer människor i den fattiga delen av världen att nöja sig med sin lott om vi tar en allt större del av kakan? Vad kommer urbaniseringen i tredje världen att betyda? Vad innebär miljöförstörelsen? Kommer respekten för de mänskliga rättigheterna att förbättras? Kommer vi att få se en lösning på de stora regionala konflikterna eller kommer de att förlängas? Kommer utvecklingen i Östeuropa att vara mest positiv, eller kommer uppblussande etniska konflikter att ge fler asylsökande i Västeuropa?

Vilka lösningar finns och vad skall vi göra åt flyktingsituationen? Den bästa lösningen är naturligtvis när en flykting kan återvända hem — när situationen så tillåter och alltid frivilligt naturligtvis. Om inte det är möjligt måste flyktingen integreras i det land han flytt till. En tredje lösning är omplacering — resettlement — dvs. hitta ett tredje land. Men det är ingen lösning för ett större antal flyktingar, och ett problem är att det kan locka fler att fly. Ser man på flyktingsituationen i dag finner man att den första lösningen kanske är den svåraste men ändå den mest realistiska för det stora flertalet flyktingar. I situationer där tusentals flyktingar sökt skydd i ett land och där de lever i koncentrationer är det inte särskilt realistiskt att tala om integration. Omplacering i tredje länder bör betraktas som en lösning för flyktingar som inte kan ges skydd i första asylland.

Att finna lösningar för flyktingar hör till det dagliga arbetet inom UNHCR. Det centrala i arbetet är skydd. Flyktingar behöver skydd inte bara från att bli tillbakaskickade till den situation de flydde från. De kan också behöva skyddas mot diskriminering, fängslanden eller hot mot sin säkerhet. Alla som flyr eller lämnar sitt land är inte flyktingar. Dem vi främst har ansvar för är flyktingar så som de

definieras i Genèvekonventionen från 1951 och dem som inte kan återvända hem utan risk för sitt liv och sin frihet. Enligt gällande rättsliga normer har var och en som gör anspråk på asyl rätt att få sin sak prövad och att överklaga ett negativt beslut. Men asylpolitiken löser inte de bakomliggande problemen. Asylsökande och flyktingar berättar för oss om krig, om förföljelse och brott mot mänskliga rättigheter. Och det är där vi måste börja, om inte allt fler skall bli flyktingar och asylsökande.

Regeringar måste tänka om — i sin utrikespolitik, i sin biståndspolitik och i sitt agerande för mänskliga rättigheter. Världens länder måste ge en högre prioritet åt dagens flyktingsituation i sin egen politik och i internationellt samarbete. Men detta kostar, det kostar mycket pengar. Hjälptill flyktingar, till bistånd och till arbete för lösningar kostar pengar. UNHCR:s behov för 1990 beräknas till över 700 miljoner dollar. Även den mest optimistiska prognos spår att vi går back med 150 miljoner dollar 1990. Det är en mycket allvarlig situation, och om den tillåts fortsätta kommer UNHCR:s möjligheter att minska, inte bara när det gäller att hjälpa flyktingar att överleva — utan också när det gäller att arbeta för långsiktiga, varaktiga lösningar och när det gäller beredskap för nya flyktingsituationer.

Ordföranden: Tack för den introduktionen. Nu skall den här punkten på dagordningen behandlas under en timme. Frågor och svar måste hållas under 10 minuter. Jag ber frågeställarna att iaktta den restriktionen. Samtliga punkter på dagordningen är värdefulla, och vi har en tidpunkt då vi skall sluta. Vi skall bereda alla lika möjligheter att komma till tals, antingen det gäller punkten 1, 2 eller 3.

Maud Björnemalm (s): Jag vill fråga UNHCR om FN:s flyktingkonvention från 1951, som alltså är ungefär 40 år gammal och inte stämmer överens med dagens verklighet.

Diskuteras det någon förändring eller någon anpassning av konventionen, så att den skall stämma överens med dagens verklighet?

Min andra fråga gäller dokumentlösheten, som är ett problem inte bara för Sverige utan ett internationellt problem, som man behöver ett internationellt samarbete om: På vilket sätt arbetar FN för att konkret komma till en lösning på dessa problem?

Anders B Johnsson: Den första frågan gällde huruvida flyktingkonventionen från 1951 inte stämmer överens med dagens verklighet. Många säger att det är så, och det finns kanske en del sanning i det påståendet, men vi skall inte överdriva detta. Jag tror inte att någon i dag säger att 1948 års FN-deklaration om mänskliga rättigheter inte är relevant. Den kanske är mer tillämplig i dag! Också 1951 års konvention är relevant. Vi skall inte underskatta dess betydelse för mycket. Men visst är det sant, och det säger vi också på FN:s flyktingkommisariat, att det finns personer som inte går att täcka in under den konventionen men som behöver skydd som flyktingar.

I dag diskuteras inga ändringar av konventionen. Det förs en viss diskussion om huruvida man skall bygga på konventionen, men den

har nästan inte börjat och är knappast aktuell just nu. Vi försöker få till stånd en ordentlig och harmonisk praxis — som man har arbetat efter under många år i Europa och också i andra länder — och som innebär att man också ger skydd till vissa personer även om de inte stämmer med definitionen i 1951 års konvention.

Vad gäller dokumentlösheten är det alldeles riktigt att problemet finns, inte enbart i Sverige utan i många länder, och inte endast i Europa utan även i andra delar av världen. Detta diskuterades flitigt i samband med en studie som EXCOM, vår exekutiva kommitté, gjorde 1985 om "irregular movements", som väl närmast kan översättas med icke regelmässiga omflyttningar. I den konklusion som antogs förra året finns tre paragrafer som tar upp detta problem. Men den konklusionen ger ingen praktisk vägledning till länderna om hur man bör behandla detta problem.

Detta är anledningen till att vi så sent som i förra veckan, under de europeiska konsultationer som UNHCR leder, diskuterade detta med representanter från de fjorton olika länder som deltar där. De föreslår att vi skall göra en snabb studie av detta i de olika länderna för att se hur stort och utbrett problemet är och försöka analysera varför problemet existerar och vad som ligger bakom. Vi skall också undersöka vilken lagstiftning som finns i vissa länder för handläggning av detta problem och vidare försöka komma fram till någon typ av gemensam lösning. Vi hoppas kunna göra detta tillsammans med länder och med frivilliga organisationer som arbetar med flyktingar. Vår förhoppning är att vi skall ha detta arbete färdigt i början på hösten och att vi då kan lägga fram förslag till behandling av detta problem.

Gullan Lindblad (m): Låt mig uttrycka ett speciellt tack för att den här hearingen kom till stånd. Det är oändligt värdefullt med en samlad diskussion kring flykting- och invandrarfrågor.

Jag vill anknyta till vad Maud Björnemalm sade om flyktingdefinitionen. Vem är flykting? Vi har på senaste tiden kunnat notera att fler somalier söker sig till Sverige. De har haft arbete i bl.a. Saudiarabien, Kuwait och Arabemiraten. Efter två år kastas de ut och söker då asyl i Sverige. Är de flyktingar enligt de traditionella begreppen?

Jag har ett par andra funderingar: Det framgick mycket väl av Anders Johnssons föredragning att flyktingproblematiken är stor. Sverige kan inte lösa alla problemen, och därför är det mycket viktigt att vi har ett internationellt samarbete och ökar detta. Vi har föreslagit en alleuropeisk konferens till att börja med. Skulle det inte vara värdefullt att man tillsammans satte sig ned för att diskutera dessa frågor och försöka hitta gemensamma lösningar?

Frågan är: Skall vi kanske satsa mer på UNHCR:s verksamhet i förhållande till vad vi lägger ned på flyktingmottagande i vårt land? Ni kanske skulle kunna åstadkomma mer genom att hjälpa flyktingar på platsen. Det handlar alltså om hjälp här eller där!

Anders B Johnsson: Jag skall försöka svara. Du frågade vem som är flykting och gav som exempel någon som varit gästarbetare i Saudiarabien. Det enklaste för mig är att säga: Jag kan inte svara på den frågan.

Det är en fundamental princip att man — innan man beslutar om en person är flykting eller ej — ser på den personens speciella situation. Man ser på alla element i hans eller hennes historia. Jag skulle mycket väl kunna tänka mig att hitta på en väldig massa element som gör att både du och jag skulle ha uppfattningen att det är en flykting enligt 1951 års regler men också andra element som ger motsatt slutsats.

Man kan alltså inte ge generella besked. Man kan nästan aldrig säga att i en viss grupp människor är inga flyktingar och i en grupp är alla flyktingar. Man måste titta på det enskilda fallet. Men det är självklart att inte alla personer som söker asyl i dag i Europa och andra länder är flyktingar — inte ens enligt de mest generösa begrepp. En del måste hänföras till andra kategorier.

När det gäller frågan om ökat samarbete och förslag till en internationell konferens kan jag säga följande: Jag tror att vi alla är överens, åtminstone på FN:s flyktingkommissariat och förmodligen i många av länderna i Europa, att vi måste ha ett mycket mer omfattande och mycket bättre europeiskt samarbete. Jag har en hel del information, som jag kan överlämna senare, om de olika samarbetsfora som finns i Europa, i EG-kommissionen osv. Men alla dessa betraktar frågorna ur ett ganska snävt perspektiv — dvs. vem som skall vara ansvarig för att avgöra de olika asylärendena. Inget av dessa fora har ordentlig överblick och ser på flyktingproblematiken i sin helhet. Det är det flyktingkommissariatet hoppas uppnå genom Europakonsultationerna. Vi hoppas att få en helhetsbild och möjligheter att se på de olika element som måste komma in när det gäller bedömningar av asylansökningar.

När det gäller frågan om vi skall hjälpa här eller där hoppas jag att vi skall fortsätta att säga att man skall hjälpa här och där! Man skall hjälpa personer på den plats dit de kommer, och är de flyktingar får de stanna.

Men jag hoppas att ni har förstått av mitt inledningsanförande att vi behöver pengar — och vi behöver dem snabbt!

Maria Leissner (fp): Under senare tid har, som Anders Johnsson från UNHCR nyss sade, framför allt de europeiska länderna vidtagit en rad olika åtgärder för att hindra presumtiva asylsökande att komma fram till respektive lands gräns. Det var kanske inte den formuleringen han använde utan min formulering. Bland de olika reglerna inkluderas visumkrav även för flyktingar. Man använder sig av transportbolag för att uppfylla krav på visum för flyktingar och träffar olika överenskommelser mellan länder i Europa om att inte släppa igenom presumtiva asylsökande som saknar visum eller har falska visum. En bieffekt förefaller också vara att en route-principen börjar tas ur bruk alltmer.

Jag vill veta hur UNHCR ser på denna europeiska utveckling, och framför allt om det kan anses vara förenligt med Genèvekonventionen och annan internationell flyktinglagstiftning att utkräva visum även av presumtiva asylsökande.

Anders B Johnsson: Svårigheten vad det gäller asylrätt och flyktingrätt är att dessa ingriper i länders och staters suveränitet när det gäller att skydda sina territorier. Länder har alltid sagt när det gäller internatio-

nell rätt att enbart de själva kan säga vilka som får komma in i deras land. Det finns således en potentiell konflikt med dem som söker asyl. Det är ju också en fundamental princip i internationell rätt att ingen skall skickas tillbaka dit där han kan bli förföljd.

Många länder i Europa har vidtagit en mängd åtgärder för att försöka begränsa inflödet av asylsökande till sina länder. Visumkrav har nämnts. Speciella bestämmelser för transportbolag är ett annat exempel, och problemet med en route-principen är alldeles riktigt.

Om man tittar på vad UNHCR har skrivit i dokumenten till både exekutivkommittén och FN:s generalförsamling under senare år finner man att vi uttryckt vår oro över den utvecklingen. Det är legitimt för en stat att begära att personer som kommer till dess territorium har ett visum, men visum bestäms av en mängd skäl — handelspolitiska, turistpolitiska osv. Om visum enbart är till för att se till att asylsökande inte kan komma till ett land har vi vissa problem med det. Men problematiken enligt vår erfarenhet är att man inte löser svårigheterna med asylsökande genom att vidta denna typ av åtgärder — varken i Europa eller någon annan del av världen. Vi tror inte att man kan hitta något exempel på att man kan lösa flyktingproblematiken på detta sätt.

Lösningarna ligger i stället i att skaffa den överblick som vi har talat om. Det är därför de konsultationer i Europa som UNHCR leder är så oerhört viktiga. Det finns en mängd olika åtgärder som bör vidtas — när det gäller utrikespolitiska frågor, när det gäller mänskliga rättigheter, när det gäller utvecklingshjälp, osv. Vidtar man lämpliga åtgärder tror vi att man kan komma fram till en humanitär lösning på denna typ av problem.

Rune Backlund (c): Jag vill ställa en fråga till statssekreterare Bo Göransson, som i viss mån utgår från detta vi fick presenterat om helhetssyn och vad den skulle innebära för svenskt vidkommande. Man kan konstatera att förändringarna när det gäller omvärlden och flyktingpolitiken har gått mycket snabbt under senare år. Utöver utvecklingen i Östeuropa kan man i detta sammanhang också ta upp de ökade migrationsströmmarna och förändringarna när det gäller asylpolitiken i övriga Europa. Min fråga lyder: Vad innebär detta för svensk flyktingpolitik under resten av 1990-talet? Innebär det att vi bör titta igenom grunderna för vår flyktingpolitik och se om vi på något sätt — genom att göra förändringar av fördelningen av vårt ansvar och vårt sätt att använda pengarna — kan ställa upp på ett bättre sätt bakom det helhetsbegrepp som man nu diskuterar?

Bo Göransson: Problemet för mig är att försöka hålla mig inom tidsramen vad gäller detta svar.

Vad vi från departementet har drivit och arbetat med — och som jag till min förvåning kunde läsa i tidningen i morse att jag skulle presentera här — är att vi måste ha en helhetssyn på flyktingpolitiken, precis som Anders Johnsson sade. Flyktingpolitiken ses normalt inte som sammankopplad med biståndspolitik eller utrikespolitik, utan flyktingpolitiken ses i stället ofta som synonym med asylpolitik. Det är

inte riktigt, menar vi. Flyktingpolitik sammanhänger med biståndspolitik, som hänger ihop med utrikespolitik. Flyktingpolitik i sig består av fem olika element.

Det första och viktigaste är kanske att man ständigt brännmärker förtryck och brott mot mänskliga rättigheter — innan en flyktingsituation uppkommer. Det kan göras på olika sätt, via FN och enskilda organisationer.

Det andra elementet är när en flyktingsituation har uppkommit. Det normala är då att människor flyr till sitt grannland. Där spelar flyktingbiståndet en mycket central roll. Över 14 av världens 15 miljoner flyktingar finns i ett grannland, och detta grannland ligger i tredje världen.

Det tredje elementet är att vissa, dock mycket få, av dessa flyktingar kommer till Europa. Där har vi någonting som kan kallas asylpolitik. Den bör vi också diskutera. Dels finns 1951 års konvention, dels har alla länder olika former av tillägg. Alla länder ger uppehållstillstånd utöver 1951 års konvention. De flesta länder ger tre à fyra gånger så många människor uppehållstillstånd som de skulle göra enbart enligt konventionen, men kriterierna varierar mellan olika länder. Vi har vidare frågan om hur man gör med dem som man inte ger uppehållstillstånd. På den punkten varierar det också. Sverige skickar tillbaka dessa människor. De flesta länder säger nej, men de gör inte något åt det hela utan människorna blir kvar utan socialt skyddsnät. Vi har också frågan om de människor som tas emot inom den så kallade flyktingkvoten. Vi har 1 250 av en total europeisk kvot på 4 000. Om 1 250 är litet, vilket jag tycker, är 4 000 skrämmande litet — och det är alltså vad hela Europa tar emot!

Det fjärde momentet i en sammanhållen flyktingpolitik är det stöd man ger till dem som kan och vill återvända. Även där finns två delar. De flesta av dessa fall handlar faktiskt om att återvända från läger, exempelvis afghanska flyktingar som återvänder från Pakistan. Det finns alltså miljontals människor som i bästa fall kan återvända. Därmed kommer vi in på biståndsrollen, men det finns också de som återvänder på mer individuell bas, just nu chilensarna från Sverige eller från Italien, och det gäller att utforma ett vettigt och bra stöd för dem.

Den sista punkten, fru ordförande, skulle vara vad vi kallar internflyktingar, dvs. sådana som uppfyller alla kriterier för att vara flyktingar fast de icke har korsat en nationell gräns — och därför enligt internationell definition inte är flyktingar. De är i alla andra avseenden att betrakta som flyktingar, men de får inte det internationella samfundets skydd eller stöd. Vi menar dock att de skulle få det.

Allt detta har vi börjat arbeta med. Vi har menat att viktigast är att få till stånd en helhetssyn, framför allt inom Norden och inom Europa. Vi har därför dragit upp en skiss med dessa tankegångar — som jag nu mycket rapsodiskt förmedlar — i nordiska konstellationer. Vi har tagit upp det hela i förra veckan, som Anders Johnsson nämnde, i de europeiska konsultationerna för att få till stånd en helhetssyn på europeisk bas.

Avslutningsvis: Jag instämmer i mycket av det som Anders inledde med att säga. Vi skall inte värdera skälen till att människor flyr, i någon sorts moralisk mening, men vi skall vässa våra instrument olika beroende på vilka skäl människor har för att fly. De som behöver en fristad skall ges en sådan, de som skall ges ett bättre och anständigare liv skall man hjälpa med att försöka ge dem en framtidstro — ofta med stöd när det gäller mänskliga rättigheter och med ett kraftigt ökat bistånd.

Ordföranden: Jag vill ställa en fråga till Christina Rogestam: Hur påverkas den aktuella situationen på invandrarverket och de anställda där beroende på de ökade strömningarna på grund av den internationella flykting- situationen? Jag vill därigenom ta ned problemen på den mer praktiska och handgripliga nivån. Är du beredd att svara?

Christina Rogestam: Vi har haft en situation i höst där antalet asylsökande ökat mycket dramatiskt. Från att i våras ha legat på ungefär 8 000 första halvåret — och ungefär 10 % lägre än året innan — ökade antalet flyktingar månad för månad under hösten. Slutresultatet för 1989 blev drygt 30 000, dvs. över 22 000 under andra halvåret.

Denna ökning har fortsatt, om inte i lika drastisk omfattning, under januari och februari. Våra preliminära siffror är för januari 3 500 och för februari hittills 2 800 — men vi vet att vi ligger sent med registreringarna, så det blir säkert över 3 000 också för februari. Toppnoteringen gjordes i december med 5 100.

Det här har självfallet påverkat verket och verkets situation. Vi har inte alls kunnat leva upp till det uppdrag som vi fick av riksdag och regering förra året — med de beställningar på t.ex. handläggningstider som fanns i regerings- och riksdagsbesluten. Och vi har inte kunnat leva upp till det värdiga mottagande som är vår ambition att ha.

När det gäller mottagningen har det många gånger för oss handlat om att finna bäddar för natten och att göra det i ett ständigt ökande antal. Vissa veckor i höstas, när det var som kärvast, var uppdraget till mina medarbetare: 1 000 nya bäddar varje vecka! Nu ligger vi på kanske 500 nya bäddar varje vecka, men vi ökar fortfarande antalet bäddar som invandrarverket administrerar.

Den 1 mars hade vi ungefär 13 000 personer som sov i bäddar som tillhörde slussorganisationen — alltså de allra senast ankomna, som i stort sett väntar på polisutredning eller alldeles nyligen har blivit polisutredda. Vi hade 17 000 i förläggningssystemet — alltså tillsammans drygt 30 000. Sedan dess har vi utökat med ytterligare 1 000 personer.

Detta har inneburit en oerhörd arbetsbelastning för verkets personal. Människor har gjort fantastiska arbetsinsatser både i mottagningsorganisationen och tillståndsdelen. Det förhållandet att detta ändå gått så pass bra som det gjort beror på enorma arbetsinsatser från verkets personal!

Vi hade hoppats att regeringsbesluten — både i november och december — med en mycket klar politisk signal skulle ge effekt i form av minskad tillströmning och därmed ge oss möjligheter både att inom

rimlig tid beta av dem som nu väntar på polisutredning och beslut och att slussa dem som får tillstånd att stanna i landet vidare ut till kommunerna. Den nedgången har vi inte sett mycket av ännu, men vi försöker att med alla till buds stående medel hitta lösningar i nuvarande situation.

Ordföranden: Alltså kan man inte säga att den nya utlänningslagen innebär en kraftigt minskad tillströmning till vårt land utan snarare en ökning. De farhågor som tidigare uttalades har tydligen inte besannats, utan ni har fler flyktingar än tidigare.

Christina Rogestam: Siffrorna talar sitt tydliga språk. Det har skett en fördubbling på budgetårsbasis. I våras hade vi en nedgång med 10%, men vi har nu haft en 100-procentig ökning under hösten och har fortfarande en hög ökningstakt. Vårmanaderna brukar ligga lägre än hösten. Ungefär 40 % av de asylsökande brukar komma under våren och 60 % under hösten. Vår bedömning är att antalet asylsökande under innevarande budgetår — alltså hösten och våren — kommer att vara ungefär 40 000. Vi har för avsikt att nästa vecka ta upp en diskussion med styrelsen om att vi måste gå tillbaka till riksdag och regering och diskutera ekonomiska resurser och personalresurser.

Margó Ingvarðsson (vpk): Jag har en fråga till UNHCR om den förändrade situationen i öststaterna: Är det aktuellt att några öststater nu skall skriva på Genèvekonventionen?

Jag undrar också hur UNHCR ser på situationen för den grupp icke officiella flyktingar som finns i öststaterna. Vi vet att där finns bl.a. en stor mängd kommunister från Asien och andra icke officiella flyktingar, men vi vet inte exakt hur många det gäller. Många av dem riskerar nu att åka ut från öststaterna. Hur ser ni på deras möjligheter att hitta ett annat land eller deras situation över huvud taget?

Anders B Johnsson: Till att börja med tycker vi att det är mycket bra att situationen i öststaterna förändras, bl.a. därför att flyktingströmmen från de staterna till Västeuropa har gått ned väsentligt. Som ni vet skrev Ungern förra året på 1951 års konvention — i och för sig med en geografisk begränsning, som betyder att deras ansvar enbart gäller flyktingar från andra europeiska länder. Vi diskuterar med de ungerska myndigheterna om en möjlighet för dem att dra tillbaka den begränsningen. Mycket få länder i världen har sådana begränsningar. I slutet av förra året tog Italien bort begränsningen, och Brasilien gjorde det i början av detta år. Nu är det endast fyra stater kvar i hela världen som har en sådan begränsning. Vi tycker inte att en ny stat bör skriva på konventionen med den typen av begränsningar. Inga andra stater i den delen av Östeuropa har skrivit på konventionen, men vi har föreslagit diskussioner med många länder: Bulgarien, Rumänien, Polen och andra. De har alla, utan undantag, indikerat ett intresse av att skriva på konventionen, och de har alla talat om att de vill göra det mycket snabbt. Vi hoppas att många fler kommer att skriva på

konventionen i år. Under de senaste två åren har vi fört samma typ av diskussioner med Sovjetunionen, som också har indikerat sitt intresse av att skriva på.

Vad gäller den andra delen av frågan, dvs. att det skulle finnas s.k. icke officiella flyktingar i öststaterna, vill jag svara på följande sätt: Det finns officiella flyktingar som har kommit till öststaterna från andra delar av världen, men jag tror inte det var vad du tänkte på utan kanske de vietnameser som finns i vissa öststater och som enligt vad somliga nu tror kommer att flytta på sig. Låt mig tala litet fritt om detta: Jag tror inte att man skall bli alltför orolig över detta. Som jag tidigare har sagt, vet man om en person är flykting först då man har sett på hans eller hennes enskilda fall. Det är möjligt att det även bland dessa personer finns sådana som har goda skäl för att få flyktingstatus. Men detta vet man inte i förväg, och det är omöjligt att spekulera om huruvida det blir många, ingen eller alla.

Vi följer situationen i Östeuropa mycket noga. Vi har ett kontor i Budapest, som vi öppnade förra året. Vi försöker, både därifrån, från vårt kontor i Jugoslavien och från vårt högkvarter i Genève, följa den utveckling som sker i dessa länder. Vi reser ganska ofta till de olika länderna i Östeuropa för att följa upp vad som händer.

Ragnhild Pohanka (mp): Jag har redan av Anders Johnsson fått en del av svaret på den fråga jag tänkte ställa. Men jag vill ställa den igen: På vilket sätt kan man bäst hjälpa flyktingar i läger ute i världen, där det är miljontals flyktingar? Gör man det genom att ta ut kvotflyktingar och genom att ge ekonomisk och humanitär hjälp? Vår asylpolitik är naturligtvis också viktig i internationella sammanhang, men den omfattar endast individuell hjälp. Hur skall vi hjälpa bäst: genom politiska insatser, bistånd, eller vad?

Jag har en fråga till, som egentligen är en följdfråga till den som Maud Björnemalm ställde: Ligger det inte i flyktingkapets natur att man saknar papper, att man inte hinner packa, inte hinner förbereda sin resa ordentligt? Med tanke på det är det oerhört svårt att fly, om man verkligen har orsak, när det till och med krävs visum.

Anders B Johnsson: På vilket sätt kan man bäst hjälpa flyktingar i tredje världen, där trots allt 14 av de 15 miljonerna flyktingar finns? Vi tror på en kombination av olika åtgärder. Länder kan hjälpa till genom utrikespolitiska åtgärder, tryck på mottagarländer i tredje världen, så att de accepterar att ha en bra asylpolitik och ge skydd till flyktingar som befinner sig i de länderna. Vi måste också ge dem finansiell hjälp och materiell hjälp, så att de kan ge den typen av skydd.

Jag tror inte att vi skall försöka lura oss själva. Jag tror inte att t.ex. Pakistan skulle ha kunnat ta emot mellan 2 och 3 miljoner afghanska flyktingar om de inte hade fått hjälp från det internationella samfundet. Vi kan också hjälpa till genom att ge utvecklingshjälp. När exempelvis en halv miljon flyktingar kommer till en mycket fattig del av ett redan fattigt land med mycket få resurser, då blir det mycket

snabbt så att de träd som finns är uppbrända, vattnet har man druckit upp osv. Då måste vi ge utvecklingshjälp till dessa områden, så att de länder vilka flyktingarna kommer till inte blir förstörda.

Skall man hjälpa till med kvot? Vi säger i allt större utsträckning på UNHCR att man skall använda kvoter för att ta emot flyktingar som inte kan bli skyddade i de första asylländerna. Om man öppnar kvoten för alla och envar, skapar man en mekanism som gör att mer folk kommer än som annars skulle komma. Kvoter är bra, men de skall bara användas där det verkligen behövs, kanske inte alltid i de stora sammanhangen med hundratusentals flyktingar utan mer i situationer där individuella flyktingar på grund av omständigheter som han eller hon inte råår över inte kan få skydd i ett visst land.

Det måste alltså finnas en kombination av olika åtgärder. När det gäller folk som saknar papper hoppas vi komma fram till en lösning. Detta att inte ha dokument är inget nytt. Det har alltid varit så att flyktingar har kommit utan dokument. Vad som är nytt nu är att flyktingar skaffar dokument och förstör dem efteråt. Vi vill veta varför det händer. Problematiken är alltså att en del inte har dokument och inte kan få dem — och med detta som bakgrund skulle vägras skydd. Sedan finns det andra som har dokument som försvinner.

Vi hoppas att den utredning vi har startat tillsammans med europeiska stater skall ge oss bättre svar på dessa punkter.

Ordföranden: Är det någon annan som inte direkt blivit tillfrågad som har synpunkter på de frågor som har ställts och är intresserad av att ge kommentarer eller svar?

Jöran Bjällerstedt: Jag vill bara göra en kommentar till frågan som ordföranden själv ställde angående kopplingen mellan nya utlänningslagen och en fördubbling av antalet asylsökande. Jag tror att det är mycket farligt att göra en sådan sammankoppling. De har inte med varandra att göra. Möjligheten att omedelbart avvisa en asylsökande legalt är definitivt större enligt nya lagen än enligt gamla. Men den stora tillströmningen av asylsökande under hösten har säkert andra orsaker.

Ordföranden: Jag tog upp frågan därför att de politiska kommentarer som gjordes sade att lagen var av den karaktären att man inte skulle kunna söka asyl längre. Men verkligheten ser annorlunda ut.

Är det någon annan som önskar ge sina synpunkter? Finns exempelvis någon från polisen som vill säga något, mot bakgrund av de ställda frågorna?

Ulf Waldau: Vi har genom olika regeringsbeslut under hösten fått vissa uppdrag som har hjälpt oss att klara av den här situationen tillsammans med invandrarverket. Vi har alltså fått resurser för utredningsverksamhet och passkontrollverksamhet. Det har gjort att vi har kunnat bygga ut den organisationen — allt detta för att utredningar skall komma till stånd så snabbt som möjligt och invandrarverket få möjlighet att fatta beslut.

Vi har fått en utökning med 95 passkontrollanter och sammanlagt 120 utredningsmän, varav ett 70-tal poliser och resten administrativ personal. Vi har byggt upp en organisation för att försöka möta den här ökade tillströmningen. Den har självfallet förorsakat en del bekymmer genom att det upprättats förläggningar i många olika polisdistrikt. Det finns således asylsökande förlagda även i de minsta polismyndigheternas ansvarsområden, där det självfallet är problem exempelvis med att skaffa tolkar till en mängd olika språk. Men detta går att ordna. Vi flyttar poliser och administrativ personal mellan myndigheterna för att försöka klara situationen så gott det går.

Jag har inget ytterligare att tillägga, rent generellt.

Ordföranden: Vi fortsätter på listan de minuter vi har kvar.

Maud Björnemalm (s): Det påstås ofta i flyktingdebatten att EG-ländernas samarbete i asyl- och flyktingfrågor gör att asylpolitiken skärps och att överläggningarna inom EG-länderna sker bakom stängda dörrar i de s.k. Schengen- och Trevigrupperna. Jag skulle gärna vilja höra UNHCR:s synpunkter på den saken.

Anders B Johnsson: Diskussionen började definitivt bakom stängda dörrar. Jag kan ge några generella synpunkter beträffande händelseutvecklingen i Europa.

För det första är det inte endast den kraftiga ökningen av antalet asylsökande i Europa som har lett till en expansion av det europeiska regeringssamarbetet i flyktingfrågor. Det finns flera andra viktiga skäl.

Ett är beslutet inom EG att genomföra den interna marknaden 1993. Denna förutsätter bl.a. ett slopande av innergränserna i Europa, gemensamma yttergränser och bl.a. en gemensam asylpolitik.

Ett tredje skäl är islossningen i Östeuropa, som lett till en väsentlig utvidgning av den fria rörligheten i Östeuropa och med Västeuropa gemensamma åtgärder för upprätthållande av mänskliga rättigheter.

Ett fjärde skäl till utökat europeiskt flyktingsamarbete hänger samman med detta. Genom avspänningen kan konflikter bringas till upplösning och flyktingar återvända.

Det är inte enbart EG eller Schengengruppen som handlägger dessa frågor. FN, UNHCR och övriga berörda fackorgan inom FN handlägger globala flyktingfrågor. UNRWA har ansvar för de palestinska flyktingarna, ESK och numera även Europarådet ägnar sig åt den fria rörligheten mellan öst och väst och FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna åt bl.a. familjeåterforening.

Såväl Europarådet som EG-kommissionen, EG:s invandrarministrar, Schengengruppen, EFTA och den nya nordiska samarbetsgruppen är också på olika sätt verksamma när det gäller att diskutera reglerna för asylpolitiken inom Europa. Därtill kommer ICAO och IATA, som har intressen att bevaka när det gäller flygtrafiken.

När vi talar om samarbetet i Europa kan jag nämna att det sker i olika faser. Fas 1 syftar till att få till stånd en överenskommelse som reglerar staternas skyldighet att uppta och slutbehandla en asylansökan — det som kallas första asylöverskommelse. Det är speciellt

dessa frågor som diskuteras nu inom Schengengruppen, Londongruppen och kommissionen. I denna fas ingår även att samordna inresebestämmelser och gränskontroll.

I fas 2 talar man om att harmonisera innehållet i flyktingpolitiken och asylpolitiken. Skall länderna t.ex. ha en likartad lagstiftning? Skall alla länder ha en utvidgad flyktingdefinition? Kan en person från ett medlemsland i EG vara flykting? Hur skall länderna samordna sin asylpraxis — det är exempel som tas upp i fas 2. Den typen av frågor handläggs för närvarande inte i de olika europeiska fora men däremot i UNHCR:s konsultationer med de europeiska länderna.

Sedan finns det en fas 3, som vi har talat om rätt mycket i dag. Arbetet med att finna globala lösningar måste intensifieras. Skall Europa t.ex. inrätta en flyktingkvot?

Hur skall arbetet bedrivas för att motverka orsaken till att människor flyr? Sådana frågor handlägger vi i våra konsultationer med olika länder. Låt mig gå tillbaka till vad jag just har sagt: Vad länderna i Schengengruppen och EG just nu tittar på är hur de skall kunna ha gemensam yttergräns och öppna innergränser. Vem skall vara ansvarig för att uppta och slutbehandla en asylansökan?

Vi var oroliga över den utveckling vi såg i dessa olika fora i Europa under mitten av 1980-talet, eftersom vi var helt uteslutna från den processen. Vi har självfallet haft kontakt med de olika myndigheterna, och vi skrev så sent som förra året till president Mitterrand, när han var ordförande för EG-kommissionen, och bad att få delta i deras överläggningar. Svaret är att vi inte kan vara en formell medlem, men vi kan få del av vad som händer i diskussionerna och vi får tillfälle att ge våra synpunkter. Vi har nu exempelvis fått ett utkast till den asylkonvention som är under utarbetande, och vi håller just nu på att ge våra kommentarer om innehållet direkt till irländarna. Där finns — det kan jag säga utan att yppa några hemligheter — vissa aspekter på frågan som gör oss oroliga. Det har vi talat om för irländarna, och vi hoppas att de europeiska staterna tittar seriöst på våra kommentarer innan de slutgiltigt antar en konvention.

Göran Åstrand (m): Jag har en fråga till Röda korset. Det är inte bara länder och internationella organ som arbetar med flyktingfrågor. Jag vill fråga er som representanter för frivilliga organisationer: Vad är det för åtgärder kring samordning och ansvar som skulle öka frivilligorganisationernas möjligheter att hjälpa? Ni arbetar ju på alla tre nivåerna: i länderna, i flyktinglägren och här. Jag tänker här mest på den internationella flyktingsituationen.

Vilka samordnings- och ansvarsåtgärder borde vidtas, så att era möjligheter att hjälpa kan öka?

Jöran Bjällerstedt: De olika nivåerna, som du säger. Vi har ungefär samma problem som UNHCR. Vi är en "nongovernmental organization" — dvs. icke regeringsorganisation — medan UNHCR är "intergovernmental", dvs. en organisation på regeringsnivå. Ändå får UNHCR inte komma in i alla samarbetsorgan och får inte tillräckligt mycket ekonomiska resurser för att kunna bedriva den verksamhet de vill

bedriva. — Vi är i mycket i samma situation. Vi är en biståndsorganisation, som har gett olika former av humanitärt bistånd både som katastrofbistånd och bistånd på litet längre sikt. Det är sådant som ges till både flyktingar och icke flyktingar.

På den nationella nivån är vi en av de frivilligorganisationer som arbetar för och med flyktingar och har erfarenheter från den problematik som asylsökande flyktingar möter i Sverige.

Jag tror att de åtgärder som behövs är olika på olika nivåer. Här i Sverige sker ett närmande mellan det allmänna — det offentliga — och frivilligorganisationerna. Genom att vi får ett större förtroende blir det lättare att hitta vägar till lösningar.

När det gäller den internationella delen är det fråga om resurser och om möjligheter att komma in i organen.

2. Mottagningen av asylsökande

Bertil Persson (m): Prioriteringen mellan de mycket stora flyktinggrupperna är en grannliga uppgift. Av dagens tidningar framgår att Bo Göransson och Erik Lempert har en idéskiss, som skulle innebära att Sverige skulle ta emot betydligt fler kvotflyktingar och strama åt när det gäller tillämpningen av asylregler för övriga flyktingar, men samtidigt inom ramarna skapa vidgade möjligheter för arbetskraftsinvandring. Detta är ju en linje som vi från moderat sida har förespråkats under en rätt lång tid vid det här laget. Jag tror det vore angeläget om Bo Göransson kunde utveckla den skiss som har antytts i dagens tidningar.

Bo Göransson: Som jag sade förut, var jag inte medveten om att jag skulle göra det förrän jag läste Svenska Dagbladet i morse och fick det påpekats för mig.

Jag sade i mitt förra inlägg något om ramen för det resonemang som vi för i idéskissen, om behovet av en helhetssyn, om behovet av att se de olika politikkomponenterna samordnade, att se asylpolitiken som en del av någonting mycket större — och om behovet av att skilja på det man sätter in som stöd, beroende på den situation som personerna befinner sig i.

Denna idéskiss har vi, som jag också sade, presenterat europeiskt i förra veckan. Vi har också presenterat den som skiss i den nordiska regeringskretsen. Vi kommer att ta upp en diskussion om den skissen i det flyktingpolitiska rådet vid det sammanträde som sker den 3 april om jag minns rätt.

Jag skulle vilja vinkla problemet från en litet annan utgångspunkt och även anknyta till det som Anders Johnsson sade. Det som slår en läsare, och som eventuellt kan leda honom eller henne något fel i den utredning som blir klar i en reviderad version i övermorgon, är att den försöker presentera en helhetssyn — men utan att tala om i vilken utsträckning Sverige, resp. de andra europeiska länder som den delvis vänder sig till, redan har denna helhetssyn.

Det är alldeles påtagligt hur den flyktingpolitik — inkl. asylpolitik — som Sverige och några andra länder, framför allt de nordiska,

tillämpar på många avgörande punkter skiljer sig från en europeisk flyktingpolitik. Utan att mena att vi svenskar skall slå oss för bröstet vill jag peka ut några punkter där vi skiljer ut oss. Detta var ytterst tydligt vid Genève-mötet i förra veckan inom ramen för UNHCR:s konsultationer.

Vi tycker att vi har ett behov av att se flyktingpolitiken samordnad med biståndspolitik. Ändå är vi hyfsat bra på att ge flyktingbistånd. Det kan förvisso göras större och bättre samordnat med utvecklingsbiståndet, men vi är i alla fall medvetna om problemet. I de europeiska länderna är, till följd av det utomordentligt låga utvecklingsbiståndet, även flyktingbiståndet satt på undantag. — Nu generaliserar jag naturligtvis, men som snabbmålning betraktat är det så det förhåller sig.

När vi presenterade det vi såg som en helhetssyn, hade vi mycket svårt att få gensvar från de europeiska länderna, för man såg icke att de komponenter hänger ihop som vi ändå intellektuellt tycker borde hänga ihop. Man hanterar detta på ett helt annat sätt och hade svårt att över huvud taget ställa upp för behovet av en helhetssyn. När detta möte avslutades tyckte vi att vi åtminstone hade vunnit en halv seger. När det inleddes fanns det inget som helst önskemål om en helhetssyn. Det fanns inte heller något större biståndsintresse.

Vi tog upp som ett önskemål att diskutera någon form av tillägg till 1951 års konvention. Formen var inte intressant, sade vi — en utökad konvention, ett tillägg till konventionen, en rekommendation av UNHCR eller något annat. Det finns ett antal punkter där konventionen inte är tillfredsställande. Bl.a. täcker den icke sådana personer som är flyktingar inom sitt eget land och som skulle behöva plockas ut ur landet, såsom vi har gjort med chilensare.

Det fanns en oerhörd tveksamhet att över huvud taget diskutera frågan om tillägg till konventionen. Först när man kom in på faktiska förhållanden — att Frankrike, Tyskland eller England tar emot tre eller fyra gånger så många i tillägg — kom insikten. Det var bara så, att dessa tillägg sköttes av andra personer än de som sköter 1951 års konvention. Också där kom det fram svårigheter att se dessa saker tillsammansantagna.

Frågan om kvot har jag redan berört, att från UNHCR:s läger eller andra ställen plocka ut sådana som är i behov av en fristad. Som jag sade svarar Sverige för 1 250 och de nordiska länderna för 3 300 av den europeiska kvoten om 4 000. Detta visar att tanken att aktivt välja ut flyktingar efter skyddsbehov över huvud taget inte finns i Europa.

Jag tror att jag också nämnde frågan om att återsända flyktingar. I de europeiska länderna blir man förvånad när man hör att Sverige och Norge och Schweiz återsänder personer som har fått avslag — så gör man helt enkelt inte. Normalt får de bara sitt avslag och förväntas sedan göra någonting själva. Vad de gör är att ta ett arbete utan något som helst socialt skyddsnet, flyta omkring i landet eller försöka få asyl någon annanstans. Återsända blir de däremot icke.

Ytterligare en följd av detta synsätt är att man satsar oerhört litet på att integrera dem som har fått uppehållstillstånd i det nya landet: det kommunala flyktingmottagandet, språkundervisning etc. Det gäller

hela vårt synsätt, att har man väl fått sitt tillstånd så har man samma rättigheter som andra; har man fått avslag så har man inte fått sådana rättigheter. Detta "legalistiska" synsätt som Sverige har omfattas icke av de europeiska länderna, generellt sett. Man har i stället en flytande syn: de som inte har fått tillstånd skickas inte tillbaka, och de som får tillstånd tas inte om hand. Man kan naturligtvis diskutera vilket som är bäst, men synsättet är radikalt annorlunda.

Maria Leissner (fp): Jag skulle vilja fråga invandrarverket dels om verket planerar att publicera en sammanställning och dokumentering av praxis, vilket ju riksdagen beslöt om 1984 och sedan upprepat, senast i samband med att den nya utlänningslagen antogs förra året, dels om man numera motiverar avvisningsbeslutet mera utförligt — något som det också talades om i samband med den nya lagen.

Per-Erik Nilsson: Vi är mitt inne i arbetet med att åstadkomma den praxissammanställning som riksdagen har beställt och som vi naturligtvis även för vårt eget bruk har mycket stort behov av. Det hänger samman med att vi måste se till att få en enhetlig och likformig bedömning hos SIV centralt och ute på våra regionala slussar. Därvid spelar en sådan praxisredovisning en mycket stor roll.

Det är naturligtvis ett mycket omfattande arbete, men vi har kommit ganska långt — i varje fall i planeringen och kanske också i vissa hänseenden när det gäller själva utformningen.

Redovisningen tar sikte på dels asylpraxis, dels övrig tillståndspraxis — arbetstillstånd och vad därmed i övrigt sammanhänger — och dels medborgarskapspraxis. Detta är de områden vi har att behandla, av naturliga skäl.

Vi tänker bygga upp det med en allmän del, där vi har "basmaterial", hänvisningar och referenser till förarbeten och annat material av den typen, och en andra del, där vi har prejudicerande avgöranden i vissa om jag så får kalla det juridiskt-tekniska frågor som inte har direkt bäring på ett enskilt fall men som har en generell räckvidd, typ vem som beslutar i förvarsfrågor — detta för att underlätta såväl för oss själva som för polisen. Vidare planeras en materiell del, där vi tar upp avgöranden från regeringen och från invandrarverket i den mån överklagande inte har skett. Där återfinns länderrelaterade ärenden som vi bedömer har en prejudicerande verkan.

Nu diskuteras hur detta material skall presenteras. Det finns en del komplikationer, inte minst från sekretessynpunkt, som man ju i detta sammanhang måste ta hänsyn till, men vi tror oss kunna göra en sammanställning som tillgodoser de anspråk som de olika användarkategorierna kan ha.

För närvarande arbetar vi i första hand med att plocka ihop och ställa samman prejudicerande fall när det gäller Iran. Iranier har ju varit den största invandrargruppen under överskådlig tid. Samtidigt har förhållandena i den delen av världen delvis ändrats, så det finns all anledning att försöka fånga upp detta och att ge en bild av den behandling som ansökningar från iranier får i olika sammanhang, relaterad till den nya situationen.

Vi räknar med att ha den delen av arbetet klar under våren och ha en mera övergripande bild av flera länder, om icke alla, klar under hösten.

Detta arbete är ju inte på något sätt statiskt, utan en praxissamling måste anpassas till de förändringar som inträder i bedömningen av ärenden till följd av utvecklingen i olika delar av världen. Vi räknar självfallet med att göra en kontinuerlig uppföljning med de kompletteringar och korrigeringar, ändringar och tillägg som motiveras av den faktiska utvecklingen och de bedömningar som vi och regeringen gör i enskilda ärenden.

Men, som sagt, arbetet har kommit i gång, och vi följer den tidsplan som jag sade. När en fullständig samling, med alla tre komponenterna, kan föreligga vågar jag inte säga, men ambitionen är naturligtvis att åstadkomma det så snart som det över huvud taget är möjligt.

När det gäller motiveringarna vågar jag påstå att vi har blivit betydligt bättre i den delen — det kanske deltagarna från Advokatsamfundet hellre kan vittna om. Vad vi har gjort är att ställa samman modeller och mallar för hur dessa skall byggas upp, där vi naturligtvis lämnar utrymme för enskildheterna i de olika fallen men där redigeringen är densamma och där vi anger graden av utveckling av motiven.

Också i det sammanhanget finns naturligtvis en komplikation — kanske inte i relationerna mellan invandrarverket och den asylsökande men i kretsen utanför. I åtskilliga beslut kommer det nämligen med uppgifter som faller under sekretesslagen. Den som inte har rätt att ta del av alltihop kan få en ofullständig bild av hur det gått till, därför att vissa delar har måst tas bort av hänsyn till den enskilde.

Jag vill inte hävda att vi har nått fulländning på detta område, men jag vill bestämt påstå att vi har kommit ganska långt och att det bör vara en märkbar förändring och förbättring i förhållande till vad som tidigare var fallet.

Maria Leissner (fp): Kanske kan frågan gå vidare till Advokatsamfundet?

Ordföranden: I så fall helst när du kommer tillbaka, för nu har det tagit mer tid än du hade för både frågan och svaret. Men kan det bli ett kort svar och en kort fråga, så var så god.

Maria Leissner (fp): Per-Erik Nilsson ställde frågan hur Advokatsamfundet har uppfattat motiveringarna i avvisningsbeslut.

Kjell Jönsson: Erfarenheten från ombudens sida är nog att man inte har lagt märke till någon märkbar förbättring i fråga om motiveringar. Att invandrarverket har följt mallar har vi kunnat se. Beslutsmotiveringar som innebär hänvisningar till lagtexten har blivit betydligt längre. Svårigheten att få klagorande motiveringar där de enskilda omständigheterna bedöms kvarstår dock.

Enligt den nya lagstiftningen finns det ju möjligheter att sekretessbe-
lägga motiven, men den möjligheten har, såvitt jag har kunnat konsta-
tera, inte använts. Vi får hoppas att det blir förbättringar i fortsättning-
en.

Karin Israelsson (c): Rättssäkerhetsaspekten är ju mycket viktig, dels
för den asylsökande, dels för den som redan har fått asyl och inlem-
mats i det svenska samhället. Nu visar det sig att ett stort antal av dem
som finns i Sverige inte har fått sitt medborgarskap på rätt identitet.
Det utgör ett problem för sig.

Sedan finns det de som hävdar att rättssäkerheten inte är fullständig
vid mottagandet vid gränserna, utan att det sker en alltför snäv
bedömning som leder till att man kan direktavvisas på skäl som inte är
riktiga.

Detta är alltså en vid fråga. Det vore intressant att höra vilka
instrument som saknas, vad man skulle önska i form av nya möjlighe-
ter. Vi vet att det för närvarande är en enorm anhopning av flyktingar,
som gör att det rent praktiskt kan vara svårt, men vi har ju hävdat att
vi skall ha en rättssäkerhet som håller. Klarar man av det med
nuvarande instrument och med den flyktinganhopning som finns? Jag
skulle vilja ha svar från både rikspolisstyrelsen, invandrarverket och
Advokatsamfundet.

Ulf Waldau: Det är självklart att de stora anhopningarna leder till
svårigheter för polisen, men vi har ju undan för undan ökat resurser-
na, och själva anser vi nog att vi klarar av det på ett rättssäkert sätt.

Falska identiteter utgör självfallet ett stort problem. Fallen med de
dokumentlösa eller de som uppger falska identiteter är av naturliga
skäl svåra att klara upp. Vi får då i huvudsak förlita oss till de
uppgifter som lämnas. I ett antal fall har vi konstaterat att man
uppgivit olika identiteter och anmält sig i flera kommuner och därige-
nom i en del fall tillskansat sig bidrag på mer än en ort.

Jag vill inte påstå att vi kan klara upp den frågan hundraprocentigt,
men vi gör självfallet så gott som vi kan.

Tryggve Wahlin: Sett från advokatsynpunkt är rättssäkerhet en fråga
om att materiellt kunna ta till vara sina rättigheter — det räcker inte
med att det finns en formell möjlighet. I de delarna tycker vi att
rättssäkerheten för asylsökande kan förbättras.

Dels ser vi det som väsentligt att den asylsökande i samband med att
ansökan görs får information om sina rättigheter — både sina rättighe-
ter såsom asylsökande och sin rätt till antingen offentligt biträde eller
ombud. Det är ju en ovillkorlig rätt för varje människa i Sverige att ha
biträde eller i vart fall ombud, vare sig man är svensk eller utlänning.
Under rättshjälpslagen ger de flesta situationer som en asylsökande
befinner sig i också rätt till offentligt biträde.

Dels är det viktigt att, om man får denna information, kunna
utnyttja rätten till biträde från det att asylärendet påbörjas, dvs. i direkt
samband med det första förhöret. Så sker inte i dag regelmässigt, utan
biträde förordnas först sedan det första förhöret är gjort och i samband

med att ärendet överlämnas till invandrarverket för utredning. Det tycker vi är för sent, för då har många av de frågor som kommer upp redan behandlats.

Vi tror inte att detta är en resursfråga, i betydelsen tillgången på advokater eller ombud. Det finns advokater och ombud som är beredda att arbeta med dessa frågor, men det förutsätter att det finns ett gott samarbete mellan polismyndigheten, invandrarverket och Advokatsamfundet.

Advokatsamfundet har tagit upp och diskuterar för närvarande med invandrarverket frågan om asyljour. Vi är alltså beredda att se till att det finns biträden och ombud tillgängliga för asylsökande, oavsett om det gäller dagtid, kvällstid eller helg. Den dialogen pågår.

Det finns vissa speciella situationer där vi tycker att frågan om rättshjälp är extra angelägen. Det är t.ex. i samband med förvar. Ett förvar är ju ett direkt frihetsberövande, men som det är i dag finns det ingen absolut rätt till biträde i en förvarssituation. Vi tycker att detta måste ändras. Det måste vara så, att om man blir omhändertagen eller satt i förvar skall man också ha en absolut rätt till biträde, och det skall myndigheterna ombesörja.

Jag kan påpeka att detta gäller även när det är fråga om förvar av barn. Den konvention om barns rättigheter som Sverige har skrivit på säger klart att om ett barn tas i förvar så skall barnet ha rätt till biträde "promptly", dvs. ofördröjligen. Under 1989 var det mellan 400 och 500 barn som togs i förvar i Sverige.

Ordföranden: Var samtliga utan biträde?

Tryggve Wahlin: Det tror jag inte.

Ordföranden: Får jag fråga en sak som Karin Israelsson var inne på: I vilken mån har ni möjlighet att, när ni får kontakt med klienten, medverka till att identiteten blir klarlagd? Det måste ju ligga även i ert intresse att det inte finns identitetslösa människor i ökande omfattning i vårt land.

Tryggve Wahlin: Vi tror att ombuden kan spela en viktig roll, i synnerhet om man kommer in i ett tidigt skede av utredningen. Vi kan då informera om betydelsen av att riktiga identitetsuppgifter lämnas. Det är ytterligare ett skäl till att ombuden bör komma in redan i samband med utredningen hos polisen.

Per-Erik Nilsson: Jag kan anknyta till det samarbete vi har med Advokatsamfundet när det gäller information till invandrare med att konstatera att frågan om en advokatjour diskuteras. Tidigare, när lagstiftningen var relativt ny och på grundval av de erfarenheter som vi då hade, menade vi att det inte fanns något akut behov av en advokatjour av den typ som man använder vid de allmänna domstolarna. Men vi har alltså tagit upp diskussionerna igen och skall naturligtvis fortsätta dem.

Delvis är det en ekonomisk fråga som måste lösas i sammanhanget och som i så fall måste diskuteras med berörda myndigheter i den delen.

När det gäller informationen, distribuerar invandrarverket via polismyndigheter och på andra sätt en broschyr som har rubriken "Till dig som har sökt asyl i Sverige". Den del av broschyren som gäller rätten till juridiskt biträde samarbetar vi om, och den kommer att utformas i samråd med Advokatsamfundet.

När det så gäller frågan om biträde över huvud taget, vill jag nog påstå att vi har en mycket generös praxis. Vi styrs naturligtvis av lagstiftningen på området. Rättshjälpslagen är ju uppbyggd som en behovslag — biträde skall förordnas när det finns behov av detta — och i vissa situationer gör vi den bedömningen att det icke finns behov. Men när det exempelvis är barn inblandade, i varje fall ensamma barn, tror jag mig våga påstå att i den mån det har förekommit sådana fall efter den nya lagens ikraftträdande, har vi undantagslöst förordnat biträde.

Vi räknar dock med att de insatser som nu görs ytterligare skall förbättra vad vi menar är en god standard på rättssäkerhetssidan i de hänseenden som det nu gäller.

Rättssäkerheten har många aspekter. En är snabbheten i handläggningen — vi måste se till att få en ordning som gör att ärendena kan avgöras så snabbt som det över huvud taget är möjligt.

Sammanfattningsvis: Med det, som jag bedömer det, goda samarbete som vi har med Advokatsamfundet och andra intressenter kommer vi nog att gemensamt kunna rätta till de brister, inadvartenser och svagheter som eventuellt finns i dagens system. Jag tycker att vi har kommit en bra bit på den vägen, och vi avser att fortsätta.

Maud Björnemalm (s): Jag skulle vilja ställa några frågor till rikspolisstyrelsen. Vi har nyss fått höra om de resurser och det antal tjänster som polisen fått. Är det verkligen så att man har personal att fylla alla de nya tjänsterna med?

Min andra fråga är vem som har ansvaret för att de utredare som polisen har får den utbildning som behövs. Polisens utredare säger ju själva att de har dålig länderkunskap.

Den tredje frågan gäller den nya utlänningslagen, som trädde i kraft den 1 juli förra året — en lag som åtminstone innan den trädde i kraft var mycket omdebatterad. De enda som — vad jag kan minnas — inte uttryckte någon åsikt om lagen var polisen. Det skulle vara intressant att höra rikspolisstyrelsens syn på lagen, även på de delar som hittills är vilande.

Bruno Färeby: Med polisens resurser är det så, att vi sedan en tid tillbaka har omorganiserat och koncentrerat våra utredningsresurser till de slussar som upprättats. I samband därmed fördes också ärendena över dit. Då blev en del utredare i de lokala polisdistrikten som tidigare sysslat med asylutredningar till en reserv, som vi kan aktivera nu, när vi behöver skaffa mera folk för att avarbeta den balans som har uppstått.

Vidare har vi en hel del duktiga människor som sedan länge arbetat administrativt inom polisen, just med invandrare. Det rör sig om passkontrollanter och administrativ personal som har haft andra typer av utredningar — förlängning av tillstånd, medborgarskapsutredningar osv. — och som alltså har god utredningsvana. Denna utredningsvana personal har delvis redan tagits i anspråk för att hjälpa till med asylutredningarna. För att fylla upp i det sammanhanget sker rekryteringen för de nyanställningar som vi fått möjlighet till under kort tid, då avarbetningen skall ske, till administrativ personal, som skall hjälpa till med pappershanteringen.

Vad det gäller länderkunskap och liknande, sker en kontinuerlig uppföljning av kunskaperna. Invandrarverket håller tillsammans med rikspolisstyrelsen seminarier, där utredningspersonal har möjlighet att få ta del av sådana uppgifter. Vidare finns länderinformation tillgänglig. Och självfallet följer man med i den utveckling som presenteras i massmedia. Man får ju också en hel del information under tiden man utreder asylfall. Jag vill därför påstå att polisens personal är väl informerad om situationen i olika länder.

Frågan om den nya utlänningslagen är en ganska omfattande sak att svara på. Vi har i princip tyckt att det har varit ganska lätt att följa den nya lagen när det gällt anpassningen till polisens arbete. Detta skiljer sig något från vad som gällde tidigare. Vi har bl.a. blivit avlyftade ansvaret att över huvud taget fundera på någonting — ordet "asyl" är det nyckelord som kommer att användas i fortsättningen, och i och med att det över huvud taget skymtar är det ett klart ärende för statens invandrarverk.

Margó Ingvardsson (vpk): Min fråga gäller avvisingar med omedelbar verkställighet, och jag ställer den till invandrarverket.

Hur många sådana avvisingar har verket beslutat om efter det s.k. 14 december-beslutet? Och hur ser skillnaden ut om man jämför avvisingarna med omedelbar verkställighet efter den 14 december 1989 med tiden före? Jag vill också veta till vilka länder dessa avvisingar har verkställts.

Om det finns tidsutrymme för det, undrar jag också om avvisingar med omedelbar verkställighet bara sker i de fall då det gäller bedrägliga ansökningar och ansökningar som inte har med asylrätt att göra — dvs. i överensstämmelse med UNHCR:s exekutivkommittés rekommendationer — eller om man tillämpar ytterligare kriterier.

Christina Rogestam: Vi kan nog inte svara på alla dina frågor. Den statistik som jag har tillgång till framför mig är exempelvis inte uppbyggd så att vi kan berätta till vilket land vi har avvisat någon.

Ordföranden: Den frågan borde kanske ha ställts tidigare, så att ni hade haft med er material för att kunna svara. Jag förstår att frågan är av den karaktären, men vi är tacksamma om ni kan svara så gott det går på den fråga som Margó Ingvardsson har ställt.

Christina Rogestam: Vad vi kan säga är att det inte är någon avgörande skillnad mellan de senaste månaderna under hösten och de två första månaderna i år.

I november fattades sålunda beslut om avvisning med omedelbar verkställighet i 254 fall till tredje land och 128 fall till hemland. I december var det 219 till tredje land och 227 till hemland. I januari: 242 till tredje land, 293 till hemland. I februari: 152 till tredje land, 124 till hemland.

Det är alltså ingen dramatisk skillnad, utan det rör sig om ganska normala månadsskillnader; någon höjning, men inte mycket.

Ordföranden: Ni har inte möjlighet att ange procentuella förändringar med tanke på inströmningen? Då kanske man lättare ser på vilken nivå det ligger. Det kanske är en uppgift ni kan tillstålla utskottet sedan?

Christina Rogestam: Det kan vi ordna.

Per-Erik Nilsson: Till bestämmelsen om omedelbar verkställighet hör två kriterier. Det förutsätts dels att det är uppenbart att grund för asyl saknas, dels att ärendet kan avgöras inom den tidsfrist på tre månader som gäller. Till följd av vissa utredningssvårigheter har denna tidsgräns i vissa fall kommit att överskridas, vilket gör att möjligheten att använda sig av detta institut begränsats, rent formellt.

När det sedan gäller frågan om till vilka länder direktavvisning skett, har vi, som Christina Rogestam sade, ingen statistik nedbruten på det sättet. Däremot kan vi konstatera att decemberbeslutet självfallet, i enlighet med intentionerna, slår över hela skalan av asylsökande.

För att som exempel ta skillnaden mellan Bulgarieturkarna och övriga är den, att i de andra länderna har det regelmässigt varit fråga om långa ärenden, folk som har vistats här längre än tre månader och omedelbar verkställighet inte hade kunnat komma i fråga redan av det skälet, medan vi i inledningsskedet kanske hade något större rent tekniska eller formella möjligheter att använda institutet när det gällde Bulgarieturkarna.

Sammanfattningsvis används institutet i enlighet med de intentioner som bär upp det, nämligen tvärs över hela asylsökandefältet.

Margó Ingvardsson (vpk): Om det inte går att räkna upp till vilka länder avvisningarna har verkställts, kanske vi kan få höra något om till vilka länder man absolut inte verkställer avvisningsbeslut?

Jag uppfattade inte heller om invandrarverket hade några ytterligare kriterier för dessa avvisningar än vad UNHCR rekommenderar.

Per-Erik Nilsson: Vid bedömningen av ärendena skall möjligheten att verkställa dem tas i beaktande — det är en uttrycklig förutsättning i lagstiftningen. Det finns ju länder och delar av världen dit vi för ögonblicket inte kan avvisa folk. Endast i undantagsfall förekommer exempelvis verkställighet av avvisningar till Libanon; Etiopien och Somalia är också krisområden för vilka vi har en mycket restriktiv hållning.

Men det är svårt att göra en katalog över detta. Som det har sagts tidigare är det ju de enskilda omständigheterna i det individuella fallet som är styrande. Jag tror inte att vi handlar annat än i enlighet med de allmänna intentioner och riktlinjer som UNHCR har ställt upp. Vi har i olika sammanhang informerat om dem och varit "on speaking terms" när det gällt tillämpning och tolkning.

Ordföranden: När det gäller Bulgarienturkarna anser visst den nye flyktingkommissarien Thorvald Stoltenberg att Sverige har handlat helt riktigt. Det har rätt delade meningar här i landet, men han har gjort det uttalandet just om den typen av flyktingar.

Ragnhild Pohanka (mp): Jag har framför mig ett papper, där det står: "Information till SIV-personal vid förläggningar/mottagningscenter". Jag tänkte fråga om barn, och först läser jag från papperet: "Barnfamiljer som väntat ett år kan vara någorlunda lugna."

Hur upplever en barnfamilj att vara "någorlunda lugna", när man inte vet om man får stanna eller inte?

Jag vill också fråga om SIV anser att det inte behövs särskild barnexpertis medverkan vid utredningar om barns asylskäl. Barnen kan ju ha egna skäl för att behöva stanna. Utreds dessa särskilt, som det sägs i propositionen om en ny utlänningslag?

Christina Rogestam: Vi har försökt se till att informera vår personal om de regler som gäller. Det är inte alltid så lätt att uttrycka detta i alldeles klara och begripliga ordalag.

Vad man försökte säga i det blad du har — det finns säkert i ett flertal versioner — är att även efter decemberbeslutet av regeringen gäller den praxis som regeringen lade fast i våras, nämligen att barnfamiljer som inte har fått slutgiltigt beslut av invandrarverk eller regering ett år efter det att man sökte asyl har rätt att stanna, om inte särskilda skäl talar däremot. Dessa särskilda skäl har att göra med saker som flyktingspionage, kriminalitet och annat.

För invandrarverkets personal finns det alltså ingen möjlighet, varken på tillståndsbyrån eller på förläggningarna, att ge ett definitivt besked, ja eller nej, till en barnfamilj förrän det enskilda ärendet är prövat.

När det gäller barn har vi gjort åtskilliga förbättringar under det gångna året. Barn är enligt den nya lagen egna ärenden och utreds för sig, åtminstone om de är litet äldre.

En hälsoundersökning skall egentligen företas på slussarna, fast vi inte alltid klarar det på alla ställen, beroende på våra begränsningar och med tanke på att det kommer så otroligt många. I Malmö och Göteborg klarar vi numera av att undersöka dem som kommer nu. De som har kommit förut betas av kontinuerligt, och vi räknar med att vara klara med hälsoundersökningarna fram till sommaren. På Carlslund, där vi har väldiga problem med lokalfrågor och därför inte kan anställa tillräckligt mycket sjukvårdspersonal, har barnfamiljerna prioriterats. Det skall alltså inte vara några barnfamiljer som lämnar Carlslund utan att vara hälsoutredda.

På alla de här ställena finns nu barnexpertis med vid hälsoundersökningarna och kan utnyttjas i alla de situationer där det behövs, både på den socialmedicinska och på den psykologiska sidan. Instruktionen är att om det kommer fram någonting under dessa hälsoundersökningar som kan på något sätt påverka tillståndsärendet, skall efter diskussion med familjen denna information vidarebefordras till utredare och tillståndsbyrå.

Arne Mellqvist (s): Jag skulle vilja återvända till de siffror som Christina Rogestam redovisade över antalet asylsökande de senaste månaderna och be att från invandrarverket få en belysning av förläggningssituationen i dagsläget. Det har ju väckts propåer om att det kan bli aktuellt med förläggningar av sådan art som vi inte tidigare har behövt tillgripa.

I anslutning till det skulle jag gärna dessutom vilja få en kommentar till hur invandrarverket upplever den allmänna opinionen kring de här frågorna.

Christina Rogestam: Vi hade vid halvårsskiftet ett 60-tal förläggningar, med 15 000 platser. Då gick vi också in i verksamheten vid de nya slussarna, med ungefär 1 500 platser.

Det som har hänt under hösten har inneburit att vi i första hand har fått utöka det vi kallar annex till slussarna. Sådana har vi nu ett drygt 60-tal. De är av mycket skiftande kvalitet: hotell, en del riktigt bra, t.ex. Enköpings stadshotell, båtar, campingplatser, vandrarhem och ett stort antal stugbyar, fritidsbyar och motsvarande. Under en lång period hade vi en bostadsplattform i Göteborg. Under vinterhalvåret har vi använt sommarbyar och befinner oss nu i ett skifte, då vi måste tömma ett antal av dessa byar för att i stället så småningom flytta in i de vintersportortsbyar som inte längre behövs för det ändamålet.

En del av dessa annex har vi fått öppna med 24 timmars varsel. Ibland har de asylsökande kommit nästan innan invandrarverkets från annat håll inlånade personal har hunnit komma på plats.

Vi har under hösten upplevt en allt kärvare situation i förhållande till kommunerna när det gäller att få fram platser och att utnyttja även denna typ av anläggningar. Man är bekymrad över att det blir så många och en så stor anhopning av asylsökande.

När det gäller annexen och de nya förläggningar som öppnas har vi medvetet försökt se till att använda den typ av bostäder som stugbyar och fritidsbyar utgör och låtit bli lägenheter i det ordinarie beståndet. Vi anser nämligen att det är oerhört viktigt att dessa står till förfogande för det kommunala mot- tagandet av flyktingar.

Men läget är besvärligt. Det finns inte särskilt många ytterligare stugbyar, båtar och liknande som vi kan gå in i. Det är dyra lösningar, och det är dåliga lösningar. Vi har dessutom mycket svårt att skaffa personal för att utforma verksamhet på det sätt som vi skulle vilja göra.

Också förläggningskapacitet där vi försöker ha så bra lokaler som möjligt och personal på plats även för barn- och fritidsverksamhet och

där vi har längre kontrakt är svår att få fram. Sådan finns numera egentligen att hitta bara i norra Sverige, och där är det samtidigt svårt att klara personalfrågorna.

Detta är alltså ett mycket stort bekymmer för oss, liksom den opinionssvängning vi har mött i kommunerna, med stor oro också inför förläggningar och slussannex. Tidigare fanns det ett stort intresse — man såg det som en tillgång på arbetsmarknaden; en förläggning innebär ändå 30—50 arbetstillfällen — men i dagsläget är många kommuner tveksamma och vill t.ex. i avtalen om det kommunala mottagandet skriva in en passus om skyldighet för invandrarverket att samråda med kommunen, så att kommunen har rätt att säga ja eller nej innan vi öppnar någon ytterligare förläggning eller slussannex där.

Ordföranden: Får jag lov att fråga hur många det finns som nu har arbetstillstånd och uppehållstillstånd men fortfarande är på förläggning?

Christina Rogestam: Antalet personer som inte har kommit ut i kommun har ett tag legat ganska still på 7 000. Av dem är en dryg tredjedel barn. Man kan säga att 4 000 à 4 500 är vuxna personer, som kan stå till arbetsmarknadens förfogande.

Margit Gennser (m): Jag skulle vilja ställa en fråga till rikspolisstyrelsen; jag tror det är de som har hand om det. Jag har sett att ni i Skåne skulle använda er av juridikstudenter för att klara av en del av de problem man har i de skånska hamnarna med att ta emot flyktingar. Hur förbereder ni denna nya och oprövade personalgrupp? Det är ju dock fråga om rättssäkerhet.

Bruno Färeby: Det är klart att det inte är lätt att snabbtutbilda folk för sådana här ändamål. Därför har man vänt sig just till kategorin juris studenter och även samhällsvetare, som kanske är mitt i en receptiv ålder. Vi ger dem den introduktion och den grundkunskap som man behöver för denna uppgift.

De är naturligtvis inte på något sätt fullfjädrade asylutredare utan skall användas i ett första stadium för att ta reda på grundfakta i vad vi kallar grundutredningen. Den vidare utredningen kommer sedan naturligtvis att handhas av rutinerad utredningspersonal från polisen.

Margit Gennser (m): En följdfråga: Har ni redan nu också förberett hur ni skall utvärdera detta försök? Det borde väl vara väsentligt med tanke på att man kan förbättra rutinerna om man kommer i motsvarande situation längre fram?

Bruno Färeby: Det är ju alltid en svårighet att möta sådana här svängningar i antalet personer som man skall ta hand om. Vi kan inte hålla en sådan beredskap att vi har en alltför bred resurs till vårt förfogande i bakgrunden, utan vi får självfallet förlita oss till att vi har vana utredare. På grund av det som jag redogjorde för tidigare har vi just nu t.o.m. vana asylutredare att tillföra denna del. Detta kommer kanske att kvarstå i fortsättningen också.

Sedan får vi se vad som kommer att hända framgent med ansvaret för asylutredningarna — detta är för närvarande under utredning på statskontoret.

Sigge Godin (fp): Jag skulle vilja till invandrarverket ställa en fråga om regionaliseringen. Nu när ni har flyttat ut verksamheter för att få rimligare utredningstider och smidigare handläggning, undrar jag hur övergången har fungerat. Går handläggningarna snabbare, och har det blivit effektivare, hur har ni klarat rekryteringen av personal, osv.?

Mina funderingar rör också vilka andra problem som har uppstått när ni har fått verksamheten upplagd på det här sättet.

Jag är medveten om att frågan ställs tidigt, men vi är väldigt intresserade av att det skall vara så snabb och effektiv handläggning som möjligt.

Christina Rogestam: De erfarenheter vi har fått hittills är att modellen fungerar och ger mycket stora samarbetsvinster mellan t.ex. oss och polisen.

I höst är det mycket som inte alls har fungerat, beroende på det stora antal asylsökande som har kommit.

Tanken var ju att polisutredningarna skulle vara gjorda inom tio dagar och att vi sedan skulle fatta beslutet inom tre dagar, i de klara ärendena. I dagsläget är 12 000 av dem som kom i höstas inte utredda av polisen, och då fungerar naturligtvis inte den uppläggning som vi hade från början.

Vad vi har sett är att idén med att på en sluss ha dels mottagningsverksamheten från invandrarverket, dels polisens utredare och dels personer från tillståndssidan på invandrarverket har gett positiva effekter. Det har ökat kontaktytorna, det har bidragit till att öka länderkunskapen m.m. hos polisens utredare, det har gett möjligheter att ta direktkontakt med en asylsökande och ha muntlig handläggning på antingen enklare eller mer sofistikerad nivå. Om inte annat ger närheten en medvetenhet om hur viktigt det är att försöka hålla handläggningstiderna och att snabba på: det gör faktiskt en skillnad om jag avgör ett ärende i dag eller lägger det åt sidan för att ta det en vecka senare.

Rekryteringen har gått väldigt bra. Vi var klara så pass långt att all personal som var anställd i Norrköping hade sina tjänster och sin tjänsteplacering klara per den 1 juli. Under hösten har vi sedan fortsatt den externa rekryteringen. Både när det har gällt tillståndsdelen och när det har gällt mottagningsdelen har vi haft mycket god kvalitet på sökandena. Från den synpunkten sett är jag mycket nöjd med den bemanning som vi har fått.

Men hela tiden har vi ju fått fortsätta med att rekrytera till tillfällig organisation, både på mottagningsidan, till nya förläggningar och på tillståndssidan, där vi genom ett regeringsbeslut i februari fick mer pengar för rekrytering. Allt det arbetet fortgår.

Redan nu kan vi konstatera att det är kortare handläggningstider. I höstas låg det så till att inom en vecka efter det att polisutredningen var färdig hade 50 % fått ja eller nej från invandrarverket. De tiderna kommer vi dock inte att kunna hålla i vår.

Ordföranden: Ja, planen gjordes ju från början upp utifrån ett annat antal människor.

Sigge Godin (fp): Jag skulle gärna vilja ställa frågan: När kan ni redovisa någon statistik över hur kort handläggningstiden har blivit — om ett halvår, ett år?

Christina Rogestam: Det går att utläsa ur de kvartalsrapporter som vi lämnar till regeringen. Jag tror att utskottet har fått åtminstone något exemplar, annars kan vi se till att utskottet får det.

Rune Backlund (c): Jag skulle vilja återvända något till polisens resurser i det här sammanhanget. För närvarande är det ju ganska stora balanser av outredda ärenden hos polisen. Vi har sett uppgifter om att man nu skall få resurser för att klara upp detta. Min första fråga till rikspolisstyrelsen är: Hur lång tid bedömer man att man behöver för att komma i fatt och uppnå de tider som låg till grund för beslutet när utlänningslagen fastställdes förra året?

Min andra fråga gäller polisens utredningsuppgifter över huvud taget. Invandrarverket har ju föreslagits ta över även utredningsdelen i själva asylhanteringen. Hur ser man hos rikspolisstyrelsen på detta? Delar man uppfattningen att det skulle vara bättre att invandrarverket sköter hela processen, och vad skulle vara kvar av polisens arbetsuppgifter i fortsättningen, om man väljer att låta invandrarverket sköta också utredningsförfarandet?

Ulf Waldau: Om jag får ta den sista frågan först, hade vi samråd mellan SIV och rikspolisstyrelsen innan förslaget kom in från invandrarverket om att ta över utredningsverksamheten. Vi är helt överens i den frågan.

Det som då blir kvar för polisens del är närmast säkerhetsintresset; huruvida folk kommer in med falska identiteter. Med andra ord kan det ju komma hit folk som inte bör få komma in och som kanske inte alls är asylsökande utan har helt andra avsikter.

När det gäller tidsaspekten har vi talat med polismyndigheterna på de olika passkontrollorterna. De är just nu i färd med att förstärka organisationen i enlighet med regeringsbeslutet, som gav detta uppdrag till ett antal läns- styrelser med passkontrollorter. De har lämnat oss den uppgiften att de med de förstärkningar som de ser som möjliga att ta fram skall vara klara med avarbetningen av balanserna till den 1 oktober, i enlighet med regeringsuppdraget.

Bo Göransson: Jag vill bara komplettera att vad gäller detta förslag har statskontoret fått regeringens uppdrag att utreda modaliteterna kring överflyttandet av ansvaret och skall redovisa sitt uppdrag till regeringen senast den 15 september i år.

Rune Backlund (c): En kompletteringsfråga: När beräknas i så fall överförandet kunna ske — redan nästa år eller senare?

1989/90:SfU16
Bilaga

Bo Göransson: I det ursprungliga förslaget förutskickades ett eventuellt överförande till den 1 juli 1992. Vi har icke i det uppdrag som lämnats statskontoret tagit ställning i den frågan.

Maud Björnemalm (s): Jag skulle vilja fråga invandrarverket om mottagandet av ensamma flyktningbarn och -ungdomar och om det som man har kunnat läsa i pressen om vad som händer på grupphemmet i Carlslund. Personal där har uttalat sig kritiskt om verksamheten, och Rädde barnen har tydligen också gjort en undersökning som var mycket kritisk. Det har talats om psykisk misshandel och stora problem på andra sätt. Det vore bra om vi kunde få en redogörelse för verksamheten där.

Christina Rogestam: Bland de mest utsatta asylsökande som kommer är naturligtvis de ensamma barnen. Det är vår ambition att ta emot dem på bästa möjliga sätt.

Därför har vi grupphemmet på Carlslund, och vi planerar även ett grupphem i anslutning till någon av de andra slussarna. Sedan finns det ett antal fasta grupphem vid några av förläggningarna.

Vi försöker se till att de här barnen får mycket snabb behandling både när det gäller hälsovård, när det gäller utredning hos polisen på Carlslund och när det gäller beslutsfattande på tillståndsbyrån. Men ibland är även dessa svåra ärenden, och det går inte att få det hela att fungera så snabbt som vi vill.

Det har riktats en hel del kritik i ett antal DN-artiklar, som sedan har följts upp i Rädde barnens rapport. Jag var själv ute på Carlslund och gick igenom situationen med dels ledningen, dels hela personalen på grupphemmet.

DN-artiklarna, liksom uppgifterna i Rädde barnens rapport, bygger på intervjuer med två personer, som när de intervjuades hade arbetat på grupphemmet i ett par månader och som sedan slutat. Ingen av den personal som jag träffade — 20 personer — hade intervjuats, vare sig av DN eller av Rädde barnen. De var mycket upprörda över de anklagelser som hade riktats mot dem.

Vi har tillskrivit Rädde barnen och dels bett att få en överläggning, dels bett att övrig personal på Carlslund skall få en chans att ge sina synpunkter, så att rapporten med utgångspunkt i detta kan kompletteras.

Vi har tidigare haft en diskussion med Rädde barnen om vilka resurser som bör finnas initialt för utredning och medicinsk behandling av dessa barn. Rädde barnen har velat ha en specialgrupp på fem personer. Vi har tyckt att det tills vidare varit värt att pröva om inte de förstärkta hälsovårdsresurserna — där det alltså numera alltid finns personal med barnmedicinsk och barnpsykologisk inriktning — tillsammans med övrig personal på Carlslund kan ge ett bra och värdigt mottagande för de allra flesta barn.

Sedan finns det enstaka fall, vars situation är sådan att det behövs specialistvård. Då försöker vi också se till att de får detta så snabbt som möjligt. Enligt vår uppfattning bör det dock inte ske i anslutning till grupphemmet på Carlslund. Om de har fått sitt beslut kan man flytta dem direkt till en fast placering i ett kommunalt grupphem eller familjehem. Om det rör sig om ett ärende där det kommer att ta tid innan beslutet kommer kan de i stället flyttas till ett grupphem på en av våra förläggningar. I anslutning därtill kan man se till att de får den medicinska eller psykologiska hjälp som de behöver.

Vi är oerhört vaksamma när det gäller arbetet med barn, inte minst de ensamma barnen. Vi har också överläggningar på gång om att tillsammans med socialstyrelsen gå ut med gemensamma anvisningar, både till vårt eget folk och till kommunerna, om hur detta arbete skall bedrivas.

Margó Ingvardsson (vpk): Jag vill veta vad som menas med uttrycket "särskilt starka skyddsbehov" i regeringsbeslutet från den 14 december. Frågan får väl närmast ställas till statssekreterare Göransson, men Christina Rogestam får också gärna svara på om man gör samma tolkning.

Bo Göransson: Om ordföranden tillåter, skulle jag gärna vilja lämna över den frågan till Erik Lempert.

Erik Lempert: Egentligen kanske den frågan borde ställas till lagstiftaren, riksdagen.

Uttrycket är taget ur en proposition som lades fram när bestämmelserna kom till 1976 och upprepades därefter i samband med att man gjorde om det 1983. Det är alltså riksdagen som har sagt att på det generella planet får skyddet inte begränsas enbart till dem som är konventionsflyktingar, utan också de som faller utanför konventionsbegreppet men har ett särskilt starkt skyddsbehov skulle omfattas av det skydd som blev kvar om de särskilda skälen ansågs föreligga.

I uttolkningen av detta har man att gå till riksdagstrycket och propositionen och läsa vidare. Där finns en uppräknning av olika typer av situationer. Man har sagt att dessa skyddsvärda skulle kunna hittas också i de övriga kategorierna, inte bara bland de s.k. de facto-flyktingarna utan även i gruppen krigsvägrare samt bland dem som av humanitära skäl har fått stanna i Sverige.

Den senare gruppen är ganska lättidentifierad. I den praxis som har förekommit under alla år, i vart fall sedan 1982, har t.ex. statslösa palestinier från Libanon fått skydd i Sverige enbart inom den grupp som av humanitära skäl av politisk natur behöver ett skydd. Där är en kategori. Jag kan tänka mig andra kategorier som kommit till uttryck i den rättstillämpning som har tillkommit därefter. Det ligger i alla fall i sådana grupper.

Jag återknyter också till vad Anders Johnsson sade: det där kan man bedöma från fall till fall. I stora drag ser det dock ut på det här sättet.

Ragnhild Pohanka (mp): Jag har en fråga om kvotflyktingar och spontanflyktingar.

Jag tycker man blandar ihop två olika begrepp, om man börjar tala om arbetskraftsinvandring när det gäller flyktingar. Hör det verkligen hemma i det sammanhanget? Det är ju två olika begrepp, som bör hållas väl åtskilda.

I dagens tidning står det att man skulle kunna plocka ut utbildningar bland kvotflyktingar. Då blandar man ju också ihop två saker! Det är inte säkert att kvotflyktingar som är ingenjörer eller läkare är de mest skyddsbehövande, utan det bör vara andra kriterier som gäller än vilket yrke man har — om det nu var rätt som stod i tidningen.

Det står också att man skulle minska kvotflyktingarna om spontanflyktingarna ökar. Det är också att blanda ihop två olika kategorier. Kvotflyktingarna belastar i alla fall inte utredningsapparaten.

Bo Göransson: Även om jag inte tror att jag är citerad, känner jag maningen. Det här kommer nämligen från den studie som jag nämnde tidigare.

Som en vidareutveckling av den helhetssyn som jag har tjatat så mycket om, menar vi att den spontaninvandring av flyktingar som sker bör ses tillsammans med den icke spontana invandringen: kvot.

Vi bör också se dessa frågor i relation till den fria nordiska arbetsmarknaden och se vad den svenska arbetsmarknaden må behöva. Utgångspunkten är då inte att tränga ut spontaninvandringen, snarare det omvända: att försöka få ett sådant synsätt att man inser att även de som kommer som spontaninvandring faktiskt är arbetskraft.

När jag talar om helhetssyn menar jag att se denna typ av samband. I den mån man skulle laborera med någon ungefärlig ram eller ett tak, skulle detta ha sin utgångspunkt i att Sverige av demografiska och arbetsmarknadsmässiga skäl skulle må utomordentligt bra av X tusen personer som arbetskraft. Sedan kan man konstatera att spontaninvandringen har en viss storlek. Vi har en kvotuttagning som är si och så stor: vad skulle med ett sådant synsätt vara den andel som faller på att försöka skaffa arbetskraft? Det är åt det hållet sambandet går, inte åt det andra.

Det viktiga är att få till stånd ett perspektiv som inte finns i de europeiska länderna men väl i exempelvis Canada, där man som fullständigt självklart anser att också de som kommer som flyktingar är ett tillskott till samhället, på samma sätt som annan arbetskraft, fast de kommer med olika förtecken och utgångspunkter. När de väl är här har de denna likhet: de är människor som är produktiva.

Arne Mellqvist (s): Jag skulle vilja återvända till förläggningsverksamheten.

Det har i utskottet framförts uppgifter om att asylsökande på våra förläggningar utsatts för ovärdig behandling. Dessa uppgifter skulle dessutom finnas dokumenterade. Jag vill fråga invandrarverket om ni har någon kännedom eller har fått någon rapport om detta förhållande.

Ordföranden: Jag kanske bör förtydliga att det finns en motion till riksdagen om just detta, så detta påstående måste behandlas av utskottet. Det skulle därför vara värdefullt att få höra svaret.

Christina Rogestam: Jag har inte fått någon rapport om någonting sådant — jag är ändå ganska välinformerad om vad som händer runt om i landet.

Men jag har med mig Wiuu Lillesaar, som har god överblick över den östra regionen och dessutom själv har varit förläggningsschef fram till den 1 juli. Hon kanske kan ge några kommentarer om situationen på förläggningarna.

Wiuu Lillesaar: Det är sant att situationen på våra förläggningar i dag är pressad, men vad all personal respekterar är kravet att visa människor respekt. Visst kan det vara trångt och förtätat med många boende på förläggningarna, men personalen försöker då göra allt vad man kan för att klara den situationen och samtidigt ge stöd till personer som är oroliga inför eventuella beslut och samtidigt hjälpa till med utplaceringen på de kommunplatser som finns.

Vidare har vi en förläggningshandbok, där det finns formulerat hur man jobbar i konkreta situationer.

Några anmärkningar på östregionen har icke kommit till min kännedom. Om det är någonting specifikt vill jag gärna veta det, så att vi kan åtgärda detta.

Ordföranden: Tack för svaret! Vi kommer naturligtvis också att begära in dokumentation till utskottet.

Gullan Lindblad (m): Alla i den här salen är väl överens om att det är viktigt att alla som behöver en fristad också skall kunna få det. Men vi vet också att det är många som kommer hit fast de egentligen inte skulle göra det; vi har snuddat vid den problematiken tidigare. Jag tänker närmast på dem som är dokumentlösa och som har kastat sina dokument.

När den nya utlänningslagen antogs i fjol, rådde här i huset minst sagt turbulens. Minoriteten begagnade sig av rätten att bordlägga två som jag anser det viktiga lagparagrafer, nämligen möjligheten att göra en s.k. ytlig kroppsvisitation och möjligheten att ta någon vuxen i förvar om man hade reella skäl att misstänka att vederbörande dolde dokument eller annat som visade identiteten.

Jag vill ställa en direkt fråga till rikspolisstyrelsens representant, eller någon annan som anser sig kunna svara bättre: Skulle de här lagparagraferna ha inneburit att det varit lättare i ert arbete att skilja dem som verkligen skall ha en fristad här från de andra? Vi kommer att ta upp lagparagraferna igen i maj i år, men jag vill gärna höra er syn på just den frågan.

Ulf Waldau: Jag kan göra svaret mycket kort: Ja, det skulle underlätta. Detta har ställt till bekymmer för oss.

Jöran Bjällerstedt: Röda korset var en av de organisationer som motsatte sig den lagstiftning som frågeställaren nämnde.

Det är klart att om man från och med klockan 14 i dag fick titta i fickorna på dem som är dokumentlösa skulle man hitta ett och annat, men i morgon skulle man inte hitta någonting, för då skulle alla veta om att den lagen fanns. Den skulle såvitt jag kan se få en mycket begränsad effekt.

Att ta någon i förvar därför att identiteten är oklar för att denne saknar pass är heller ingen rimlig åtgärd. Identiteten blir ju inte klarare för att han eller hon sitter inspärrad.

Institutet frihetsberövande måste behandlas med mycket stor försiktighet. Regeringens förslag byggde åtminstone inte på någon utredning om varför folk kommer utan dokument och klaggjorde inte heller vad man ville uppnå med åtgärder som ändå innebär att den personliga integriteten störs — kroppsvi- sitation eller förvarstagande. Det borde finnas en principiell inställning att inte vidta sådana åtgärder utan att veta vad man gör och framför allt att inte vidta sådana åtgärder som det faktiskt är omöjligt att utvärdera. A och O är ju att vidtagna åtgärder skall kunna utvärderas.

Gullan Lindblad (m): Nu finns det faktiskt hos svenska folket en djupt känd önskan att veta vilka som kommer in i landet eller ej. Inte heller lagstiftarna menade väl att detta på något sätt skulle ge svaret på alla frågor, men vi ansåg dock att det skulle lösa några frågor.

Sedan vill jag också säga att det inte bara handlar om pass. Vi har full förståelse för att man kan sakna sådana handlingar. Vi vet dock att ingen har kunnat resa hit med mindre än att man haft någon liten dokumentation med sig — en biljett eller något annat som kunnat hjälpa till att styrka identiteten.

I förlängningen är detta en oerhört viktig fråga, när det kommer till det svenska medborgarskapet. I den delen tror jag Röda korset kan hålla med mig.

Jöran Bjällerstedt: Ja, jag håller helt med dig. Det har i riksdagsdebatten för några månader sedan figurerat en uppgift om att det är ett ytterst litet fåtal som saknar identitet när identiteten slutligt fastställs, dvs. när man har fått sitt uppehållstillstånd och skall ha en passhandling av något slag. Den siffran är väsentligt lägre än vid gränsen.

Att man saknar papper och har en oklar identitet vid gränsen kan ju ha många bra förklaringar. Jag skulle antagligen göra likadant själv, om jag någon gång tvingades bli flykting.

I ett senare skede är siffrorna annorlunda, sägs det — det kanske vi kan få bekräftat av invandrarverket. Hur många är det som har oklar identitet när de väl får sitt främlingspass, gästdokument eller vad det nu är?

Gullan Lindblad (m): Till detta vill jag säga att om jag själv vore flykting skulle jag vara väldigt angelägen att tala om vem jag är.

Ulf Waldau: Jag ville bara säga, apropå att lagen bara skulle ha kort verkan, att jag inte är så övertygad om det.

Det torde inte vara någon hemlighet att det i vårt land förekommer telefonavlyssning efter domstolsbeslut, bl.a. i grova narkotikamål, men

trots att det är allmänt bekant använder narkotikabrottslingarna telefonen i förvånansvärt stor utsträckning, till nytta och glädje för polisutredarna.

Ordföranden: En kort fråga, Maria Leissner, så hinner vi inom tidsramen. Då har vi också hunnit med två ronder.

Maria Leissner (fp): En kort fråga — det var en svår beställning!

Jag vill fråga om förvar, framför allt när det gäller barn. Att barn tas i förvar skall, sägs det, ske enbart om särskilda skäl föreligger. Det skall alltså vara fråga om någonting alldeles extra. Men på de blanketter som finns förekommer inte ens något utrymme för att ange huruvida det finns sådana särskilda skäl. Jag skulle vilja höra hur rikspolisstyrelsen ser på detta och kanske också Advokatsamfundet.

Jag vill dessutom fråga invandrarverket när man kommer att genomföra intentionerna i propositionen från förra året, där invandrarministern framhöll att det är viktigt att där barn hålls i förvar det också skall finnas personal med kunskap om barns behov och utveckling. Vi vet att det på det s.k. X-huset på Carlslund bara finns en väktare och en före detta mentalskötare som föreståndare. När kommer man alltså att genomföra propositionens intentioner?

Om det finns tid, kan invandrarverket också tala om vad man avser med uttrycket "milt förvar"?

Ordföranden: Det finns nog inte tid till det. Jag föreslår att vi nu bryter för lunch och kan få svar på de frågorna efter lunch.

Fortsättning efter lunch

2. Mottagningen av asylsökande (forts.)

Ordföranden: Jag ber att få hälsa nytilkomna välkomna att delta under punkten 3.

Innan vi avbröt för lunch ställde Maria Leissner några frågor, och för att inte inkräkta på tiden för det nya ämnet hemställer jag att den som är beredd att svara ger korta svar. Jag hade räknat med en fråga eftersom klockan var två minuter i halv, men jag tror det blev ungefär tre och en halv fråga. En fråga handlade om barn i förvar, och den var visst ställd till rikspolisstyrelsen och Advokatsamfundet. De senare är inte längre här, så det blir väl litet värre.

Bruno Färeby: När det gäller att ta barn i förvar och de särskilda motiveringar som krävs, hade vi tidigare en anvisning om hur man skulle förfara. Vi hade även tagit fram en blankett, som var preparerad för att man skulle kunna lämna en fullgod motivering varför man tvingades ta barn i förvar.

Sedan inträffade ju det, att lagen inte kom att gälla i det skick som vi hade räknat med. Det blev en blandning av 1980 års lag och den från 1989. Vi fick ta fram en stencil, och där blev det tyvärr en liten miss: vi fick inte med en rad för denna speciella motivering.

I våra anvisningar till hur blanketterna skall fyllas i finns det särskilt anmärkt att det skall vara en särskild motivering för att ta barn i förvar.

Vi får väl avvakta och se vad som händer vid riksdagsbehandlingen av den vilande delen av lagförslaget. När vi ger ut den nya blanketten kommer det att återigen starkt markeras att man måste klart motivera varför man tvingas ta ett barn i förvar.

Ordföranden: Någon fråga handlade om personalens kompetens, men den frågan har väl tidigare utretts av invandrarverket.

Christina Rogestam: Vi har kompetent personal på de delar av Carlslund där vi har vår egen personal. X-huset sorterar under kriminalvårdsstyrelsen.

3. Mottagningen av flyktingar sedan de fått uppehållstillstånd

Maria Leissner (fp): Jag skulle vilja ställa en fråga just mot bakgrund av utvecklingen förra året, som har inneburit att man mer och mer har fått "dammsuga" hela Sverige på jakt efter förläggningsresurser, både för asylsökande och för dem som har fått tillstånd. Samtidigt som detta har blivit svårare, har vi förstått, har många av dem som tvingats bo på förläggningar eller inte lämnats särskilt mycket val gärna velat finna alternativ. Det gäller både dem som väntar på och dem som har fått tillstånd.

Jag vill helt enkelt göra en rundfråga: Vad skulle hända, om vi — åtminstone delvis — avskaffade den modell som vi hittills har haft för flyktningmottagandet och i stället ställde en första fråga till såväl asylsökande som dem som har tillstånd och väntar på en kommunplacering, om de på egen hand skulle kunna ordna med bostad och kanske på sikt också arbete? I så fall kan dessa avföras från den apparat som blir alltmer trång för de flyktningmängder som det rör sig om i dag.

Skulle det verkligen bli någon större katastrof? Finns det kanske redan något arbete påbörjat eller några tankar på detta, hos invandrarverket eller andra berörda myndigheter?

Christina Rogestam: Ja, vi funderar över alla möjligheter. Den information som de som har fått sitt tillstånd får är att det är fritt fram för dem att flytta vart de vill om de kan skaffa bostad och arbete själva. Det är ingen som hindrar någon som har sitt uppehållstillstånd i Sverige att lämna en förläggning och flytta iväg någon annanstans.

En del av de asylsökande återkommer till förläggningarna var fjortonde dag och hämtar sina dagbidrag men vistas övrig tid någon annanstans.

Vad som skulle hända om man släppte allting och sade "Varsågod" är att det mycket snabbt skulle uppstå kaos i Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala och några till av de stora städerna, dit huvudparten skulle söka sig. Vi skulle antagligen få se mycket stora sociala problem.

Sedan skulle ett antal av dem som redan i dag är i mycket stort behov av stöd och hjälp få mycket stora problem, om det inte fanns stödmöjligheter.

Vi har konkreta erfarenheter av detta från Carlslund. En av de farhågor som bl.a. Stockholms kommun har framfört är att om man bor kvar på Carlslund när man får sitt uppehållstillstånd, kommer man naturligtvis inte att vilja flytta till en förläggning ute i landet, t.ex. i Norrland. Vad som i verkligheten har hänt är att åtskilliga av de här personerna, efter att ha varit i kontakt med goda vänner eller bekanta inne i Stockholm och fått klart för sig hur bostadsituationen ser ut, kommer tillbaka och säger: Vi vill gärna till förläggning, och vi vill gärna ha hjälp med den första bostaden. De inser att de inte kommer att klara detta själva.

Karl-Axel Johansson: Jag delar Christina Rogestams uppfattning att det skulle bli kaos om vi släppte den modell vi nu har. Ett av skälen till att man fattade detta beslut för ett antal år sedan var att man ville sprida flyktingmottagandet till fler kommuner, och det är lätt att konstatera att det har lyckats. Skulle man släppa på den nuvarande modellen tror jag det blir så att de kommuner som tidigare stod för hela flyktingmottagandet skulle komma att göra det framöver också. Jag tycker man bör tänka sig mycket noga för innan man ger sig in på den tanken.

Tommy Birgersson: Jag vill också göra en liten kommentar till det där, som hänger samman med den besvärande bostadsbrist vi har i landet i dag. Möjligheterna för flyktingar att erhålla en egen bostad är naturligtvis oerhört mycket mindre i dagens situation.

Enligt vårt synsätt accentueras detta problem mot bakgrund av att det är så många kommuner i landet som saknar en kommunal bostadsförmedling, som annars kan vara ett stöd för flyktingarna. Vi tycker från boverkets sida att den kommunala bostadsförmedlingen är ett mycket viktigt instrument i den sociala bostadspolitiken i allmänhet, och för flyktingar i synnerhet.

I en undersökning som boverket alldeles nyligen har genomfört visade det sig att ungefär hälften av landets kommuner i dag har en kommunal bostadsförmedling. Vad värre är, är att ett 50-tal kommuner med 20 000 invånare eller mer saknar detta instrument för flyktingmottagning. Vår undersökning visade att de bostadssökande i dessa kommuner tvingas stå i väldigt många köer. Det finns exempel på bostadsköande hos över 20 fastighetsägare, och det krävs ingen större fantasi för att förstå att flyktingarnas situation i ett sådant läge är mycket besvärlig.

Gustavo Ramirez: Maria frågade om det skulle bli en katastrof ifall flyktingar själva skulle ordna sin situation i det svenska samhället. Jag tror inte det. Snarare är det så att det är en katastrof när 7 000 flyktingar sitter på förläggning och inte får någon kommunplats.

Sedan tror jag det är viktigt att tänka på att flyktingar är människor som har krafter och resurser, kompetenta personer som mycket väl

skulle kunna anstränga sig för att fixa sitt liv på bästa sätt. Det finns erfarenheter från den gamla tiden, när flyktingar fick lov att ta hand om sig själva och lyckades mycket bra.

Förmodligen skulle det bli litet kaos i början — men vi får inte glömma att kaos ofta är första stadiet i en utveckling som kan leda till mycket konstruktiva saker.

Ordföranden: Som det är i dag, tyckte jag mig höra av Christina Rogestam, har man de möjligheterna men har upplevt svårigheter att klara av den situationen. Har jag missuppfattat dig?

Christina Rogestam: Nej, det är alldeles korrekt.

Ingenting hindrar någon av de 7 000 som har sina tillstånd klara att flytta precis vart de vill. De har precis samma rätt som varje annan svensk, och vi ser noga till att de är mycket väl medvetna om detta.

Vi är naturligtvis glada och tacksamma för var och en som kan lösa detta själv. Ett problem är dock att de som flyttar i väg till sin släkting brukar stå i den kommunens bostadskö eller på den kommunens invandrarkontor en månad eller en vecka senare och be om hjälp med en egen bostad. Ofta är det man hittar själv inga långsiktiga lösningar.

Rune Backlund (c): Som det har konstaterats är ett av de största problemen att få fram tillräckligt antal kommunplatser — vi har 7 000 som väntar. Man kan se ett mönster under det senaste året, att fler och fler kommuner har börjat sätta upp stoppskylten och säga: Nu klarar vi inte mer i vårt kommunala mottagande, vi har inte resurser, osv.

Min fråga till Kommunförbundet är: Har man inom Kommunförbundet diskuterat vad som är en realistisk nivå för det totala kommunala mottagandet under de närmaste åren? Vad klarar kommunerna under låt oss säga de närmaste fem sex åren, med nuvarande innehåll i flyktigmottagandet?

I detta ligger en delfråga, som kanske mer vänder sig till boverket. Man har ju försökt få kommunerna att i sina bostadsbyggnadsplaner ta med ett bostadsbyggande för ett kommunalt flyktigmottagande. Kan man hos boverket se om detta syns i kommunernas planering? Har de börjat specificera på något sätt att de har ökat sitt bostadsbyggande för att få plats med flyktigmottagande? Har den debatt som förts över huvud taget påverkat detta?

Karl-Axel Johansson: Det är ju svårt att ha någon exakt uppfattning om hur många flyktingar kommunerna klarar av.

Jag tror det finns anledning att erinra sig att utgångspunkten när riksdagen tog sitt beslut var att vi skulle ha i storleksordningen 5 000 per år att bereda plats i kommunerna. 1989 låg siffran omkring 20 000, som det finns avtal om, och det är 276 kommuner som har skrivit avtal. Invandrарverket har ju under de år som har gått försökt, och lyckats bra, att få kommunerna att ta emot allt fler flyktingar. Det är sällan detta framgår i debatten — ofta får vi höra att vi inte skaffar tillräckligt med platser i kommunerna. Man tänker då aldrig på de förutsättningar som rådde när riksdagsbeslutet togs, jämfört med vad kommunerna faktiskt har gjort sedan dess.

En försiktig gissning kan vara att om vi skall ha kvar dagens ambition, både från statsmakternas och från kommunernas sida, vågar jag påstå, ligger taket någonstans omkring 20 000—25 000 per år. Detta är ju oerhört bekymmersamt, när vi vet att tillströmningen överstiger detta tal.

Då måste man fundera över vad man skall göra, och det är inte alldeles lätt. Att bara sänka ambitionen och skaffa andra typer av bostadslösningar av mer tillfällig karaktär har kommunalt förtroendevalda hittills varit ganska reserverade till. I och för sig finns det nu på en del håll en del tillfälliga bostäder anordnade, och verkligheten kommer antagligen att tvinga fram fler, men till sist tror jag ändå att vi är framme vid taket. Detta speglas också i den ståndpunkt som kommunerna nu intar, som Rune Backlund hänvisar till, att man inte så gärna vill eller kan gå längre. Framför allt är det bostadssituationen som är besvärlig.

Jag tror alltså att vi i dag är ungefär där vi klarar den ambition som finns.

Tommy Birgersson: Innan jag kommer in konkret på Rune Backlunds fråga kanske det är på sin plats att nämna någonting om bostadsmarknadssituationen för närvarande. Den är ju ett grundläggande problem när det gäller flyktingmottagningen.

I dag säger ungefär 85 % av landets kommuner att man har bostadsbrist och alltså har stora bekymmer. Endast 15 % menar att man har något så när balans mellan tillgång och efterfrågan på bostäder. Problemet är att det råder mycket stora regionala skillnader. Storstadsregionerna är i särklass i detta sammanhang, i synnerhet Storstockholm, som har de allra största problemen med bostadsbrist.

Det andra problemet, som också är vanligt, är att bostadsbristen oftast drabbar de hushåll som har begränsade resurser och som redan är svaga på bostadsmarknaden. De här grupperna får allt svårare att finna en bra och funktionell bostad. Hit hör förstås flyktinggruppen.

I fjol hade vi 620 000 personer i bostadskö här i landet. Av dem var 290 000, knappt 50 %, i vad vi kallar akut behov av bostad, i den meningen att man saknar ett eget kontrakt. Flyktinggruppen utgör enligt våra beräkningar på boverket 38 000—40 000 personer, som har ett sådant akut behov.

En intressant tendens är att bostadsbristen nu lättar. Detta märker vi framför allt i de mindre kommunerna, medan bostadsbristen i storstäderna fortsätter i i stort sett oförminskad takt. 1988 iordningställdes 55 000 nya lägenheter och i fjol påbörjades över 59 000. Om vi håller den nybyggnadstakten under de närmaste åren, betyder det enligt boverkets bedömning — i vart fall rent teoretiskt — att vi har betat av bostadsbristen till mitten av 1990-talet. Detta kommer att gå snabbare i de mindre kommunerna, där bostadsbristen är mindre. Däremot räknar vi med att bostadsbristen i storstadsregionerna kommer att fortsätta ända fram till sekelskiftet, eftersom man har så stora bekymmer där.

Jag skulle också vilja komma in på Rune Backlunds frågeställning om kommunernas möjligheter att göra korrekta bedömningar av beho-

vet av flyktingar i sin bostadsförsörjningsplanering. Utgångspunkten härvidlag är naturligtvis de avtal som kommunerna träffar med invandrarverket och som inte alltid uppfylls; det blir fler flyktingar än vad som är avtalat — självfallet till följd av vad som händer ute i världen, följdinvandring och sekundärflyktingar. Inte minst det sistnämnda är särskilt besvärande för de större städerna.

Den sammanställning av bostadsförsörjningsläget och kommunernas planer för framtiden som boverket just nu håller på med — materialet är så färskt att vi bara har fått svar från 75 % av landets kommuner, men det ger ändå en del intressanta resultat — visar att 75 % av de kommuner som har svarat redan i dag kan eller för framtiden planerar att fylla behovet av bostäder för flyktingar inom det ordinarie beståndet, alltså med permanenta bostäder. 25 % av kommunerna söker sig på grund av bostadsbristen — motvilligt, vill jag hävda — till tillfälliga lösningar. Då är det oftast fråga om genomgångsbostäder, där flyktingarna har andrahandskontrakt. I mindre omfattning är det fråga om modulhus och ombyggda institutioner.

Denna alldeles färsk enkät ger också vid handen att kommunerna planerar att för den närmaste tvåårsperioden ta emot minst 30 000 flyktingar, enligt vad de uppger.

Lena Öhrsvik (s): Ämnena växlar snabbt — i ett flyktingmottagande ingår ju många delar.

För en djupare delaktighet i det svenska samhället är språket ett mycket viktigt instrument. Diskussionen har väl främst gällt de vuxna — vem som skall ansvara för undervisningen i svenska för invandrare, hur lång tid den skall ta osv. — men jag vill ta upp barnens situation.

Devisen "ju tidigare insatser, desto bättre resultat" brukar anses gälla. Vilka särskilda insatser görs för barns språkinläring och språkträning i förskola och skola? Frågan vänder sig närmast till Kommunförbundet och skolöverstyrelsen.

Karl-Axel Johansson: Jag väntade på SÖ:s svar, men jag kan ju börja.

Vad som görs på kommunalt håll? På förskolesidan finns det bestämmelser om rätt till hemspråksträning i förskolan. Vår uppfattning är att kommunerna klarar detta bra för de språkgrupper som är någorlunda frekventa i kommunen eller i landet. Det som är mer knepigt är de många små språkgrupper där det är svårt att hitta personal som kan språket. Där finns det nog mer att göra.

Jag måste tillstå att jag inte är lika bevandrad när det gäller grundskoleundervisningen, eftersom jag på förbundet sysslar med tiden före skolan. Jag vet därför inte om jag kan bidra så mycket på det området.

Erland Ringborg: Det är naturligtvis så, att antalet språk har ökat komplexiteten i skolans uppgift på detta område mycket påtagligt. Den senaste lista jag såg över språk vilka berättigar resp. barn till hemspråksundervisning omfattade 113 språk, exkl. svenska. Med den spridning man har på många kommuner och utan den koncentration som vi — på gott och ont — har vant oss vid från tidigare invandringskul-

lar, visar detta att det finns anledning att fundera ganska mycket kring våra principiella möjligheter att upprätthålla en bra språkinläring för alla.

Av det skälet har SÖ och länskolnämnderna under detta och föregående år gjort svenska som andra språk, hemspråksundervisning och undervisning för invandrare och flyktingar till ett s.k. granskningsområde, för att försöka få en bättre bild av hur vi faktiskt klarar att möta behoven i denna mycket snabbt mycket mer komplicerade situation som vi har mött. Vi har naturligtvis oerhörda svårigheter att hitta kompetenta lärarkrafter som kan klara detta, i synnerhet med tanke på den påtagliga geografiska spridning som det ofta är fråga om.

Vi har också svårigheter med undervisningen i svenska som andra språk. Över huvud taget upplever både hemspråk och svenska som andra språk svårigheter att hävda sig i den lokala konkurrensen om utrymme på schemat, om kompetenta lärarkrafter och i många andra avseenden.

Vi går nu därför på djupet. Jag anser att det ganska snart kan vara dags för en mer principiell översyn av vår nuvarande ordning för undervisning i detta avseende. Vi hoppas under nästa år kunna komma fram till mera konkreta förslag.

Lena Öhrsvik (s): Jag kanske uttryckte mig oklart, men min fråga gällde i första hand träning och inläring i svenska språket. Vilka insatser görs i förskolan för detta?

Karl-Axel Johansson: När det gäller förskolan sker såvitt jag känner till ingen systematisk träning i svenska, utöver den man får genom att umgås med personalen och med de andra barnen. Det är möjligt att jag inte är tillräckligt informerad.

Ordföranden: Är det något som vet mer på detta område?

Christina Rogestam: Jag skulle i varje fall vilja komplicera tillvaron för utskottet. Detta är faktiskt ett av våra stora problem just nu. Bland de 13 000 personer som finns på våra slussar, som väntar på polisutredning och har befunnit sig i landet sedan i oktober, november eller december, är ungefär en tredjedel barn. För dem har vi väldigt dålig barn- och fritidsverksamhet, och på många ställen har vi inte lyckats komma överens med kommunerna om någon form av skolverksamhet.

Det är inte säkert att det är det vettigaste, men vi diskuterar med SÖ och med länskolnämnder om olika typer av aktiviteter för att ändå ge dessa barn någon träning och inskolning.

Lena berör ett område som är mycket besvärligt, inte minst i den situation som vi har just nu.

Ordföranden: Vi får låta Lena återkomma i annat sammanhang, skulle jag förmoda.

Margó Ingvardsson (vpk): Jag vill komma tillbaka till bostadsfrågan. Även om boverkets senaste inlägg var positivt, att man ser en lösning, är det ändå så att det är bostadsbristen som just nu är det största hindret för flyktingar med tillstånd att komma ut i kommunerna.

Jag vill veta hur boverket ser på förslag som har lagts fram om tillfälliga lösningar av bostadsfrågan, exempelvis att man går ut i en stor kampanj och uppmanar folk att ställa hyresrum till förfogande eller hyra ut en del av en stor lägenhet, och kanske också att staten skulle gå in med ett statsbidrag för att betala eventuella ombyggnader för att göra två lägenheter av en stor.

Är det någon skillnad i synen på tillfälliga lösningar mellan boverket och invandrarverket?

Tommy Birgersson: På boverket är vi av den principiella uppfattningen att flyktingar, precis som vi svenskar, skall ha bra bostäder. De skall uppfylla samma villkor som för oss andra: de skall vara fullvärdiga, generella, boendestyrd och miljöanpassade. Det är de fyra egenskaper som har en djup förankring i den sociala bostadspolitiken: socialtjänstlagen, bostadsförsörjningslagen, plan- och bygglagen och även de lånebestämmelser som i dag omgärdar den statliga bostadslångivningen. Vi anser detta vara en grundläggande utgångspunkt för att på ett naturligt sätt kunna integrera flyktingar i vårt samhälle och därmed motverka negativ segregation.

Redan i dag finns emellertid i våra bestämmelser möjligheter till avsteg från dessa krav, som är fullt möjliga att utnyttja för flyktingar. Det går att göra avsteg från fullvärdighetskravet om man bygger bostäder i form av boende- grupper. Det finns även möjlighet till avsteg när det gäller självständigheten i boendet, som brukar manifesteras i ett hyresavtal.

Däremot finns det i dag inga formella möjligheter att lämna bostadslån till projekt där behovet redan från början kan betraktas som icke varaktigt. Det är då fråga om något eller några år. Man kan säga att vårt bostadslånesystem inte är avsett för bostäder som det inte finns varaktigt behov av. Boverket anser att statligt stöd till den typen av bostäder borde ges på något annat sätt än genom bostadslånesystemet, t.ex. genom direkta medel.

Med den utgångspunkten säger vi också ja till det förslag som vpk har motionerat om i bostadsutskottet, att man skall kunna upplåta del av bostad eller utnyttja de personers solidaritet som vill dela med sig av en större bostad. Det tycker vi är en vettig idé, men stöd för sådana tillfälliga bostäder tycker vi bör kanaliseras på annat sätt än genom den statliga bostadslångivningen.

När det gäller tillfälliga bostäder, som enligt den förordning vi arbetar efter alltså i princip inte är möjliga, vill jag ändå påstå att det finns en mycket välvillig behandling av denna typ av ärenden i länsbostadsnämnderna. Det finns en flexibilitet i hanteringen — som dock förutsätter att bostäderna i grunden har bygglov. Att det går att föra resonemang med länsbostadsnämnderna är jag ganska säker på.

Olof Karlander: Jag har egentligen inga synpunkter att lägga på de tekniska förhållanden som gäller tillfälliga och andra bostäder som man kan be att få fram genom att gå ut i kampanjer. Jag vill ändå i sammanhanget nämna att i november—december i höstas, när situa-

tionen började bli alltmer akut, kunde vi genom kontakter med bl.a. invandrarverket konstatera att den stora frågan gällde att få ut de 7 000 som redan har uppehållstillstånd.

I det läget uppmanade vi våra medlemmar och allmänheten att ställa även tillfälliga bostäder till förfogande och bad dem vända sig till sina resp. kommuner.

Vi konstaterade två saker. Dels var det väldigt många som ringde till oss centralt i Stockholm och till våra distrikt och sade att det fanns tillfälliga bostäder, i form av stugbyar och annat, runt om i Sverige. Det fanns en vilja att ställa dem till förfogande. Dels möttes man ofta av en viss skepsis från kommunernas sida mot att hyra ut den här typen av bostäder till flyktingar.

Jag vill inte göra några bedömningar i själva sakfrågan utan konstaterar bara att, trots att detta inte var någon stor kampanj utan en signal vi gick ut med, fann vi en positiv inställning hos många att försöka hjälpa till för att finna en lösning på det i dag absolut mest centrala problemet, nämligen de människor som fortfarande efter lång tid sitter på förläggningar och har svårt att komma ut.

Christina Rogestam: Eftersom frågan också gällde om det fanns någon åsiktsskillnad mellan boverket och invandrarverket vill jag anmäla att vi på en punkt har precis samma åsikt: i grunden skall flyktingar och svenskar ha samma typ av bostäder.

Om vi har samma åsikt där, skiljer vi oss åt på en annan punkt. Med utgångspunkt i de enskilda människornas situation är det otroligt viktigt att de så snabbt som möjligt kan komma loss från förläggningarna och ut i det svenska samhället, få svenska vänner, läsa svenska och komma i gång med praktik och arbete. Då är en genomgångsbostad eller en enklare bostadslösning ändå mycket bättre än att sitta och vänta månad efter månad på en statlig förläggning.

Bo Göransson: Visst finns det en åsiktsskillnad. Boverket vill inte ha temporära lösningar, av principiella skäl. Kommunerna vill inte heller ha det. Invandrarverket känner på ett annat sätt, med utgångspunkten att alla andra lösningar är bättre än förläggning.

Regeringen tycker som invandrarverket, i den meningen att regeringen har anslagit 170 milj. kr. och nästa år föreslår 250 milj. kr. för olika temporära lösningar: genomgångsbostäder. Detta är ett anslag som går att överskrida, så det är egentligen bara att låta fantasin flöda och möjligheterna utnyttjas.

Ragnhild Pohanka (mp): Jag hade tänkt ställa nästan exakt samma fråga som den vi har fått svar på nu, så jag övergår till utbildning.

Jag skulle vilja höra vilka insatser man gör för att de som är utbildade eller nästan färdigutbildade kan få sin utbildning fullständig och komma ut i arbete, så att man kan ta till vara de kunskaper som finns. Det kommer ju mycket högutbildat eller yrkesutbildat folk hit till Sverige. Vilka insatser gör SÖ och UHÄ?

Anne-Marie Rydell: Här gäller det två olika grupper: dels de som kommer med påbörjade högskolestudier, dels de som har en färdig

högskoleutbildning. De som har påbörjade högskolestudier skall vända sig till universitet och högskolor för att få hjälp med att komma in där och fullfölja sin utbildning.

Den grupp som har sin utbildning klar behöver som regel, för att få jobb eller för att se om något måste kompletteras, få en värdering gjord på UHÄ:s ekvivaleringsenhet — med vissa undantag, t.ex. för läkare och andra med vårdrken, där det inte sker hos oss.

Fortfarande är det tyvärr mycket lång väntetid. Vad vi har gjort de senaste månaderna för att försöka få ner balansen är att rationalisera själva hanteringen — vi skriver inte längre så detaljerade intyg som tidigare, för vi tror inte att det är nödvändigt, utan försöker göra dem mer övergripande och generella. Vi har också datoriserat vår verksamhet. Som alla vet som sysslat med sådant gör man dock inte det över en natt. Det tar tid att trimma in ett system och att få personalen kapabel att klara det. Slutligen har vi dels inom UHÄ fått några personer som har gått över till denna verksamhet, dels med hjälp av medel vi har fått från regeringen under våren anställt fyra fem extra personer som skall hjälpa oss. De har nu börjat komma in i arbetet, och min förhoppning är att vi någon gång framåt budgetårsskiftet om möjligt skall ha arbetat av den balans som ligger, så att ärendena kan få en mer "normal" liggetid.

Vi hoppas också att vi skall få tid att sprida information om utländsk högskoleutbildning, i varje fall från de mest frekventa länderna, ut i samhället, så att man inte nödvändigtvis måste ha denna formella värdering för att få jobb eller för att få göra en komplettering. Vi har bl.a. funnit att det många gånger räcker att vi har kontakter med en presumtiv arbetsgivare för att han eller hon skall få bättre kunskaper om den utländska utbildningen.

Sylvia Lindgren: Det jag något kan redogöra för är åtgärderna för att underlätta för vårdutbildade invandrare och flyktingar att snabbare få svensk legitimation i sina resp. yrken.

Landstingsförbundets styrelse rekommenderade 1988 de enskilda landstingen att medverka till att flyktingar med medicinsk högskoleutbildning snabbare kommer ut på den svenska arbetsmarknaden. Landstinget i Östergötland hade, i samverkan med invandrarverket, länsarbetsnämnden och socialstyrelsen, startat ett försöksprojekt som stod modell för denna rekommendation.

Efter ett drygt år har nu ett tiotal landsting startat liknande projekt, vilket innebär att ett 60-tal läkare, mer än 100 sjuksköterskor och ett 50-tal andra med medicinsk högskoleutbildning på detta sätt nu är på väg in i vården. Nya projekt är också planerade för ytterligare ca 125 personer.

På inbjudan av landstinget i Värmland och Landstingsförbundet samlades ledarna för ett antal projekt till ett arbetsmöte i Karlstad i oktober 1989. Avsikten var delvis att utbyta erfarenheter från resp. delar, stöta och blöta olika problem och se vad man kan få för erfarenheter och för nytta inför framtiden. Tanken var självfallet också att man skulle få en bra modell för kommande projekt inom området.

Nu har ju verksamheten inte pågått under så lång tid, så man kan tycka att frågan var litet tidigt väckt, men säkerligen finns all anledning att i framtiden upprepa detta, så att man kan få fram en idealmodell för denna verksamhet.

En av våra viktigaste uppgifter är ju att på den svenska arbetsmarknaden ta till vara dem som har utländska examina.

Christina Pettersson (s): Jag vill ta upp en annan fråga, som inte direkt har berörts i dag: etnisk diskriminering. Detta har ju fått en del uppmärksamhet i massmedia, och jag vill främst vända mig till Bo Göransson och till invandrarverket och höra om man har någon uppfattning om hur stort problemet är med grupper som växer fram med rasistiska åsikter, aktioner osv.

Vidare vill jag vända mig till Kommunförbundet. Där de här problemen finns fordras det ju stora informationsinsatser lokalt, ute i kommunerna. Vilka diskussioner förs inom Kommunförbundet om gemensamma aktiviteter?

Bo Göransson: Jag tolkar din fråga så, att den inte enbart gällde etnisk diskriminering i arbetslivet utan mera allmänt gällde främlingsfientlighet i samhället.

Regeringen har alldeles nyligen lagt en proposition på riksdagens bord som handlar om opinionsbildning mot etnisk diskriminering. Där försöker regeringen inledningsvis beskriva de typer av diskriminering som finns i samhället och gör en markering av att rasism, i den mening som man normalt lägger in i det begreppet, knappast finns eller åtminstone är oerhört ovanlig i Sverige. Däremot finns det många former av etnisk diskriminering. Det kan man mäta och möta i diskrimineringsombudsmannens arbete. Då skall man emellertid ha klart för sig att det som kommer fram till DO egentligen bara är toppen på ett isberg — de flesta varianter av diskriminering blir inte tydliga hos diskrimineringsombudsmannen. Det förekommer också ett brett spektrum av diskriminering, alltifrån det som kan påtalas — det är naturligtvis detta som kommer till DO — till de mera subtila former som det inte går att sätta fingret på.

Hur möter man en etnisk diskriminering? Oavsett avsaknaden av hållbart vetenskapligt material tror jag alla kan konstatera via sin egen miljö att det förekommer — det känner vi alla till.

Jag tror inte alls att det som förekommer är i minskande. Tvärtom kanske det vi har sett den allra sista tiden är att vissa grova avarter blir vanligare. Det är möjligt att de inte är fler personer utan att megafonerna har blivit starkare. Att det numera är starka megafoner som finns på vissa håll är tydligt.

När detta är sagt kan jag omedelbart säga att å andra sidan de tillfällen och ställen där megafonerna har varit tydliga — åtminstone hittills — inte är fler än att det TV-program om Kimstad som sändes i förra veckan inte var någon överraskning för oss som jobbar med de

här frågorna. Vi hör talas om den typen av uppblossande, aggressiv främlingsfientlighet, och tillfällena är inte fler än att man känner till dem.

Men deras megafoner har blivit starkare, och det finns också en vind som gör att de vulgära, populistiska flygblad som ibland sprids via Framstegspartiet, ibland anonymt, helt plötsligt citeras. Detta blir någonting som diskuteras. Vi måste vara på vår vakt inför att det nu finns en grogrund för den typen av falska budskap.

Hur kan man då bemöta detta, vad försöker propositionen göra och vilket perspektiv har den? Propositionen diskuterar olika former att möta och mota diskriminering; olika varianter av lagstiftning. Den pekar på opinionsbildningens betydelse, men försöker även sätta in denna i ett större sammanhang. Opinionsbildning av skilda slag kan aldrig ändra opinionen om samhällets övriga åtgärder på något sätt bäddar för främlingsfientlighet.

Det är detta som ligger bakom regeringens envetna hållning att bedriva en vettig och bra invandrapolitik — det är den bästa metoden att hålla främlingsfientlighet borta. Alla åtgärder i samhället måste samverka; opinionsbildning kan bara göra vissa saker. Vi ger bl.a. pengar till kulturella satsningar, till invandrarverkets projektverksamhet för att stödja projekt ute i kommunerna och därmed vända lokala opinioner när de dyker upp.

Karl-Axel Johansson: Jag kan inte säga så mycket om etnisk diskriminering, men något om den allmänna inställningen till invandrare.

Vår politiska ledning har ända sedan riksdagen tog sitt beslut varit positiv till utvecklingen. I frågan om huruvida man skulle folkomrösta om att ta emot flyktingar eller inte var förbundsordföranden mycket bestämd i sin uppfattning att detta inte var någon lämplig fråga att folkomrösta om.

Man måste nog konstatera att vi efter hand, särskilt på senare tid, fått allt fler propåer om att kommunerna är bekymrade över opinionsläget ute i kommunerna. Man tycker sig märka sådana tendenser som Bo Göransson nyss nämnde. Detta har vår politiska ledning tagit till sig, och vid sitt senaste sammanträde beslöt man tillsätta en särskild politisk ledningsgrupp, som skall följa dessa frågor och tillsammans med förbundskansliet ta initiativ för att påverka opinionsituationen och även verka för att den positiva inställningen till att ta emot invandrare ute i kommunerna bibehålls.

Det finns några saker som man gång på gång återkommer till. En sådan är bostadsfrågan. Den har vi ju diskuterat och kommenterat en del här. En annan är att man säger att flyktingarna inte arbetar, och i vulgärdebatten påstås det att de inte vill jobba. Där tror vi att den proposition som nu ligger på riksdagens bord om ett förändrat statsbidragssystem kan bidra till en annan tingens ordning när det gäller arbetslinjen.

Det finns en del spännande försök. Jag antar att de flesta av er såg det nyhetsprogram som redovisade vad man har gjort i Kramfors. Där har man bedrivit mycket uppsökande verksamhet för att få ut flykting-

ar i arbete och faktiskt lyckats mycket bra, varigenom kommunens socialbidragskostnader har minskat högst påtagligt. Denna och andra aktiviteter tänker vi oss skall vara inslag i det som vi kommer att arbeta med framöver. Vi kommer också att söka nya kontakter med de frivilliga organisationerna för att undersöka om man tillsammans med dem ute i kommunerna kan bedriva en opinionsbildande verksamhet som motverkar de krafter som har en annan inriktning.

Vi är alltså väl medvetna om den situation som råder och har för avsikt att bistå kommunerna med funderingar och idéer.

Margit Gennser (m): Jag skall be att få återkomma till hur vi tar vara på kunskaper och talanger hos folk som kommer från främmande länder. Det är en viktig fråga, för kan man skapa framgång hos en mindre grupp — låt mig använda det inte så accepterade ordet elit — så brukar det också leda till framgång för många andra i samma grupp. Detta är ofta bakgrunden till assimilering och anpassning.

Då kommer vi till hårda, praktiska problem.

Två frågor skulle jag vilja ställa till Anne-Marie Rydell på UHÄ: Har ni sett efter varför många av de studenter som skall påbörja eller fortsätta sina studier misslyckas? Beror det på att ni har gjort fel evaluering av förkunskaperna, eller beror det på bristande språkkunskaper?

Den andra frågan har vi diskuterat tidigare i dag. Jag kom in på den när jag diskuterade internationell studentexamen med UHÄ för tio femton år sedan. Nog borde ni ha ett utomordentligt bra erfarenhetsmaterial vad gäller studentexamen för att se hur olika former av studentexamen från olika länder relaterar sig till varandra? Detta borde ju ha använts länge.

Så vänder jag mig till Erland Ringborg. Är det verkligen så att vi har det bästa sättet att lägga upp språkundervisningen för dem som skall kunna svenska? Är det inte så att kurserna differentieras alldeles för litet? Vi har ju samma kurser för dem som nästan är analfabeter och för dem som är filosofie doktor i matematik. Är det inte ett problem att vi inte har kurser i teknisk svenska, medicinsk svenska osv.? Efter vad jag har förstått är det nämligen vanligt att studenter som har fullbordat sina icke-kliniska medicinska kurser inte kan klara de kliniska kurserna på grund av att de inte kan kommunicera ordentligt. Har ni gjort någonting — är min verklighetsbeskrivning felaktig — eller har ni planer på att göra något?

Anne-Marie Rydell: Jag utgår från att det här gäller de personer som vi tar in på en grundläggande högskoleutbildning.

Först och främst har vi inte gjort några stora, systematiska undersökningar av hur det har gått för dem i studierna. Det hänger delvis samman med att vi i våra studiedokumentationssystem inte har någon nationalitetsbeteckning. Av integritetsskäl har vi undvikit det, även om vi har varit medvetna om att vi därmed sålt våra möjligheter till en enkel systematisk uppföljning.

Däremot har vi naturligtvis massvis med erfarenhet, som vi fått på annat sätt, som mjukdata, under årens lopp. Framför allt har vi numera en mycket noggrann uppföljning av de studerande i tandläkarutbildningen.

Det är väl så att man från början hävdade att alla misslyckanden och alla problem som fanns berodde på 1) svenskan, 2) engelskan — de särskilda förkunskapskraven. Vi som har jobbat direkt med detta har tidigt velat se skärpta krav, men av olika skäl har det varit svårt att få gehör för detta.

Under de senaste åren har vi dock tyckt att detta har svängt. Vi har själva lärt oss oerhört mycket mera om de utländska studerandena. Vi har klart kunnat konstatera att misslyckandena visserligen fortfarande beror på bristande förkunskaper men att det finns ytterligare en mycket viktig faktor vad beträffar studenter från många länder, framför allt dem som antagligen främst avses här i dag.

Jag tänker på det skolsystem och den pedagogik som de har i sina hemländer, som många gånger stämmer väldigt dåligt med vårt svenska skolsystem. Framför allt skiljer det, att de ofta har en starkt teoretiskt präglad, från vår synvinkel kanske ålderdomlig, pedagogik med mycket stora brister när det gäller att omsätta teoretiska kunskaper i mera praktiska situationer — det som vi tränar våra barn i redan mycket tidigt i skolan. Vi har mycket experimentell undervisning, och det finns hela tiden en samklang mellan de teoretiska kunskaperna och vad de skall användas till. Det ställs mycket större krav på självständighet i vår skola än i många andra länders. Många högskolor säger att eleverna verkligen pluggar, jobbar och sliter, men ändå blir det fel.

Det här är egentligen något som vi har lärt oss de senaste två åren — också genom kunskap vi har fått från andra länder. Detta har lett till att vi inför 1991 kommer att skärpa kraven för många utländska studerande, både när det gäller svenskan och när det gäller bedömningen av de särskilda förkunskapskraven. Detta gör vi dels med tanke på att de behöver ha betydligt bättre svenskkunskaper, dels för att de även behöver läsa andra ämnen i svenskt skolsystem för att på det sättet bli bättre förberedda på vilka krav den svenska högskolan ställer på sina elever.

Naturligtvis försöker vi också få lärarna ute i högskolesystemet att inse att här kommer elever från kanske helt andra skolsystem men i många fall med goda kunskaper. Vi skall ju inte glömma att det för många av de utländska eleverna går mycket bra — de är duktiga och ambitiösa. Det är litet tråkigt att alla som det går bra för kommer i skymundan därför att det är problem på en del håll.

Personligen tror jag att en stor del av undervisningen i svenska, i den svenska kulturen och annat måste fortsätta in i högskolan, på ett sätt som vi aldrig varit vana vid. Vi tycks inte förrän nu riktigt ha förstått att det är helt andra grupper vi får hit och att vi då också måste hantera dem på ett helt annat sätt i själva skolsystemet än våra "vanliga" studerande. Vi har haft något slags föreställning om att alla skall vara lika, men här har vi faktiskt fått att göra med människor

från andra miljöer och andra skolsystem, och vi måste hitta bättre sätt att ta vara på det de kommer med. Då får vi kanske lov att göra en del anpassningar i vårt utbildningsväsende.

Jag tror alltså att vi är på rätt väg. Jag tycker mig finna en mycket större känslighet ute i högskolevärlden, men det kommer att ta tid innan det slår igenom helt. Det ställer stora krav på det svenska högskolesystemet — och det är ju det enda jag kan uttala mig om.

Erland Ringborg: Det är självfallet en utomordentligt stor spännvidd mellan den högtbildade, som talar ett språk som i något avseende liknar vårt, och analfabeten som kommer från en språkligt och kulturellt helt annan miljö.

Den läroplan som vi har när det gäller svenskundervisningen är precis som alla andra läroplaner mycket klar i det avseendet att man skall inrikta och fördela insatserna efter behov. Den individualisering och differentiering som Margit Gennser talar om är förutsatt, som en del av systemet.

Då kan man fråga sig — och det tror jag ligger bakom frågan — varför detta inte har slagit igenom till alla delar. Det beror naturligtvis på det ganska svåra problem som det innebär att göra en prognos för enskilda människors möjligheter i detta avseende och relatera dem till det system för tilldelning av resurser som vi har. Det ställs alltså mycket stora krav på dem som tar emot invandrare att klassificera dem med avseende på svenskundervisningen och avgöra hur många timmar de behöver.

Hela systemet bygger på ett genomsnittligt timantal, som sedan skall fördelas så att de som behöver mer än genomsnittet skall få litet mer och de som behöver mindre få det.

Vi har försökt stödja och stimulera utbildningsansvariga att göra sådana här bedömningar. Det bästa är naturligtvis om man kan göra en säker prognos från början, men det kan man sällan göra. Därför gäller det att ha en sådan ordning att man kan göra en bedömning under resans gång och är beredd att omfördela sina resurser och rikta sina insatser, så att man inte ger för mycket undervisning åt dem som inte behöver det och på motsvarande sätt kan ge mer åt dem som har behov av det.

I vissa avseenden kommer naturligtvis inte den ordning som är föreslagen i föreliggande propositioner att underlätta detta. Enkelt uttryckt: Ju fler utbildningsanordnare och ju fler penningpåsar man har för den här undervisningen, desto svårare blir det att göra de omfördelningar i individualiserings- och differentieringsintresse som vi är ute efter.

Man får då väga fördelarna med rörlighet och flexibilitet i andra avseenden än de här aktuella mot de nackdelar det innebär från ren språkinlärningssynpunkt att inte ha en samlad studiegång där en och samma utbildningsanordnare svarar för bedömningarna och har möjlighet att under resans gång fördela sina insatser så mycket som möjligt.

Detta är en viktig fråga. I vissa avseenden är syftet med de föreslagna åtgärderna att underlätta individualisering och differentiering. I vissa avseenden kommer andra av dem att motverka detta syfte.

Margit Gennser (m): Jag är litet förvånad. Vid verkligt goda universitet i USA — Stanford, Harvard, Columbia osv. — är en mycket stor del av studenterna t.o.m. första generationen invandrare och flyktingar, framför allt i teknik, teknisk fysik, kemi och data. Vi har inte haft samma utveckling. Man måste då fråga: Vad beror det på? Det kan vara miljön, och det kan vara vårt språk.

Jag har faktiskt en annan mening än Erland Ringborg. Det är just differentiering som behövs. Då kan det vara bra med olika anordnare, som kan ge olika slag av språkundervisning. Vore det inte bra om ni gjorde litet experiment för att se vilken som är den bästa vägen?

Jag är också förvånad över att man inte — vilket borde vara en självklarhet när man sysslar med pedagogisk verksamhet — har både ingångstest och test under resans gång.

Erland Ringborg: Där man med säkerhet kan göra en differentiering från början vid ankomsten är det alldeles utmärkt med olika anordnare. Vad jag talade om var svårigheten att alltid göra en helt säker bedömning, och en splittrad organisation kan försvåra de omfördelningar man kan behöva göra senare.

Jag har uppfattat det så, att ett av skälen till att regeringen nu vill vidga kretsen av utbildningsanordnare till att omfatta också statliga högskoleenheter just är att tillgodose de syften du är ute efter, nämligen att man där skall kunna ta hand om vissa högutbildade direkt. Det är självfallet positivt! Men ute i den enskilda kommunen kan det bli en mer splittrad situation för andra grupper, som kan motverka individualiserings- och differentieringssyftet.

Bo Göransson: Jag vill peka på en liten detalj vad gäller anordnare. Regeringen har i propositionen avstått från att föreskriva för kommunerna vilka som skall vara anordnare. Regeringen har inte sagt att det skall vara flera. Den har bara sagt att kommunen själv får fatta beslut. Det finns alltså ingen pekpinne eller direktiv om att det skall vara en splittring utan bara en anvisning om att kommunerna själva får fatta beslut.

Sigge Godin (fp): Vi hörde på förmiddagen att av 7 000 flyktingar på förläggningarna, som har arbets- och uppehållstillstånd, är 4 000 i arbetsför ålder och skulle kunna gå ut och jobba. Vi vet också att vi har mycket god tillgång på arbete här i Sverige just nu. Högkonjunkturen fortsätter. Men samtidigt säger länsarbetsnämnderna att den avtar, förmodligen till hösten, och 1991 kan vi ha en högre arbetslöshet i landet än vi nu har.

Jag vill fråga representanten för arbetsmarknadsstyrelsen: Vilka åtgärder skall ni vidta för att flyktingarna skall kunna komma ut i arbete medan det över huvud taget finns bra tillgång på arbete?

Jag vill vidare peka på att i en debatt sade invandrarministern att man skall använda okonventionella medel. Hon menade fantasi. Jag tror inte det räcker med fantasi, utan man måste nog använda en del andra okonventionella medel också.

Jag vill också fråga AMS: Vilka okonventionella medel använder ni? När man träffar handläggare på arbetsförmedlingarna säger de att det är en besvärlig byråkrati. Om medlen tar slut på ett konto men det finns på ett annat kommer man inte åt dem, osv.

Min fråga är: Behövs det ytterligare medel? Skall det vara enklare handläggningsrutiner? Skall man omdisponera medlen — eller hur vill ni gå till väga?

Som avslutning vill jag också fråga: Vilka paketlösningar gör ni när det gäller arbete, utbildning och bostad genom att exempelvis ta direkt kontakt med arbetsgivare och be dem komma till förläggningar osv. för att rekrytera folk? Det gäller ju att få ut massor av människor. Det går inte att bara ta ut en och en. Då blir vi aldrig klara med detta jobb.

Ronny Nilsson: Vi gör rätt mycket. Sedan drygt ett år tillbaka finns det förmedlingsservice på flyktingförläggningarna. I stort sett alla förmedlingar som inom sitt ansvarsområde har flyktingar med uppehållstillstånd skall ha förmedlare på förläggningarna.

Vidare skall vi tidigt gå in och medverka när flyktingarna kommer ut till den kommunala flyktingmottagningen. Vi skall också snabbt bedöma utbildningsnivåerna hos flyktingarna, men ett av problemen är att arbetsgivarna har en restriktiv inställning. I stället för att anställa en flykting eller invandrare låter de rätt ofta platsen vara obesatt.

Vi anpassar också insatserna, och under de två senaste åren har det hänt mycket. Det pågår många riktade, anpassade insatser. Man riktar insatserna till de lediga jobben utifrån flyktingarnas förutsättningar. Där gäller det också att vi vidtar okonventionella åtgärder. Sedan den 1 januari i fjol har vi ett anslag som heter "Särskilda insatser för flyktingar och invandrare", där det finns en stor del fria medel. Detta ger stort utrymme för att sätta in olika åtgärder, inte minst för att påverka attityder — någonting som är ett stort hinder på arbetsmarknaden. Det gäller både attityder hos arbetsgivare och anställda.

I det sammanhanget kan jag som exempel på okonventionella åtgärder nämna teatergrupper. Vi tar stöd av facket centralt. LO och SACO-SR får ekonomiska medel för att hjälpa till att påverka attityder. TCO är också på väg in i detta. Lokalt tar man också på en del håll stöd av fackliga representanter. Det finns några bra exempel utöver Kramfors.

Jag kan nämna Skellefteå som ett utomordentligt bra exempel på samarbete, där bl.a. följande samarbetar: invandrarverket, förläggningar, kommunen, kommunala flyktingmottagningen, arbetsförmedlingen — där vi ger arbetsmarknadsutbildning. Arbetsgivarna är med och tar emot på praktikplatser, och de har i stort sett förbundit sig att anställa

dem som de har i praktik. Vidare utbildas handledare, som går ut på arbetsplatserna och påverkar attityderna i förväg och som sedan också är ett stöd för den enskilde när denne kommer till arbetsplatsen.

Som svar på frågan om medel kan jag säga: Vi behöver mer av typen fria medel, som kan satsas i ett tidigt skede. Ju mer vi satsar i introduktionsfasen, desto mer tjänar vi i nästa steg genom att vi slipper utbetalningar och får in skattepengar.

Sigge Godin (fp): Det du räknade upp är inte speciellt okonventionellt. Det fanns för tio år sedan, när jag var verksam som arbetsförmedlare. Det måste till mer, eftersom 7 000 människor skall ut från förläggningarna. Man måste se till att människor kommer till de delar av landet där det finns arbete. Det är inte säkert att förläggningarna ligger där. Därför måste man hitta lösningar, och det hade varit väldigt roligt om du hade pekat på några sådana.

I exempelvis Kramfors löser man problemet med arbete på plats i kommunen, men eftersom det nu rör sig om oerhört många som skall ut måste också andra möjligheter tillgripas. Det vore bra om ni kunde hitta sådana möjligheter.

Ordföranden: Det kanske också behövs en attitydförändring hos arbetsgivarna.

Ronny Nilsson: Ja, det stämmer. Vi tar i det sammanhanget stöd av arbetsgivarorganisationerna. Vi har ett projekt i Gnosjö, där vi har anställt företrädare för Småföretagens riksorganisation som konsulter för att påverka arbetsgivarna.

Sedan tror jag inte att det är så enkelt att hitta okonventionella metoder. Jag tror snarast att de gamla beprövade åtgärderna behöver vidtas — men det är nödvändigt med möjlighet till variationer utan låsningar till exempelvis bered- skapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning.

Låt mig som exempel nämna Skaraborgs län. Där råder stor brist på arbetskraft. Man har inga förläggningar, men man har avdelat personal som åker till andra förläggningar för att förmedla arbetskraft. Men vad händer? Man säger sig kunna placera 100—200 fler än nu i arbete direkt från förläggningarna, men det stupar på bostäderna! Även om arbetsgivarna hjälper till finns det alltså inga bostäder!

Senast i går hörde jag ett annat exempel. Det var ordnat med arbete och bostad — men i det läget sade kommunens flyktingmottagning: Nej, det går inte. Vi kan inte få in denna person inom kvoten. — Det är ett annat problem som förmedlarna möter vid rekrytering av arbetskraft direkt från förläggningarna.

Bo Göransson: Det är helt klart att detta är ett problem — med olika dimensioner och på olika lång sikt. Jag tror tyvärr att Ronny Nilsson har rätt så till vida att problemet med de 7 000 - eller 4 000, beroende på hur vi ser det — inte i huvudsak är tillgång på arbete utan tillgång på bostäder.

På kort sikt har vi avsatt 120 milj. kr. för innevarande år för det ni kallar okonventionella metoder, men som vi har kallat otraditionella metoder.

Men hur löser vi detta på längre sikt? Det här är ju en lokal fråga, som inte skall skötas centralt från Stockholm, men det system som tidigare har funnits för ersättning till kommunerna har lett till en splittrad bild inom kommunerna och vad jag vill kalla en social fixering vid hela flyktningmottagandet. Det har också medfört att AMS medverkar i för liten utsträckning.

Om riksdagen godkänner förslaget till nytt system för kommunal ersättning kommer det att innebära krav på lokal samverkan och krav på att AMS skall vara oerhört aktiv och närvarande i den kommunala samverkan. Detta kan ske dels med hjälp av de 120 miljonerna i öronmärkta pengar — eller vad det blir framöver — dels genom att regeringen i den aktuella propositionen försöker göra en mycket kraftig markering att AMS med sina vanliga pengar, som inte är 120 miljoner utan kanske 15–20 miljarder, skall se till att prioritera denna grupp via lokal samverkan, som således enligt förslaget är en förutsättning för att kommunerna skall få ersättning.

Christina Rogestam: Jag vill komplettera Ronny Nilsson och Bo Göransson med att säga att vi från invandrarverket de senaste åren mycket starkt har markerat arbetslinjen. Vi betonar vikten av att flyktningarna utnyttjar tiden på förläggningarna för att lära sig så mycket svenska som möjligt, därför att det i alla skeden underlättar ens inträde i det svenska samhället.

Man försöker också så snabbt som möjligt ta reda på människors bakgrund, yrkesmässigt och utbildningsmässigt. Så snart beslut om uppehållstillstånd är klart, görs mycket snabbt en sådan kartläggning. Nu finns en speciell flyktningfil hos AMS, dit allt material rapporteras in. Där finns alltså möjlighet att se efter vilken yrkesbakgrund etc. en person som fått uppehållstillstånd har.

Ingen tror att detta i särskilt många fall kommer att innebära någon direktrekrytering från någon annan del av landet, men det ger en bild av det som Margit Gennser tidigare var inne på, nämligen vilken erfarenhet och kunskap som finns i den här gruppen och var man kan hitta folk att snabbt sätta in i olika utbildningar.

Detta är alltså något mycket bra, som vi gemensamt har åstadkommit.

Jag vill också understryka att det pågår mycket nära samarbete mellan AMS och invandrarverket i dessa frågor numera. Vi försöker på olika sätt underlätta för varandra. Vi strävar gemensamt efter att snabbt få ut de enskilda människorna i arbete. Det gjordes inledningsvis — när vi glada och energiska för 1 ¾ år sedan tog tag i detta litet för snabbt — en del misstag, som innebar att en och annan kommun blev sur på oss. Vi glömde, i glädjen över att en person fick jobb, bostad etc. vid sidan om den vanliga rutinen, att ge ordentlig informa-

tion till flyktingsamordnarna. De misstagen har vi lärt oss av. Vi försöker nu se till att aldrig göra någonting sådant bakom ryggen på kommunerna utan håller dem ordentligt informerade.

Men, som Ronny Nilsson säger, möter vi ibland argumenten — trots att allt är ordnat — att det är fel språkgrupp, att det ställs ytterligare krav på tolkar, barntillsyn etc., som en viss kommun har svårt att tillgodose.

Det är alltså viktigt att jobba med arbetsfrågorna, men det hänger till slut på totalmottagandet.

Karin Israelsson (c): Jag hade också en del synpunkter på arbetsmarknaden, men jag vill gå vidare till Landstingsförbundet och dess ställning i en ekonomiskt trängd situation. Vi har ju valfrihetsbegreppet när det gäller invandrar- och flyktingpolitik, och det gäller också sjukvården. Med de grupper som kommer in till Sverige följer också krav på andra saker än vi kanske är vana vid. En sådan sak är omskärelse av gossebarn, som för de grupper som kräver det har en mycket större betydelse än vi svenskar förstår — den religiösa bakgrunden, som vi i det närmaste kommit ifrån.

Hur klarar Landstingsförbundet dessa krav och andra krav som måste ställas därför att många som kommer är tortyroffer? Klarar sjukvården av att uppfylla de krav som ställs på den? Detta gäller särskilt i en krympande ekonomi: Finns det utrymme för att möta dessa krav?

Maud Hamilton: Jag börjar med vården av tortyrskadade. Landstingen har haft viss tid på sig att börja bygga upp en kompetens. Bl.a. finns i samarbete med Röda korset, kommuner och landsting centra för vård av tortyrskadade dels i Stockholm, dels i Malmö, dels på ett långt framskridet planeringstadium i Skövde. Det finns också ett flyktingcenter i Karlstad, där man tar emot flyktingar, inte bara sådana som är torterade utan också sådana som av andra skäl är i behov av psykiatrisk vård.

Kontrakten med landstingen går också ut på att en tredjedel av tiden skall användas till utbildningsinsatser. Men detta är områden som tar mycket av landstingens resurser i anspråk, och landstingen har inte på samma sätt som exempelvis kommunerna och AMS något stöd för sin verksamhet. De får bara ersättning för de insatser som görs i akutvård och förlossningsvård, men de har ingen möjlighet att få någon basresurs, vilket skulle behövas. — Det nu sagda berör vården av tortyrskadade. När det gäller omskärelse vet jag att man har ordnat resurser i Stockholms län, men jag kan inte svara för hur det är i landet i övrigt.

Sven-Inge Nylund: Frågan ställdes också allmänt om landstingens ekonomi och vilka möjligheter som finns att göra en bra insats när det gäller sjukvård för invandrare. Ni känner säkert till att Landstingsförbundet nyligen har presenterat sin bilaga till långtidsutredningen. Den visar, vilket också framgått av massmedia, att vi har en mycket besvärlig ekonomisk situation framför oss.

Det omdiskuterade skattestoppet skulle också innebära — om det genomförs — att man tvingas jobba med de resurser man har.

När det gäller de flyktingar som fått uppehållstillstånd och är kommunplacerade innebär den framlagda propositionen — precis som Maud Hamilton var inne på — att kommunerna får ett schabloniserat bidrag, medan något sådant inte finns för landstingen. Vi förutsätts svara för invandrarnas sjukvård på vår egen bekostnad.

Dessa människor, som ganska nyss har kommit till Sverige, är inte som genomsnittliga svenska medborgare när det gäller sjukvårdsbehov. Inte minst finns, som nämnts, många tortyrskador, och det uppstår också behov av fortbildning av personalen för att få kulturförståelse. Det gäller inte minst dem som inte tidigare haft hand om utomeuropeiska flyktingar.

De långa förläggningstiderna har kunnat skapa psykosomatiska problem, som man måste jobba med. Vi anser att det skulle behövas en basresurs, som skulle kunna göra att landstingen klarar en utökad förebyggande vård. Genom att verksamheten blir mer geografiskt spridd än tidigare kommer nya landsting in i bilden — landsting som inte tidigare varit inne i detta arbete.

Såvitt jag förstår förbereder invandrarverket upphandling av akut-sjukvård på anläggningarna i konkurrens. Jag har uppfattat det så att landstingen i dag är litet ambitiösare när de kan få betalt för sjukvården på flyktingförläggningarna. Skulle upphandlingen leda till en mer torftig sjukvård än i dag — om jag får uttrycka det så — på flyktingförläggningarna, leder detta i sin tur till ett ytterligare större uppdämt sjukvårdsbehov då flyktingarna kommer ut i kommunerna.

Det är naturligtvis invandrarverket obetaget — och det förekommer också diskussioner om det i andra delar av den offentliga sektorn — att använda sig av konkurrens och beställar-producent-förhållande för att få en effektiv verksamhet, men det är viktigt att göra upphandling som innehåller de för invandrarna väsentliga delarna. Tandvård, barnvård, skolhälsovård, mödravård osv. måste klaras av på ett bra sätt om flyktingarna vistas länge på förläggningarna.

Jag vill också säga i detta sammanhang att vi är litet osäkra på vad som händer om andra sjukvårdshuvudmän blir sjukvårdsentreprenörer på förläggningarna. Hur blir det då med laboratorieprover etc.? Om landstingen utför den typen av arbete skall det väl utgå ersättning för det?

Den allmänna bilden är att man gärna vill vara ambitiös och göra ett bra jobb när det gäller sjukvård för invandrare med deras speciella behov — men visst påverkar den dåliga ekonomin landstingens möjligheter. Det är helt klart.

Christina Rogestam: Vi gör upphandling i samarbete med Spri-Konsult, som hjälper oss både att göra programmet och värdera de inkomna anbudena.

Vi har hittills erfarenhet av denna typ av upphandling när det gäller slussarna. Vår erfarenhet från exempelvis Carlsund, där det blev så att primärvården i Upplands Väsby — dvs. en del av landstingets verksamhet — gick in, är att vi har fått högre kvalitet på sjukvården till ett lägre pris. Det är alltså fortfarande landstinget som svarar för verksam-

heten. Kan vi bara gemensamt med Stockholms läns landsting lösa lokalproblemen, kommer vi att lösa alla problem när det gäller hälsovård och hälsoundersökningar i Carlslund.

Nu gör vi motsvarande upphandling rätt över landet när det gäller flyktingförläggningarna. Vår ambition är att fortfarande hålla en mycket god kvalitet på hälso- och sjukvården, men den skall vara anpassad efter de behov som vi nu har lärt oss finns. Vi tror att det faktum att vi ibland har landstingen, ibland privata läkare, är ett mycket bra sätt att hålla efter kommunerna och också att det ger en möjlighet att på litet sikt utvärdera och jämföra.

Maud Björnemalm (s): Jag vill återvända till skolöverstyrelsen och Erland Ringborg när det gäller svenskundervisningen. Jag uppfattade Erland så, att SÖ känner av de svårigheter som beror på att sfi-lärare saknas, men jag fick inte klarhet i hur SÖ planerar att möta behovet. Min fråga är: Hur skall behovet av sfi-lärare tillgodoses?

Erland Ringborg, Skolöverstyrelsen: När jag tidigare talade om lärare gjorde jag det utifrån Lena Öhrsviks fråga ur ungdomsskolans perspektiv. När det gäller sfi-lärare är situationen ganska tillfredsställande. Vi har kommit in i ett tillstånd av stabilitet. Vi måste nu se till att fortlöpande få en nyrekrytering genom nyutbildning. Vi försöker tillsammans med UHÄ hitta vägar för att åstadkomma en lärarutbildning som är anpassad till de nya syftena.

Men det akuta problemet just nu är snarare mångfalden i mottagandet och svårigheterna att med de lärare vi har nå ut till alla språkgrupper i alla kommuner. Det är någonting som är gemensamt med ungdomsskolans problem.

Ragnhild Pohanka (mp): Jag vill ta upp en helt ny fråga, nämligen brottsligheten. Det förekommer ganska mycket brottslighet även bland invandrare. Jag vill då ställa en fråga, och jag vet inte vem som skall svara när nu advokaterna har gått.

Frågan lyder: Anser man att det skall vara samma straff för samma brott vare sig det begåtts av en invandrare eller en svensk? Jag tycker det, men jag vill fråga om det finns några andra åsikter.

Jag undrar vidare om man har några teorier om varför brottsligheten är ganska stor i dessa grupper. Beror det på brist på samhällsinformation, brist på utbildning, arbete och bostäder, som vi har talat mycket om här i dag?

Har man jämfört olika grupper i Sverige? Invandrarna i åldersgruppen 18—35 år, framför allt männen, är överrepresenterade när det gäller brott. Är också svenska män i den åldersgruppen överrepresenterade? Har man gjort några sådana jämförelser?

Vidare vill jag fråga: Hur ofta utsätts invandrare för brott?

De här frågorna är egentligen lämpade för advokater, men jag tror säkert att någon från invandrarverket eller arbetsmarknadsdepartementet har något att säga.

Bo Göransson: Jag dristar mig att hugga ordet för att säga emot Ragnhild Pohanka. Jag tycker inte att detta är en advokatfråga.

Det är precis som du säger: Om man tar statistiken brutto, rakt av, visar denna statistik att brottsligheten är mycket högre bland invandrare än bland svenskar. Men om man slår sönder den i någorlunda relevanta grupper — ungdomar, män, storstäder, samhällsförhållanden i övrigt, typ arbete-icke arbete, bostadssituation, skilsmässofrekvens — och gör en jämförelse med jämförbara svenskar försvinner väldigt mycket av den skillnad som finns i bruttolistan. Då finns skillnaderna kvar för vissa typer av brott, där invandrarna är överrepresenterade, på samma sätt som de är underrepresenterade vad gäller andra typer av brott. De är, mycket förenklat, överrepresenterade vad gäller vissa typer av våldsbrott, exempelvis ekonomisk brottslighet.

På den andra delfrågan vill jag svara: Visst är det så att också invandrare utsätts för våldsbrott. Men de är på samma sätt som för motsvarande svenska grupper uppdelade i ungdomar, boende i storstäder osv. De utsätter varandra — var och en inom sin grupp — för denna typ av våldsbrott. Skillnaderna är alltså inte så stora när man "slår sönder" grupperna i olika bitar.

Ragnhild Pohanka (mp): Anser ni att man skall ha samma straff för samma brott? Den frågan har ju varit aktuell i olika sammanhang.

Bo Göransson: Det är ganska självklart, med det tillägg som också är ganska naturligt, nämligen hänsynen till varje persons individuella förhållanden. Per-Erik Nilsson kan väl utveckla närmare vad som sägs i den allmänna lagstiftningen om just detta. Det gäller även invandrare. Men det är ju inte generellt så, att man skall behandlas annorlunda därför att man kommer från ett annat land!

Det som jag är mest irriterad på i den här debatten är att man tycks tro att det i länder som invandrarna kommer från skulle vara legitimt att misshandla och våldta sin fru eller mörda. Där är ofta straffen mycket hårdare än i Sverige. Det verkar ibland som om människor tror att dessa personer kommer från något land där allt detta är tillåtet. Så är det inte alls!

Maud Björnemalm (s): Jag vill ställa en fråga till Landstingsförbundet: Många landsting arbetar ju med speciella team, som specialiserar sig på flyktingbarn och flyktingfamiljers problem. När man talar med personalen som arbetar inom dessa team, pekar de på att de har utbildning för svenska förhållanden men saknar ordentliga kunskaper om flyktingarnas kulturbakgrund.

Jag undrar: Vem är ansvarig för den utbildning som denna personal behöver? Tänker Landstingsförbundet ordna någon sorts kunskapsbank eller samla den kompetens som dessa olika team skaffar sig?

Sylvia Lindgren: När det gäller personalutbildning om invandrarfrågor har det skett en stark utveckling under de senaste åren. Det ordnas en rad kurser och konferenser av olika slag, av olika längd och med olika målgrupper. Jag kommer från Stockholms läns landsting, och jag vet att vårt invandrarsekretariat blir bokstavligt talat nedringt från andra landsting som vill ha information om dessa frågor. En av anledningarna

na till detta är självfallet att vi har haft dessa problem i storstäderna under mycket längre tid än andra och därför har en viss erfarenhet, som vi givetvis måste föra vidare.

Tandvård, omsorg och vissa sjukvårdsområden ordnar också regelbundet utbildning om invandrarfrågor och försöker förankra denna i utbildningsavdelningarnas olika program.

Socialstyrelsen, invandrarverket och Landstingsförbundet har också ordnat fem konferenser som just tar upp dessa olika delar.

Med anledning av Maud Björnemalms fråga kan jag inte låta bli att återkomma till hur vi tar till vara landstingens resurser och vad som händer när det gäller tortyrskador och flyktingproblematik. Vi vet att tortyrskador ofta upptäcks sent. När man gör hälsokontroller ute på flyktingsslussarna kommer de här frågorna inte i dagen. Det har också en ganska naturlig förklaring, nämligen att människor som har varit utsatta för tortyr av olika anledning ofta förhörs i grupper med poliser och läkare. Dessa människor är ofta misstänksamma, och de skäms många gånger också för att de varit utsatta för förnedring. Problemen kommer ofta i dagen vid ett mycket senare tillfälle.

I Stockholms läns landsting använder vi Röda korset, som vi under en femårsperiod har gett bidrag till. Vi skall nu skriva på ett femårsavtal med Röda korset, och vi skall alltså betala ungefär 3,5 milj.kr./år för att de skall hjälpa till att ta hand om ett antal tortyrskadade flyktingar.

Röda korset klarar av att behandla ett 50-tal personer. Man skall också, enligt vad som sagts, kunna göra en bedömning av ca 150 människor. Men den grupp som har dessa skador är så stor som ungefär 1 000 personer. Vi har alltså inte tillräckligt med resurser att klara denna verksamhet.

Röda korset har också förbundet sig via avtal att hjälpa till med kompetensutveckling, vilket innebär att man skall hålla seminariedagar för personal osv. Men det handlar inte bara om kompetensutveckling. Landstingen måste också få resurser att kunna hjälpa till i dessa frågor. Det är därför oerhört viktigt att landstingen får del av schablonbidragen för att på så sätt få resurser att ta till vara dessa mycket viktiga intressen inom flyktingproblematiken.

Maud Björnemalm (s): Jag måste fråga: Svarade du för Landstingsförbundet eller för Stockholms läns landsting?

Sylvia Lindgren: Jag svarade för båda. Jag försökte tala om att vi i Stockholms läns landsting har en ganska lång erfarenhet när det gäller utbildningsfrågorna, som vi också förmedlar ut till andra landsting, men att även socialstyrelsen, invandrarverket och Landstingsförbundet har tagit tag i dessa problem och anordnar konferenser.

Olof Karlander: Jag vill bara göra en kort kommentar, eftersom vi har omnämnts när det gäller rehabilitering. Röda korset ser denna fråga som mycket viktig utifrån våra utgångspunkter. Vi har tagit initiativ

och har ett center i Stockholm, ett i Malmö och ett på gång i Skövde. Vi ser över denna problematik bl.a. med utgångspunkt i om det finns ett växande behov. Detta sker i samarbete med landstingen.

Från början var vår inställning att vi ville, på ett par områden, markera betydelsen av åtgärder för att det sedan skulle bli ringar på vattnet ut i de olika landstingen. Det har inte blivit så mycket av detta ännu, men en kompetensutveckling är på gång. Vi ser det som mycket angeläget att fortsätta på den linje vi har slagit in på, men det behövs mer – och i grunden är detta en ekonomisk fråga, såsom också har påtalats.

Göran Åstrand (m): Min fråga handlar om det som alla politiker ständigt stöter på. När en åtgärd skall vidtas möter man vissa protester. Som gammal kommunalman vet jag, att när man skall bygga ett ungdomshem protesterar folk, när man skall göra ett grönområde protesterar folk, osv. Just denna fråga berör er två som senast uttalat er. Christina Rogestam sade för en stund sedan: Vi jagar 10 000 bäddar, och det gör ni med stor framgång. Det skall vi på olika sätt underlätta, men nu vill jag fråga:

När invandrarverket träffar avtal med dem som kan ställa bäddar till förfogande, hur sker då kontakterna med kommunerna? Hur ser kommunerna på att invandrarverket går ut och träffar avtal med olika enskilda intressenter? Konflikten är självklar, och jag skulle vilja ha en kommentar av er båda.

Karl-Axel Johansson: Jag vet inte vilka kontakter invandrarverket har när man ackvirerar sängar till förläggningar eller slussar. Det vet väl Christina bättre än jag. Men om jag skall uttrycka en åsikt om hur vi från kommunerna tycker att det borde vara, vill jag framhålla att vi anser att det är självklart att invandrarverket måste agera för att skaffa sängar när det kommer flyktingar till landet. Jag tror dock att det vore bra om man skaffade en sådan rutin – om den inte finns – att kommunen var informerad och kanske kunde hjälpa till i opinionsarbetet mer än i dag. Det är möjligt att problemen i Kimstad kunde ha undvikits om andra kontakter hade förekommit. Jag vet för litet om det, men jag vill ändå nämna det som ett exempel.

Jag tycker alltså att det är bra om kommunerna är med från början och vet vad som sker.

Christina Rogestam: Det tycker vi också, och det är vår ambition. I Kimstadfallet var det mycket nära kontakter mellan invandrarverket och Norrköpings kommun. Det var på det första mötet som kommunen hade med dem som bor i kommundelen – Kimstad – som den första diskussionen bröt ut. Men där har det, som sagt, funnits ett nära samarbete mellan verket och Norrköpings kommun.

I övrigt försöker vi se till att vi ger information till kommunerna så snart vi kan. Men väldigt många gånger blir vi kontaktade av någon som har en semesterby som står tom - eller i varje fall inte har mer inbokat än att det är mer lönsamt att hyra ut till oss än att ha turister

— eller någon som har ett fartyg att låna ut under en viss period. Sedan blir det gemensam diskussion mellan personen i fråga och oss — och med företrädare för kommunen.

Det som hände vid några tillfällen i höstas i några kommuner, när vi hade som mest problematiskt, var att vi inte hann informera kommunerna i förväg utan gjorde det dagen efter — och jag är den första att beklaga detta! I allmänhet skedde kontakten med uthyraren ena dagen, de asylsökande kom dagen därpå och kommunen informerades ungefär samtidigt som de asylsökande kom. Det är inte någon bra ordning, och det är verkligen inte så vi vill ha det, utan vi tror att en tidig kontakt med kommunen, ett bra samspel mellan oss, kommunen och uthyraren är det bästa.

Maria Leissner (fp): Jag skall försöka fatta mig kort. Jag vill ställa en fråga till frivilligorganisationerna — dvs. Röda korset i detta fall — och även till invandrarverket om frivilligorganisationernas roll i flyktingmottagandet.

Jag har en känsla av att det fortfarande ändå är så att frivilligorganisationerna utgör en outnyttjad resurs i flyktingmottagandet. Jag vill höra om det finns möjlighet och vilja på ömse håll — både hos myndigheterna och frivilligorganisationerna — att bygga ut frivilligorganisationernas deltagande och vad som i så fall kan göras för att underlätta flyktingmottagandet.

Jag har några exempel, men det kan finnas andra.

Min första fråga lyder: Är man beredd att medverka till ett alternativ till kommunal flyktingmottagning, kanske med någon form av faderskap från frivilligorganisationerna?

Den andra frågan lyder: Hur ställer ni er till repatriering?

Den tredje frågan gäller: Hur är beredskapen för att ta emot de bostadsuppslag som Röda korsets medlemmar kommer med?

Olof Karlander: Jag kan svara ja på frågan om vi är beredda att medverka. Inom kort kommer det att tillsättas en utredning, där vi kommer att delta. Vi får alltså under detta år möjlighet att titta på olika alternativ, bl.a. dem som du tog upp.

För det andra deltar vi i mycket hög grad redan i dag i många olika aktiviteter. Vi har uppbyggda faddersystem i olika delar av landet. Vi har 50—60 olika träffpunkter i landet. Jag kommer just från en i Uppsala, som nästan dagligen är fullbelagd. Jag skulle vilja föreslå att utskottet gör ett besök för att se hur det fungerar ute bland frivilligorganisationerna när det gäller mottagandet och hur vi på ett humanistiskt sätt, i ett arbete människa till människa, kan göra mycket för att integrera människor i vårt eget samhälle.

Sedan har vi ett antal andra aktiviteter, som jag inte skall gå in på med hänsyn till tiden. Jag vill bara konstatera: Vi är beredda att medverka både i en diskussion och i aktivt arbete. Det är sedan fråga om hur vi skall hantera uppgifterna med hänsyn till våra resurser.

Ordföranden: Jag tackar på utskottets vägnar för denna inbjudan.

Christina Rogestam: Jag vill stryka under att det är också min och verkets uppfattning att frivilligorganisationerna redan i dag gör en mycket stor insats när det gäller flyktingmottagandet, både i samspel med oss när det gäller förläggningarna och ute i kommunerna. Vi räknar också framöver med mycket stora och viktiga insatser från frivilligorganisationerna, och det har vi sagt till Röda korset och andra många gånger.

Vi har regelbundna kontakter mellan verket och frivilligorganisationerna. Vi hade bl.a. ett mycket positivt möte före jul, där vi sammanförde frivilligorganisationerna med Kommunförbundet för att diskutera hur man skulle kunna jobba tillsammans för att utnyttja de uppslag om hyresrum och annat som kom in till Röda korset och andra frivilligorganisationer.

Bo Göransson: Vi hoppas att den utredning som Olof Karlander hänvisade till kan tillsättas på ett regeringsammansträde den 5 april. I den utredningen kommer att ingå representanter för Röda korset, Rädda barnen, kyrkan, Kommunförbundet, invandrarverket och arbetsmarknadsdepartementet. Förhoppningen är att den skall vara klar till årsskiftet.

Gustavo Ramirez: Maria Leissner talade om repatriering. Jag vill kommentera det mycket kort och använda begreppet återvändande.

Återvändande är en dröm som de flesta flyktingar har, och det är uppenbarligen så, att drömmen påverkar deras liv i exilen. För många flyktingar är drömmen om återvändande ett hinder för att leva ett värdigt liv under exilen. Jag tror att vi måste göra mycket mer på den punkten. Det handlar inte bara om att fysiskt återvända till hemlandet utan det handlar om att i dag, här i Sverige, kunna hantera drömmen på ett realistiskt sätt. Där kan vi göra många insatser!

Ordföranden: Detta får utgöra punkten för vår utfrågning i dag. Jag ber att å utskottets vägnar få tacka er alla som välvilligt ställt er till förfogande under flera timmar och svarat på alla frågor. Ni har ju inte alls känt till vad vi skulle fråga, men ni har gett oss mycket på vägen när vi nu skall gå vidare i utskottsarbetet.

Jag nämner ingen särskild utan tackar er alla. Ni har betytt mycket för oss i utskottet i vårt fortsatta arbete.

Hjärtligt tack!

Deltagare i socialförsäkringsutskottets utfrågning om
flykting- och invandrarpolitiken tisdagen den 20 mars
1990

Arbetsmarknadsdepartementet

Statssekreterare Bo Göransson
Expeditionschef Erik Lempert
Departementsrådet Anders Wenström
Kanslirådet Lars G Johansson

Arbetsmarknadsstyrelsen

Avdelningsdirektör Ronny Nilsson

Boverket

Tommy Birgersson

Landstingsförbundet

Landstingsrådet Sylvia Lindgren, Stockholms läns landsting
Avdelningschef Sven-Inge Nylund
Förste sekreterare Maud Hamilton

Rikspolisstyrelsen

Polisöverdirektör Ulf Waldau
Kommissarie Bruno Färeby

Röda korset

Generalsekreterare Olof Karlander
Gustavo Ramirez
Jöran Bjällerstedt

Skolöverstyrelsen

Generaldirektör Erland Ringborg

Svenska kommunförbundet

Karl-Axel Johansson

Sveriges Advokatsamfund

Advokat Kjell Jönsson
Advokat Tryggve Wahlin

Statens invandrarverk

Generaldirektör Christina Rogestam

Överdirektör Per-Erik Nilsson

Verksamhetschef Wiu Lillesaar

Verksamhetschef Börje Wiberg

1989/90:SfU16

Underbilaga 1

Universitets- och högskoleämbetet

Byråchef Anne-Marie Rydell

UNHCR

Anders B. Johnsson, senior legal adviser

Pieter van Krieken, representant UNHCR Norden

Deltagande utskottsledamöter i
socialförsäkringsutskottets utfrågning om flykting- och
invandrarpolitiken tisdagen den 20 mars 1990

Doris Håvik (s)

Gullan Lindblad (m)

Börje Nilsson (s)

Ulla Johansson (s)

Sigge Godin (fp)

Karin Israelsson (c)

Lena Öhrsvik (s)

Margit Gennser (m)

Nils-Olof Gustafsson (s)

Ingegerd Elm (s)

Maud Björnemalm (s)

Hans Dau (m)

Barbro Sandberg (fp)

Rune Backlund (c)

Margó Ingvardsson (vpk)

Ragnhild Pohanka (mp)

Christina Pettersson (s)

Arne Mellqvist (s)

Bertil Persson (m)

Maria Leissner (fp)

Göran Åstrand (m)

Kent Carlsson (s)

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Skrivelsen	1
Motionerna	1
Utskottet	7
Inledning	7
Flyktingsituationen i världen	11
Det internationella flyktingarbetet och Sveriges roll	13
Invandringen till Sverige	15
Viseringsregler	16
Uppehålls- och arbetstillstånd	21
Rätt till asyl	24
Dokumentlöshet	30
Handläggningen av asylärenden	33
Rättshjälp m.m.	37
Avvisning eller utvisning	39
Verkställighet	40
Överklagande	43
Hemställan	44
Reservationer	47
1. Det internationella flyktingarbetet (m)	47
2. Det internationella flyktingarbetet (fp, vpk)	47
3. Det internationella flyktingarbetet (mp)	48
4. Medlemskap i IOM (fp, c)	49
5. Visum för turister (mp)	49
6. Flyktingar och visering (fp, vpk)	49
7. Uppskjuten invandringsprövning för make (fp, c, vpk, mp)	50
8. Särskilda skäl mot asyl (fp, vpk, mp)	50
9. Asyl för homosexuella (fp, vpk, mp)	51
10. Uppföljning av avvisade asylsökande (fp, vpk)	52
11. Dokumentlöshetens inverkan vid asylprövning (mp)	52
12. Anteckning om oklar identitet (fp, vpk, mp)	53
13. Stämpling av uppehållstillstånd (fp)	53
14. Transportörers kostnadsansvar (fp, vpk)	53
15. Passkontroll på flygplatser (m)	54
16. Asylnämnder (mp)	54
17. Civila personer vid gränsen m.m. (mp)	55
18. Underrättelse om uppehållstillstånd (mp)	55
19. Översyn av förtroendeläkarinstitutet (fp)	55
20. Barnutredningar (fp, mp)	56
21. Offentligt biträde (fp, mp)	56
22. Beslut i rättshjälpsfrågan (mp)	57
23. Advokatjour (fp, vpk, mp)	57
24. Tillgång till tolk (mp)	58
25. Utvisning på grund av brott (m)	59

26. Omedelbar verkställighet (mp)	59	1989/90:SfU16
27. Tidsfrist för verkställighet (fp)	59	
28. Inhibition (mp)	59	
Särskilda yttranden	60	
1. Översyn av flyktingpolitiken m.m. (c)	60	
2. Praxis i viseringsärenden (fp, vpk, mp)	60	
3. Beslutsmotivering (fp, vpk)	60	
Bilaga Utskrift från utskottsutfrågning	62	

